

Konsekvenser for distrikt og lokalsamfunn ved avvikling av pelsdyroppdrett

Aina Winsvold

RURALIS - Institutt for rural- og regionalforskning

Universitetssenteret Dragvoll

N-7491 Trondheim

Telefon: +47 73 82 01 60

Epost: post@ruralis.no

Rapport 4/2019

Utgivelsesår: 2019

Antall sider: 100

ISSN 1503-2035

Tittel: Konsekvenser for distrikt og lokalsamfunn ved avvikling av pelsdyroppdrett

Forfatter: Aina Winsvold

Utgiver: RURALIS Utredning

Utgiversted: Trondheim

Prosjekt: Konsekvenser for distrikt og lokalsamfunn ved avvikling av pelsdyroppdrett

Prosjektnummer: 6804.00

Oppdragsgiver: Dyrevernalliansen

Oppdragsgivers ref.: Marianne Kulø

Kort sammendrag

Regjeringen fremmet i sin politiske plattform fra Jeløya i januar 2018 et forslag om en styrt avvikling av pelsdyrnæringen, der denne nå er foreslått avviklet innen 1. februar 2025. Målet med denne utredningen har vært å undersøke og vurdere hvordan lokalsamfunn med pelsdyrfarmer vil påvirkes av regjeringens foreslåtte avvikling av pelsdyroppdrett. Vi har sett på hvorvidt og i hvilken grad avviklingen vil være kritisk for de enkelte kommunene og på de økonomiske konsekvensene for fylkene som har pelsdyroppdrett. Deretter har det blitt gjort en mer inngående analyse av fire utvalgte lokalsamfunn som tradisjonelt har hatt mange pelsdyr. Det forekommer mange ulike tall og beregninger om næringen og vi presenterer her bakgrunnen til de ulike resultatene. Vår analyse viser at i og med de svært lave prisene som er på skinn i dag vil en avvikling ha meget begrensede økonomiske konsekvenser for distrikts-Norge. Byrden vil først og fremst være tung for de 167 pelsdyroppdretterne som driver virksomhet i dag.

Stikkord

Pelsdyrnæringen; lokalsamfunn; distrikter; avvikling; konsekvenser

Forsidefoto: Iselin L. Hauge

Forord

Denne rapporten er skrevet av Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning på oppdrag fra Dyrevernalliansen. Målet med denne utredningen har vært å undersøke og vurdere hvordan lokalsamfunn med pelsdyrfarmer vil påvirkes av regjeringens foreslåtte avvikling av pelsdyroppdrett innen 1. februar 2025 (ny dato satt av den nye regjeringen). Takk til Dyrevernalliansen for et spennende oppdrag og for god bistand under prosessen. Rapporten har vært gjennom Ruralis sitt kvalitetskontrollsystem og er kvalitetssikret av Egil Petter Stræte og Magnar Forbord. Rapporten er skrevet av prosjektleder Aina Winsvold. Forfatteren tar alt ansvar for eventuelle feil i rapporten.

Aina Winsvold

Oslo, mars 2019

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Innholdsfortegnelse	5
Tabelliste	7
Figurliste	8
Sammendrag	9
1. Innledning	11
1.1 Regjeringens forslag om avvikling av pelsdyrnæringen	11
1.2 Hovedmål for utredningen:	12
1.3 Metode	12
2. Pelsdyrnæringen	17
2.1 Økonomiske analyser av avvikling	21
3. Økonomisk utvikling globalt og i Norge	27
4. En nasjonal kartlegging av pelsdyrfarmene	47
4.1 Revefarmer	49
4.2 Minkfarmer	58
5. En oversikt over lokalsamfunn hvor pelsdyrnæringen er spesielt utbredt	69
5.1 Oppdal	70
5.2 Hå	78
5.3 Agdenes	83
5.4 Nissedal	88
6. Konklusjon	95
Referanser	99

Tabelliste

Tabell 1: Omsetningsverdier for skinn 2018 ved auksjonshuset Kopenhagen Fur.	32
Tabell 2: Gjennomsnittlig driftsresultat før skatt per tise i perioden 2010-2016. (Hentet fra Steen et al 2018: side IV i Sammendraget).....	41
Tabell 3: Faksimile fra Samfunnsøkonomisk Analyse (Steen et al (2018: 27) Driftsresultat i fôrøkkenene 2014-2017).	45
Tabell 4: Kostnad per tise for sølvrev, blårev og mink. Kostnadene for rev er vektet ut i fra respektive antall av arten i Norge. Beregnet ut i fra Oslo Economics tabell 2-5 og 2-7 (Asp 2018: 8-9).....	47
Tabell 5: Nasjonal oppsummering av totale inntekter og kostnader for pelsdyrnæringen i 2018 basert på gjennomsnittspriser for skinn 2018.....	68
Tabell 6: Beregning av økonomi for rev i Oppdal. 2018. Vektet etter nasjonal fordeling sølvrev og blårev. Priser 2018 ifølge Kopenhagen Fur. Kostnader ifølge Oslo Economics (2018).....	75

Figurliste

Figur 1: Utvikling i antall pelsdyrfarmer 1996-2018 Kilde: Landbruksdirektoratet, Produksjonstilskudd i jordbruket –Antall statistikk.....	17
Figur 2: Verdensproduksjonen av pelsdyrskinn. Kilde: Basert på København Fur sin tabell over verdensproduksjonen. For året 2019 er et estimat gjort av København Fur.	27
Figur 3: Utvikling i salg av antall minkskinn i Norge. Kilde NIBIO: https://www.nibio.no/tjenester/totalalkylen-statistikk#groups/279/6805	29
Figur 4: Utvikling i salg av antall reveskinn i Norge Kilde NIBIO: https://www.nibio.no/tjenester/totalalkylen-statistikk#groups/279/6802	30
Figur 5: Faksimile: Eksportinntekter fra pelsskinn. Faste 2018-kroner. Mill NOK. Kilde: Nibio, bearbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse (Gran et al 2018. rapport 24/18 Figur 3.2 2018: side 8).....	38
Figur 6: Faksimiler fra rapport fra Oslo Economics Rapport Kompensasjonsordningen ved avvikling av pelsdyrnæringen/ 29 (Asp 2018: side 8 og 9)	40
Figur 7: Fylkesvis fordeling av pelsoppdrettere med og uten annet landbruk 2018 (Basert på tall hentet fra Difis database over dem som har søkt produksjons- og avløsertilskudd for pelsdyr frem til og med oktober 2018).....	48
Figur 8: Arbeidstakere fordelt på bransje. Oppdal. 2017 Kostra	72
Figur 9: Høyeste fullførte utdanning. Oppdal. 2018 Kostra.....	73
Figur 10: Arbeidstakere fordelt på bransje. Hå. 2018 Kostra.	80
Figur 11: Høyeste fullførte utdanning. Hå. 2018 Kostra.	81
Figur 12: Sysselsetting fordelt på bransje. Agdenes. 2018 Kostra.	84
Figur 13: Høyeste fullførte utdanning. Agdenes. 2018 Kostra.....	86
Figur 14: Sysselsetting fordelt på bransje. Nissedal. 2018 Kostra.	90
Figur 15: Høyeste utdanningsnivå. Nissedal. 2018 Kostra.....	91

Sammendrag

Regjeringen fremmet i sin politiske plattform fra Jeløya i januar 2018 et forslag om en styrt avvikling av pelsdyrnæringen, der denne er foreslått avviklet innen 1. januar 2025. Dette skapte ikke uventet mange ulike reaksjoner.

Målet med denne utredningen har vært å undersøke og vurdere hvordan lokalsamfunn¹ med pelsdyrfarmer vil påvirkes av regjeringens foreslåtte avvikling av pelsdyroppdrett innen 1. februar 2025. Det har blitt hevdet at en avvikling vil kunne ramme berørte kommuner og distrikts-Norge betydelig, med fraflytting og alvorlige inntektsfall. Vi har sett på hvorvidt og i hvilken grad en avvikling i dag vil være kritisk for de enkelte kommunene og på konsekvensene for fylkene som har pelsdyroppdrett. Deretter har det blitt gjennomført en mer inngående analyse av fire utvalgte lokalsamfunn som tradisjonelt har hatt mange pelsdyr. Der har vi med bakgrunn i ulike kilder vurdert pelsdyrnæringens bidrag, vi har også sett på ulike parametere ved kommunene, blant annet arbeidsledighet og ulike muligheter for sysselsetting.

For å samle inn datamaterialet har det blitt brukt flere ulike metoder: Gjennomgang av diverse rapporter om pelsdyrnæringen fra 2012 og fremover. Deriblant ulike økonomiske analyser og estimater om konsekvenser av fremtidig avvikling, samt undersøkelser av hvordan det har gått med dem som tidligere har avviklet pelsbedriftene. Videre har det blitt samlet inn statistisk materiale fra et flertall offentlige databaser og statistikkbanker. Ved siden av faglitteratur har vi også gått igjennom diverse skriv fra ulike aktører i pelsdyrnæringen, diverse avisartikler skrevet om temaet, og høringsvar fra fylkesmenn og berørte kommuner. Det har også blitt gjort telefonintervjuer med kommuneansatte i de fire utvalgte kommunene (en i hver kommune), Oppdal, Hå, Agdenes og Nissedal, samt med renovasjonsselskap om kostnader for opprydding etter en eventuell avvikling. Datamaterialet om verdensproduksjonen av skinn i dag og gjennomsnittlige skinnpriser for 2018 har blitt samlet inn fra det internasjonale auksjonshuset København Fur som har hovedoppdraget med å selge de norske skinnene.

I analysene som er gjort i utredninger av pelsdyrnæringen varierer tallene meget. Det forekommer svært mange ulike tall i beregninger både rundt sysselsetting, årsverk, økonomisk lønnsomhet, verdiskaping og tap. Lønnsomheten i pelsdyrnæringen har svingt mye gjennom tidene, men generelt kan man se en nedadgående etterspørsel, og med relativt sterkt reduserte skinnpriser sammenlignet med toppårene, noe som har vedvart de siste 5 årene. Samtidig som prisene svinger en god del innenfor de

¹ "Lokalsamfunn" er i denne sammenheng bygder eller mindre byer, og da fortrinnsvis kommuner.

enkelte årene har den lave gjennomsnittsprisen på skinn vært vedvarende. Det er ingen tvil om at selv om næringen nå i seg selv er mindre lønnsom, og at mange av oppdretterne har avviklet på grunn av det, vil en avvikling ramme særlig de som har investert meget hardt. Samtidig viser tidligere analyser av NIBIO og NILF at det generelt går bra med de som avvikler: få er trygdet, om lag 90 prosent bor på samme sted som de gjorde da avviklingen fant sted, og de har fått annen nærings- eller lønnsinntekt. Samtidig må man regne med at de 167 farmene som driftes i dag har investert betydelig mer enn de som avviklet tidligere. Det ble de blant annet nødt til på grunn av strengere krav til dyrevelferd, og noen har investert i nytt for å skape seg en fremtid i næringen. Med tanke på at det var en næring som man ble oppfordret til å satse innenfor, både av kommuner og instanser som Innovasjon Norge, bør farmene kompenseres ved en avvikling. Da type farm, materiale og størrelse skiller seg meget kan det være hensiktsmessig å gi individuelle kompensasjoner, og flere anbud bør hentes inn. Et av hovedargumentene mot avvikling har vært at det ville føre til store konsekvenser for distrikts-Norge og berørte kommuner. Utenom Trøndelag og Rogaland er det få farmer i hvert fylke, og vi antar at i dag vil en avvikling ha lite å si for verdiskapingen i de andre fylkene. I denne rapporten ble Oppdal, Agdenes, Hå og Nissedal valgt ut for å undersøke hva en avvikling vil bety i disse kommunene. Alle fire kommuner har opplevd en nedgang i antallet pelsdyrfarmer og produksjon av skinn de siste tre årene. Vår analyse viser at det samtidig i løpet av samme tidsperiode har vært en nedgang i arbeidsløsheten i de utvalgte kommunene.

1. Innledning

1.1 Regjeringens forslag om avvikling av pelsdyrnæringen

Regjeringen fremmet i sin politiske plattform fra Jeløya i januar 2018 et forslag om en styrt avvikling av pelsdyrnæringen, der denne er foreslått avviklet innen 1. januar 2025. Forslaget skapte ikke uventet mange ulike reaksjoner. Mange oppdrettere ble fortvilte og sinte over å skulle miste inntekten fra næringen, mens andre som lenge har kjempet for et forbud ble lettet og glade. Det har i mange år vært sterke kontroverser blant disse, og kontroversene har fortsatt etter forslaget om avvikling.

Med utgangspunkt i St.meld. nr. 8 (2016-2017) og regjeringsplattformen, sendte Landbruks- og matdepartementet i november 2018 et forslag til lov om forbud mot hold av pelsdyr på høring.

Lovforslaget har to hovedelementer;

- a. Forbud mot å holde pelsdyr hvis formålet bare er å bruke pelsen. Forbudet trer i kraft straks, men med en avviklingsperiode fram til 1.2.2025² for de som hadde pelsdyr pr 15.2.2018.
- b. Forskriftshjemmel for en kompensasjonsordning for pelsdyroppdretterne. Kompensasjonsordningen foreslås individuelt, med utgangspunkt i bokført verdi av kapitalbeholdningen i 2017-regnskapet for pelsdyrdriften, samt en standardisert kompensasjon for avvikling og opprydding ut fra antall tisper i 2017, eventuelt et gjennomsnitt for årene 2014-2017. Kompensasjonsrammen på inntil 50 millioner fordeles på oppdretterne. I tillegg foreslås en omstillingspakke på tilsvarende beløp som øremerkes omstilling til annen landbruksvirksomhet på gården og som skal forvaltes gjennom Innovasjon Norge og IBU-midlene. Totalt anslås kostnadene til maksimalt 365 millioner.

Også den nye regjeringsplattformen mellom partiene Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig folkeparti fra januar 2019 har nedfelt at pelsdyroppdrettet skal avvikles innen 2025, med kompensasjon til pelsdyroppdretterne. Forslaget i regjeringserklæringen lyder:

«Regjeringen vil gjennomføre en styrt avvikling av pelsdyrnæringen. Det tas sikte på å fremme en lovproposisjon til Stortinget om forbud mot pelsdyrhold med en avviklingsperiode for eksisterende produsenter frem til årsskiftet 2024/2025.

² I Jeløya-erklæringen var fristen satt til 1.1.2025. Fristen ble endret til 1.2.2025 i høringsforslaget

For å unngå at avviklingen krenker EMK tilleggspatent 1 artikkel 1 og for å gi pelsdyrprodusentene nødvendig forutsigbarhet, legges det opp til at eksisterende næringsaktører pr. 15.1.2018 får økonomisk kompensasjon for tap av retten til å drive pelsdyrhold, jf. den juridiske vurderingen som er vedlagt Meld. St. 8 (2016-2017). Kompensasjonsordningen utredes og klargjøres i løpet av 2019 for å gi aktørene nødvendig trygghet for gjennomføring av avviklingen. Det vurderes også om andre tiltak bør iverksettes for å lette omstilling til annen landbruksproduksjon for aktuelle produsenter. I tillegg vil staten ta initiativ til et samarbeid med kommuner der pelsdyrnæringen er av vesentlig betydning for å sikre omstillingstiltak og fleksibilitet for pelsdyrprodusenter som omfattes av avviklingen. Krav til forbedret dyrevelferd i pelsdyrnæringen som følger av Meld. St. 8 (2016-2017) og Innst. 151 S (2016-2017), gjennomføres ikke i avviklingsperioden».³

1.2 Hovedmål for utredningen:

Målet med denne utredningen har vært å undersøke og vurdere hvordan lokalsamfunn⁴ med pelsdyrfarmer vil påvirkes av regjeringens foreslåtte avvikling av pelsdyroppdrett innen 1. februar 2025. Det har blitt hevdet at en avvikling vil kunne ramme berørte kommuner og distrikts-Norge betydelig, med fraflytting og alvorlige inntektsfall. Vi har sett på hvorvidt og i hvilken grad avviklingen vil være kritisk for de enkelte kommunene og på konsekvensene for fylkene som har pelsdyroppdrett, og deretter gjort en mer inngående analyse av fire utvalgte lokalsamfunn som tradisjonelt har hatt mange pelsdyr. Der har vi med bakgrunn i ulike kilder vurdert pelsdyrnæringens økonomiske bidrag, sysselsetting og risiko for fraflytting. Funnene vil bidra til en helhetlig oversikt over næringen i dag, og kan bidra med informasjon for å forebygge eventuelle negative virkninger som fraflytting, arbeidsledighet osv. Datamaterialet har blitt samlet inn fra flere ulike kilder. Kildene har også blitt vurdert opp mot hverandre da det er mange ulike tall og utregninger knyttet til diskusjonen om avvikling av pelsdyrnæringen. Det har også vært et mål å få oversikt over hvilke data som ligger til grunn for de ulike perspektivene som blir presentert.

1.3 Metode

For å samle inn datamaterialet har det blitt brukt flere ulike metoder: Gjennomgang av diverse rapporter om pelsdyrnæringen fra 2012 og fremover, deriblant ulike økonomiske analyser og estimater om konsekvenser av fremtidig avvikling, samt undersøkelser av hvordan det har gått med dem som tidligere har avviklet

³ Referert fra <https://www.dyrevern.no/pels/pelsdyroppdrett/pelsdyroppdrett-i-ny-regjeringsplattform>

⁴ "Lokalsamfunn" er i denne sammenheng bygder eller mindre byer, og da fortrinnsvis kommuner.

pelsbedriftene. Videre har det blitt samlet inn statistisk materiale fra Landbruksdirektoratets database som ligger til grunn for Tolltariffen som beregner eksportverdi. Vi har også benyttet tallmateriale fra NIBIO sin Totalkalkyle⁵ som utgis for Budsjettnemnda for jordbrukets totalkalkyle, for å kartlegge omfanget av pelsdyrrelatert aktivitet i landbruket. Totalkalkylen inneholder blant annet tall for antall solgte skinn og skinnpriser⁶ over en tidsperiode fra 1959 og frem til i dag. Videre har tall og opplysninger blitt hentet Difis database over dem som har søkt produksjons- og avløsertilskudd blant annet for pelsdyr frem til og med oktober 2018. Ved siden av faglitteratur har vi også gått igjennom diverse skriv fra ulike aktører i pelsdyrnæringen som har blitt benyttet i debatten om næringen, samt gjennomgang av diverse avisartikler skrevet om temaet. Videre har vi studert høringssvar fra fylkesmenn og berørte kommuner. Både avisartikler og avisinnlegg har vært nyttige for å få ulike perspektiv og utfyllende informasjon. Det har også blitt gjort telefonintervjuer med kommuneansatte i de fire utvalgte kommunene (en i hver kommune), Oppdal, Hå, Agdenes og Nissedal, samt med renovasjonsselskap og Forsvarsbygg om kostnader for opprydding etter en eventuell avvikling. Datamaterialet om verdensproduksjonen av skinn i dag og gjennomsnittlige skinnpriser for 2018 har blitt samlet inn fra det internasjonale auksjonshuset København Fur som har oppdraget å selge de norske skinnene.

Det er lett å slå fast at dette er et felt med sterke følelser, steile fronter og der mange helt ulike tall og utregninger forekommer. I litteraturen skiller det mye mellom hva man vektlegger, hvilke beregninger man gjør, og hva resultatene blir. Tallene skiller seg såpass mye at det er vanskelig å få en fullstendig oversikt over sysselsetting og verdiskaping i næringen, samt over samfunnsøkonomiske konsekvenser av en avvikling. Eksempelvis er det meget store forskjeller i rapporteringen av andelen sysselsatte og inntekter av skinnene, svært mange ulike tall blir brukt og de ulike rapportene kommer frem til helt forskjellige resultater. Det er også store forskjeller i verdi mellom de ulike statistiske databasene over gjennomsnittspriser og verdi.

Disse forholdene gjør at det kan føles som en risikosport å begi seg inn i dette feltet. Generelt kan verdiskaping i økonomiske termer defineres som differansen mellom verdien på solgte produkter og verdien på produktinnsatsen. Det kan gjelde en enkeltbedrift, en bransje, eller et geografisk område slik som en kommune eller et land. Delvis ut fra formålet er det ulike måter å beregne produktinnsatsen på. Dette gir ulikhet i beregning av verdiskaping, noe som er viktig å huske på ved sammenligning

⁵ I Totalkalkylen presenteres statistikk over totale inntekter, kostnader, og arbeidsforbruk i jordbruket, samt forbruket av jordbruksprodukter. Arbeides utføres av Budsjettnemndas sekretariat hos NIBIO.

⁶ For 2018 har det kun vært mulig å få oppgitt budsjettert prognose. Denne prognosen skiller seg meget fra andre tall i denne undersøkelsen.

på tvers av analyser. I en bedrift er 'driftsresultat' et vanlig mål på verdiskaping. Dette er verdien på solgte produkter (driftsinntekter) minus driftskostnader som består av variable kostnader (f.eks. fôr) og inkluderer faste kostnader (typisk avskrivninger (kapitalslit) og lønn til ansatte). I nasjonalregnskapet beregnes verdiskapingen (bruttoprodukt) ved at kapital slit og lønnskostnader ikke tas med som kostnader.⁷ Dette innebærer at bruttoproduktet skal dekke kapital slit og lønnsutgifter, mens i driftsresultatet er kapital slit og lønnsutgifter trukket fra. En tredje måte er også å inkludere finansposter (renteinntekter og –utgifter) og beregne 'resultat etter finansposter'. I denne rapporten er det mest aktuelt å kjenne til de to første metodene, dvs. driftsresultat og bruttoprodukt, siden de fleste analysene vi skal gå gjennom har benyttet den ene eller begge disse to beregningsmetodene. I begge tilfeller baserer vi oss på basisverdi, dvs. at produktsubsidier er inkludert, men ikke merverdiavgift eller andre produktskatter. Videre har nasjonalregnskapet ikke separate tall for pelsdyrnæringen, da disse inngår i jordbruksnæringen. Når det gjelder inntekter har vi valgt en måte som viser de faktiske inntektene per pelsdyr i de enkelte fylkene de seneste årene, der tilskuddene vises separat.

Fordi det statistiske materialet i ulike utredninger varierer mye, ikke minst når det gjelder forholdet pris/verdi av skinn, har vi valgt å presentere de ulike tallene som fremkommer, både for at det på tross av kontakt med de som drifter databasene ikke har vært mulig å finne ut hvorfor tallene er såpass ulike, og fordi at det gir leseren en mulighet til å vurdere hvor vanskelig det er å si noe absolutt om antall og verdi. Når vi beregner verdier på skinn for 2018 så har vi gått ut fra auksjonshuset *Kopenhagen Fur* sin tabell over den faktiske prisen på solgte skinn det året, og satt de opp mot hvor mange skinn tispene produserer gjennomsnittlig. Dette virker mest hensiktsmessig da tallene referer til den reelle salgsverdi ved auksjonene i de ulike månedene. Det er viktig å nevne at i våre beregninger så har vi gått ut ifra gjennomsnittsprisen for norske skinn i 2018. Det vil si at selv om skinnprisene varierer mellom oppdretterne basert på kvalitet så kommer ikke forskjellene frem i utregningene for de enkelte fylkene eller kommunene. Skinnkvalitet, og prisen som settes på grunnlag av den, påvirker inntjeningen for den enkelte pelsdyrfarm, men dette har vi ikke hatt kapasitet til å ta hensyn til innenfor rammen av denne rapporten.

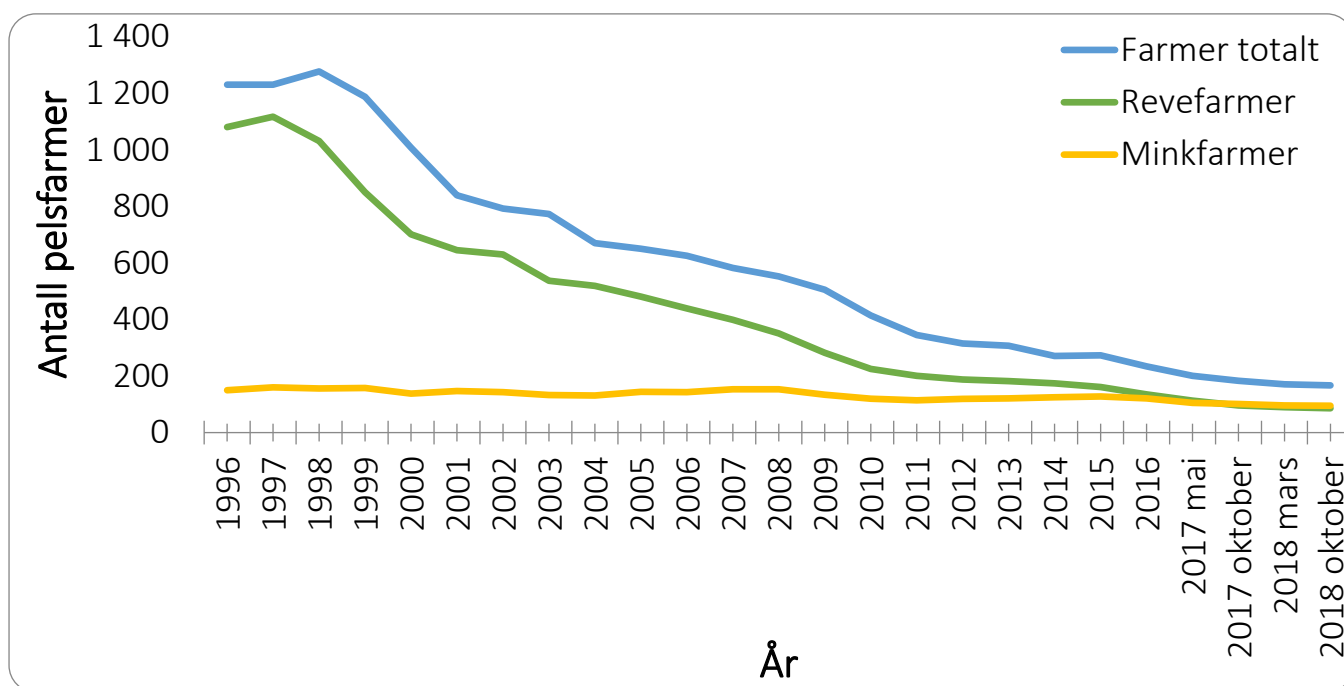
For oppdrett av rev har Agdenes og Oppdal i Trøndelag blitt valgt som casekommuner siden de to kommunene har den desidert største revebesetningen og har flest mennesker involvert. Innenfor minkoppdrett har Hå kommune blitt valgt ut siden kommunen har mange minkfarmer og ligger i Rogaland fylke. Videre har vi valgt ut Nissedal kommune i Telemark fylke da kommunen har stått registrert med mange mink og redusert antallet i løpet av kort tid. Her blir det mulig å se hvordan denne

⁷ <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/begreper-i-nasjonalregnskapet>.

reduksjonen har påvirket lokalsamfunnet i form av arbeidsløshet, sysselsetting etc. Formålet med denne utvelgelsen har vært at utvalget vil gi et variert innsyn i hvordan lokalsamfunn kan berøres hvis kommunen mister denne formen for næringsdrift.

2. Pelsdyrnæringen

Pelsdyroppdrett startet opp i Norge i 1914 med sølvrev som ble importert fra Canada, oppdrett av blårev startet noe senere mot slutten av 1920-tallet. På 1920-tallet begynte også importen av nordamerikansk mink. Antallet pelsdyrfermer har blitt sterkt redusert de siste 25 årene, fra om lag 1200 farmer i 1995 til 167⁸ i 2018. For reveskinn ble det i toppåret 1989, ifølge Budsjettnemndas totalkalkyle⁹, produsert 730 614 reveskinn, sammenlignet med mellom 80-90 000 i 2018¹⁰. Antallet produserte minkskinn var oppe i over to millioner på sekstitallet. Det sank så kraftig for så å øke noe. I dag produseres det cirka 700 000 minkskinn årlig. Rundt år 2003 intensiverte Norges Pelsdyrslag, og noen kommuner, arbeidet med å rekruttere nye oppdrettere, men nedgangen i pelsnæringen har fortsatt. Bare i løpet av de siste fem årene, fra 2013 til 2018 har det vært en nedgang av antall pelsdyrfermer på nær 46 prosent, fra 307 til 167.

Figur 1: Utvikling i antall pelsdyrfermer 1996-2018 Kilde: Landbruksdirektoratet, Produksjonstilskudd i jordbruket –Antall statistikk.

⁸ Beregnet ut ifra antall som har søkt om tilskudd for pelsdyr høsten 2018.

⁹ Som utføres og utgis av NIBIO: <https://www.nibio.no/tjenester/totalkalkylen-statistikk#groups/279>

¹⁰ Tallene skiller seg mellom de ulike statistikkene.

Pelsdyroppdrettere har følt seg utsatt i og med at de i lang tid har fått sterk kritikk for manglende dyrevernhensyn, og de har lenge levd i usikkerhet om hvorvidt næringen skal forbys eller ikke. Allerede i 1994 skrev Rådet for dyreetikk¹¹ i sitt standpunkt: *Pelsdyr er rovdyr med begrenset domestiseringsgrad som plasseres i et stimulifattig bur med et svært lite areal. Riktignok er den fysiske helsetilstanden hos norske pelsdyr meget god, og pelsdyra har en oppvekstsituasjon der mor og unger får lang tids samvær før fravenning og adskillelse. Men dårlig fruktbarhet, valpedrap, fryktreaksjoner og stereotyp adferd tyder likevel på at dyra er mistilpassede. I pelsdyravlen har det overveiende vært lagt vekt på pelskvalitet, mens seleksjon for rolig lynne og tamhet har spilt en underordnet rolle. Etikuttvalget har inntrykk av at mink er noe bedre tilpasset farmmiljøet enn det rev er, men ser likevel ikke noen prinsipiell forskjell på oppdrett av rev og mink.*

Utvalget betviler ikke at noen av de mer åpenbare tegn på mistilpasning, som f.eks. fryktreaksjoner og stereotypier, kan reduseres et stykke på vei ved planmessig forbedring av stell og burmiljø og et bevisst avlsarbeid. Men selve det grunnleggende forhold at vi har å gjøre med lite domestiserte rovdyr med grunnleggende behov for å inngå i sosiale mønstre, hevde revir, foreta vandringer, jakte, samle matforråd, bygge hi, osv., gjør det urealistisk å forestille seg at det vil være mulig å tilfredsstille alle basale adferdsbehov hos pelsdyr i bur. Selv om det med godt stell og mye håndtering kan være mulig å kompensere for manglende domestisering i alle fall et stykke på vei, er det lite trolig at den enkelte bruker virkelig vil se seg i stand til å påta seg denne tidkrevende oppgaven. Legger man avgjørende vekt på dyras ve og vel, er det etikuttvalgets oppfatning at de driftsformer som anvendes i dag, ikke kan forsvares. På denne bakgrunn bør de derfor avvikles¹².

Det har i mange år vært heftige diskusjoner mellom dem som ønsker at næringen skal fortsette og dem som vil at den skal avvikles. Faginstanser så som Veterinærinstituttet, Den norske veterinærforening, Institutt for biologi ved Universitetet i Bergen, Vitenskapskomiteen for mattrygghet, og EUs veterinærvitenskapelige komité har vært uttalt kritiske, samtidig som det er uenigheter om dyrenes velferd også innenfor disse instansene. Veterinærinstituttet, Veterinærforeningen og Rådet for dyreetikk vil avvikle næringen av hensyn til dyrevelferd. Veterinærforeningen stadfester i sin uttalelse at «*Veterinærforeningen mener at dagens pelsdyrhold åpenbart er uforenelig*

¹¹ Rådet er oppnevnt av Landbruks- og matdepartementet. Rådet hadde den gang 7 medlemmer: 2 frittstående medlemmer, en fra Norges Bondelag, en fra Norsk bonde- og småbrukarlag, en fra Dyrebeskyttelsen Norge, en fra Norges landbrukshøgskole, og en fra Landbruksdepartementet.

¹²Sitat fra uttalelse: <http://www.radetfordyreetikk.no/pelsdyroppdrett/>

med dyrevelferdslovens krav i §§ 22-24»¹³. Rådet for dyreetikk pekte på adferdsavvik¹⁴ som tegn på at dyrene ikke hadde det bra i sine bur. Adferdsavvikene ble betegnet som stereotyp adferd, fluktadferd, pelsbiting, og valpebiting/valpedrap. Særlig ihjelbiting av valper ble regnet som et stort problem. «*Selv om registrert valpetap hos sølvrev ligger på 15-16%, anslår Braastad (NLH) det reelle tallet til ca. 30 prosent, idet nyfødte valper trolig blir fortært før opptellingen finner sted noen døgn seinere*» (ibid.). Det er usikkert hvor mange som blir bitt i hjel i dag, men pelsdyrnæringen selv sier at det har blitt et betydelig mindre problem. I løpet av de senere årene har oppdretterne gjennomført flere pålagte forbedringer, og ved kontroller er det langt mindre anmerkninger til hvordan dyrene blir stelt i dag. Veterinærer som fører tilsyn med gårdene har ifølge Norges Pelsdyrslag lite å utsette på selve dyreholdet. I dag går kritikken hovedsakelig mest på at det er uetisk å holde opprinnelige ville dyr i små bur hele livet, og at det per se er uforenlig med god dyrevelferd.

I dag er det flere land og regioner som har innført forbud mot pelsdyroppdrett, blant andre Storbritannia, Nord-Makedonia, Østerrike, Slovenia, Kroatia og Serbia. Tsjekkia har innført forbud mot pelsdyroppdrett fra 2019, Nederland har innført forbud mot reveoppdrett fra 2008 og forbud mot oppdrett av mink fra 2024. Belgia har i regionen Flandern innført forbud mot pelsdyroppdrett fra 2023. I de to andre regionene Vallonia og Brussel er det allerede avviklet. I Danmark har man et forbud mot oppdrett av rev. I Sveits har det skjedd en avvikling av pelsdyroppdrett på grunn av strengt regelverk. I Sveits blir pelsdyr betraktet som ville dyr, og for å kunne holdes i fangenskap må ville dyr leve under forhold som tilsvarer moderne dyrehager¹⁵. I Sverige har man avviklet oppdrett av rev etter vedtak om strengere regelverk, og i Tyskland har man innført et så strengt regelverk at det fører til en avvikling av pelsdyroppdrett¹⁶. Noen land går lengre, og produksjon av pels har vært forbudt i India i henhold til «The Prevention of Cruelty to Animals Act» fra 1960, som forbyr slakt av dyr til andre formål enn kjøttproduksjon. Av hensyn til dyrenes velferd forbød India også import og salg av pels (fra rev, mink, chinchilla m.m.) i januar 2017 – samt skinn fra reptiler¹⁷. I 2006

¹³

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c6dd9673a0cf4594bd4b63674cdcf2f2/no/pdfs/stm201620170008000dddpdfs.pdf>

¹⁴ <http://www.radetfordyreetikk.no/pelsdyroppdrett/>

¹⁵ Swiss Federal Act on Animal Protection of March 9, 1978/ Bundesamt für Veterinärwesen, Swiss regulations concerning fur farming, Brev av 14. juli, 1999

¹⁶ Se blant annet: <https://www.dyrevern.no/resources/files/kritikk-av-pelsdyroppdrett.pdf>

¹⁷ <http://www.newindianexpress.com/nation/2017/jan/05/import-of-skins-of-reptiles-fox-chinchillas-and-mink-banned-1556399.html>

implementerte Japan en «Invasive Alien species act», som medførte at nye pelsfarmer ikke kunne etableres grunnet faren for skade på biomangfoldet forårsaket av rømt mink. Japans siste pelsfarm stengte i november 2016. Siden 2006 har også importen av pelsprodukter til Japan sunket med 80 prosent¹⁸.

Også i Norge er det sterk interesse for avvikling. Seks av ni ungdomspartier vil i dag at pelsdyrnæringen skal avvikles, FpU, Unge Venstre, AUF, Sosialistisk Ungdom, Rød Ungdom og Grønn Ungdom. Mens de tre ungdomspartiene Unge Høyre, Kristelig Folkepartis Ungdom (KrFU) og Senterungdommen er for at næringen skal drives videre. For moderpartiene har Venstre, Miljøpartiet De Grønne, Arbeiderpartiet, SV og Rødt programfestet at de er imot pelsdyroppdrett. Opposisjonspartiene, utenom Senterpartiet, har vedtatt at de vil støtte forbudet. Undersøkelser tyder på at flertallet av Norges befolkning er imot pelsdyroppdrett. Ifølge en undersøkelse gjennomført i et representativt utvalg på 1000 respondenter fra Norstats panel i perioden 9. til 16. mai 2018 oppgir 32 prosent av befolkningen at de er for pelsdyroppdrett, mens 44 prosent er imot pelsdyroppdrett. De resterende 24 prosent er i tvil eller vet ikke¹⁹.

Det har blitt hevdet at en avvikling vil, foruten å gå hardt utover pelsdyroppdretterne som i mange tilfeller har investert betydelig i bur og driftsbygninger, også ramme lokalsamfunn og distrikt der disse farmene er lokalisert. Tidligere var pelsdyroppdrett ofte en næring som en bonde hadde i tillegg til annen gårdsdrift, der dette ga en mulighet for ekstra inntekt. I og med den nye rekrutteringen på 2000-tallet ble flere former for samdrift eller såkalte næringsparker etablert. Det vil si at det ofte var kommunen som regulerte og la til rette for at oppdrettere kunne starte opp oppdrett i en felles næringspark med bur uten å ha areal selv. Dette førte til at det var mange som ikke hadde noen bakgrunn fra gårdsdrift som etablerte seg som oppdrettere. Svært mange farmer i dag ligger inn under såkalte næringsparker der flere har gått sammen og drifter i sine egne selskap. Trenden har også vært at disse farmene har hatt flere dyr per enhet enn det som tidligere var tilfelle²⁰. I dag går næringen under kategorien: Jordbruk - oppdrett og husdyrhold. Blant dagens 167 pelsdyroppdrettere er det cirka 53 prosent som ikke drifter næringen i kombinasjon med annen gårdsdrift (her definert som at de står oppført med husdyr i søknad om produksjonstilskudd), og 57 prosent som ikke står oppført med eget areal. Antallet pelsdyr de ulike oppdretterne har registrert varierer mye, fra kun ni registrerte dyr på en farm til flere tusen. Minkfarmer er generelt langt større enn revefarmer. På grunn av den veldig

¹⁸ <http://www.furfreealliance.com/japan-makes-end-fur-farming>

¹⁹ <https://www.ntbinfo.no/pressemelding/kun-tre-av-ti-hoyrevelgere-stotter-erna-i-pelsforbud-saken?publisherId=16871753&releaseId=17604096>

²⁰ Dyrevernalliansen. Fagnotat juni 2018.

store variasjonen er det problematisk å beregne et gjennomsnitt, det er noen større minkfarmer som trekker opp gjennomsnittet betydelig. Høsten 2018 ble det søkt om produksjonstilskudd for 129 783 minktisper og 25 701 revetisper. Fordelt på revetype er det ca. 6900 blårevtipser og ca. 18 800 sølvrevtisper i oppdrettsnæringen i Norge. Fordelingen mellom blårev og sølvrev i Norge er i dag om lag 0,73 sølvrev og 0,27 blårev²¹. Med antatt årlige valpekull på omtrent fem valper per minktispe, fem valper per blårevtispe og tre per sølvrevtispe utgjør dette rundt 895 000 pelsdyr totalt i Norge²². Skinnene går nesten utelukkende til eksport, 98-99 prosent, foruten et meget lite antall som blir solgt innenlands. Skinnene blir nå stort sett solgt via København Fur sine auksjoner i København. Det blir også eksportert noe, under ti prosent, til auksjoner i Finland²³. Næringen har opplevd betydelig nedgang og Samfunnsøkonomisk Analyse skriver at «den totale produksjonskapasiteten ved pelsdyrgårdene er betydelig større enn antall registrerte avlsdyr. (...) avviket kan tolkes som et bilde på hvordan oppdretterne tilpasser produksjonen til gjeldende markedssituasjon» (Gran et al 2018: 5).

Tidligere analyser finner at store deler av produksjonen av minkskinn er lokalisert i sentrale bo- og arbeidsmarkedsregioner, mens produksjon av reveskinn i større grad skjer i distriktene. Særlig reveproduksjonen sliter økonomisk i dag og har gjort det en god stund. De fleste produsentene i næringen har eierandeler i ett av de tre førkjøkkenene i landet. Alle førkjøkkenene er registrert som andels- eller samvirkeforetak eid av oppdretterne (NOU 2014/15: 24) og har ifølge Samfunnsøkonomisk Analyse (2018) i de siste årene hatt negative driftsresultat, det vil si gått med underskudd. Samtidig finner vi at Rogaland Pelsdyrfôrlag hadde et positivt resultat i 2017, noe vi vil komme tilbake til senere i rapporten.

2.1 Økonomiske analyser av avvikling

De siste par årene har det blitt gjennomført ulike økonomiske analyser som har gitt helt ulike tall om hvor mye avvikling av næringen vil koste samfunnet. Tallene har variert fra kr 165 millioner i Menons analyse fra 2018, 227 millioner i Menons analyse fra 2016 (på oppdrag av regjeringen i 2016, og oppdatert i 2018 på oppdrag av Dyrevernalliansen) til 2,3 milliarder i Samfunnsøkonomisk analyse sin rapport i 2018 (Steen et al 2018) og mellom 433 millioner og 8,7 milliarder i Oslo Economics sin

²¹ Ifølge Pelsdyrtrygdelagets årsberetning for 2017 var 6 500 blårevtisper og 17 500 sølvrevtisper forsikret i 2017. Dette gir en fordeling på 27% blårev og 73% sølvrevtisper som er brukt i beregning av ca. antall av hver revetype.

²² Det betyr ikke at hver tispe produserer så mange salgbare skinn, det er også et antall valper som dør etter fødsel. Her har vi tatt utgangspunkt i Oslo Economics sine tall for valperesultat.

²³ Nationen, onsdag 13.mars 2019, side 6.

rapport (Asp²⁴ 2018) (begge på oppdrag av Norges Pelsdyrslag). I beregningene fra Samfunnsøkonomisk analyse har man gått ut i fra to ulike scenarier der man i det ene har beregnet at full inntektskompensasjon skal gis til alle oppdrettere som avviker i 2025 og frem til alle oppdretterne når pensjonsalder. Det vil si at Samfunnsøkonomisk analyse har beregnet at full kompensasjon for alle dagens oppdrettere vil utgjøre rundt 1,78 milliarder kroner. I tillegg kommer en engangsutbetaling for restverdi av kapital på mellom 520 og 767 millioner – summert til minst 2,3 milliarder kroner. I dette regnestykket er det lagt til grunn at de som i dag er virksomme i pelsnæringa får drive fram til 2025 og at alle de gjenværende oppdretterne legger ned samtidig. En ytterligere forutsetning er at alle blir kompensert for det de ville ha tjent fram til 67 års alder, hvor det antas at alle pensjonerer seg (sitert Nationen mandag 29.10.2018 side 14; Av journalist Svein Egil Hatlevik). I det andre scenarioet beregner man at pelsdyroppdretterne gis full inntektskompensasjon i 10 år etter tvunget avvikling. I begge rapportene har man også beregnet inn ringvirkninger for blant annet frisører og varehandel i lokalsamfunnet. Menon Economics (2018) har benyttet helt andre beregninger i sin analyse, og har gått ut i fra at pelsdyroppdretterne finner seg en annen jobb etter at virksomheten blir forbudt. Avisen Nationen har intervjuet de ulike instituttene om hvordan de stiller seg til hverandres måte å beregne kostnadene på, og det virker mest hensiktsmessig å sitere forfatterne om valgt tilnærming:

«Rolf Røtnes, daglig leder og fagdirektør i Samfunnsøkonomisk analyse, sier han ikke ønsker å kommentere rapporten fra Menon, altså den som gir en prislapp på 165 millioner kroner. – Vi har sett på hvilken inntekt oppdretterne mister ved et forbud. Hvis den skal kompenseres fullt ut, blir summen på minst 2,3 milliarder kroner. Om inntektsbortfallet kommer til å bli kompensert fullt ut, er et politisk spørsmål, og vi har ingen mening om hvordan en kompensasjonsordning konkret skal gjennomføres, sier Røtnes til Nationen. Konsulentselskapet Menon har laget en samfunnsøkonomisk analyse av kostnader knyttet til avvikling av pelsdyrnæringa, slik denne typen analyser er beskrevet av Finansdepartementet. – Samfunnsøkonomisk analyse har også utført en tapsanalyse, men kaller det en kompensasjon. Tapskompensasjon er i stor grad et juridisk spørsmål, og jussen kan avvike markant fra rene bedriftsøkonomiske vurderinger, sier Leo Grünfeld, styreleder i Menon til Nationen. – Når det blir lagt til grunn at statens kompensasjon skal dekke alt inntektsbortfall fram til pensjonsalder, kan man spørre seg om det finnes noe eksempel i historien i Norge eller andre vestlige land hvor man har fulgt en slik generøs praksis, sier han. Grünfeld mener det er naturlig å regne med at arbeidskraft har en verdi også utenfor pelsdyrproduksjonen, altså at pelsdyroppdretterne kan ta annet arbeid etter at produksjonen ventelig blir avviklet. – Med kompensasjonen som Samfunnsøkonomisk analyse har beregnet, blir oppdretterne pensjonert med full inntekt fra dag én, sier han. Videre sier Grünfeld at

²⁴ Asp er kontaktperson for rapporten utgitt av Oslo Economics

beregningen fra Samfunnsøkonomisk analyse inneholder en viktig regnefeil. – De har regnet på tapet av kapitalverdier for oppdretterne, men de har gjort det to ganger og lagt dem sammen. Først har de benyttet bortfallet av fremtidig kapitalinntekt som mål, og deretter har de lagt til tall basert på hvor mye det koster å kjøpe kapitalutstyret i dag. – For at resultatet skal bli riktig, må man velge én av to regnemåter. Man må i hvert fall ikke legge dem sammen. Den ene måten å regne ut tapte kapitalverdier er bakt inn i tallet 1,78 milliarder, mens den andre regnemåten ligger til grunn for tallet på engangskostnader på minst 520 millioner kroner. – Blir summen dermed en halv milliard for stor? – Det kan den bli. Den blir i hvert fall for stor. Rolf Røtnes i Samfunnsøkonomisk analyse svarer på sin side at de har gjort et anslag av restverdien av den kapitalen som er investert på pelsdyrgårdene i dag. – Siden forutsetningen for beregningen er at næringen skal legges ned, har vi ikke inkludert behovet for å reinvestere i analysen. Behovet for å reinvestere før pensjonsalder vil i så fall styres av alderen på pelsdyrbonden og anleggsmidlene på gården, skriver Røtnes i en epost til Nationen. Han skriver at hvis man legger til grunn et «uendelighetsperspektiv» på driften, altså etter pensjonsalder hos nåværende oppdrettere, må i praksis noe av den næringsinntekten de har beregnet settes av til vedlikehold eller reinvestering i nytt anlegg i framtiden. – Dersom vi hadde lagt til grunn et slikt uendelighetsperspektiv, er vårt beregnede driftsoverskudd noe for høyt for den perioden vi har sett på. Vi har ikke gjort nærmere vurderinger av hvor mye dette vil utgjøre i analysen. På den annen side innebærer et uendelighetsperspektiv også at det må legges litt til for inntekt som kommer etter den perioden vi har sett på. Vi har heller ikke gjort beregninger av det» (sitert fra Nationen mandag 29, oktober 2018, side 14; Skrevet av journalist Svein Egil Hatlevik).

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) gjennomførte i 2018 en undersøkelse²⁵ om hvordan det har gått med pelsdyroppdretterne som har avviklet. Formålet var å belyse hvilke forhold som førte til nedleggelse av farmer siden 2011, og hvilke inntektskilder tidligere farmere har i dag. Rapporten baserte seg på en spørreundersøkelse via telefonintervjuer blant tidligere brukere som hadde pelsdyr i 2011, men som hadde avviklet før forslaget om forbudet kom. Utvalget ble hentet fra basen for søknader om produksjons- og avløsertilskudd for 2011 og 2017 hos Landbruksdirektoratet. Det var en relativt lav svarprosent med 36 av 111 respondenter som hadde sluttet med pelsdyr i løpet av årene 2011-2016²⁶. Av disse hadde 20 foretak hatt oppdrett av rev og 16 foretak hatt oppdrett av mink. NIBIO registrerte at det var en større villighet til å

²⁵Rustad og Ring (2018).

Pelsdyrhold avviklet i perioden 2011 - 2016, Hvorfor skjedde det og hva er inntektskilde i dag? NIBIO RAPPORT VOL. 4 NR. 119, 2018 på oppdrag av Dyrevernalliansen

²⁶ NIBIO oppgir flere grunner til dette, blant annet at telefonnumrene ikke fungerte, at noen fortsatt drev med oppdrett og dermed ikke var aktuelle, og at noen ikke ville svare.

besvare spørsmål i en lignende undersøkelse gjort av NILF i 2012²⁷ blant brukere som hadde pelsdyr i 2005, men hadde sluttet i 2011.

I NIBIOs undersøkelse fant man at de fleste av dem som ble intervjuet, 27 av 36 foretak, hadde sluttet med pelsdyr i løpet av årene 2013-2015. Da de sluttet var 25 prosent av oppdretterne 67 år og eldre, 39 prosent i alderen 60-66 år, 22 prosent i alderen 50-59 år, 6 prosent i alderen 40-49 år og 8 prosent yngre enn 40 år. Av dem som svarte på undersøkelsen var altså 64 prosent eldre enn 60 år da de sluttet, mens tilsvarende for hele utvalget som har sluttet i perioden var forventet å bli 41 prosent. Det vil si at eldre var overrepresentert i undersøkelsen.

I NIBIOS undersøkelse fant de at 89 prosent (32 oppdrettere) ikke hadde flyttet og fortsatt bodde på samme sted som da de hadde pelsdyr. Av alle de 36 foretakene opplyste 24 (67 prosent) at de hadde fått tilskudd til annen landbruksnæring mens de ennå hadde pelsdyr. 15 av foretakene (42 prosent) oppga at de har mottatt tilskudd til annen landbruksnæring også etter at de sluttet med pelsdyr. Som inntektskilder per i dag oppgav 50 prosent at de mottar alderspensjon, 39 prosent har næringsinntekt, 31 prosent har lønnsinntekt og 3 prosent mottar annen trygd eller stønad (Rustad og Ring 2018: 7). Det var mulig å oppgi flere inntektskilder i spørreskjemaet.

I undersøkelsen som ble gjort av NILF i 2012 der formålet var å belyse ulike forhold for pelsdyroppdrettere som hadde sluttet i næringen i perioden 2004 – 2012 fant de at nesten halvparten som avviklet pelsdyrholdet oppga «Nye forskrifter» som en av årsakene til at de sluttet. Cirka en fjerdedel avviklet på grunn av dårlig lønnsomhet. En femtedel oppga «Høy alder og negativ omtale av pelsdyrhold» som en grunn til å avvikle. Nesten halvparten oppga at andre årsaker hadde vært medvirkende til at de sluttet med pelsdyr. Hyppigste nevnte 'Andre årsaker' var stor total arbeidsmengde, sykdom og helsemessige årsaker.

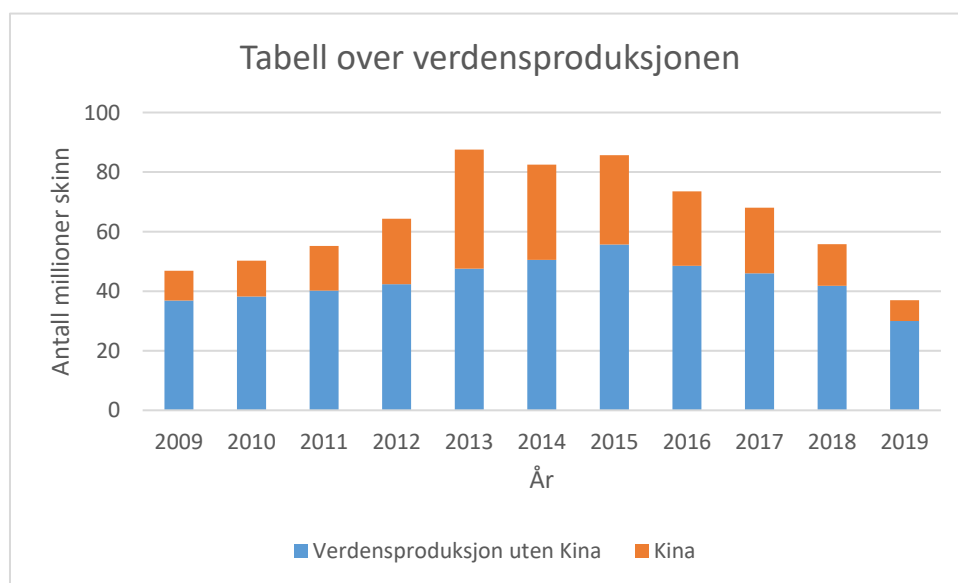
For foretakene som sluttet med pelsdyr i perioden 2004 – 2012 hadde de fleste av dem som ble intervjuet, 79 av 84 foretak, sluttet med pelsdyr i løpet av årene 2005-2010. Da de sluttet var fem prosent av oppdretterne 67 år og eldre, 24 prosent i alderen 60-66 år, 30 prosent i alderen 50-59 år, 24 prosent i alderen 40-49 år og 16 prosent yngre enn 40 år» (2012: 3). Av oppdretterne som hadde avviklet bodde 96 prosent fremdeles på samme sted som da de hadde pelsdyr. Som inntektskilder i dag oppga 76 prosent at de hadde næringsinntekt (selvstendig næringsdrivende), 37 prosent hadde lønnsinntekt, 23 mottok alderspensjon, og 11 prosent mottok annen trygd eller stønad. Det var mulig å oppgi flere inntektskilder i spørreskjemaet (Hovland og Bøe 2012: 2)

²⁷ Hovland og Bøe (2012) Pelsdyrhold i Norge – avvikling, arbeidsforbruk og selskapsform. NILF-notat 2012 – 21 | 2012 på oppdrag av Dyrevernalliansen

Av dem i undersøkelsen som sluttet med pelsdyr i perioden 2004-2008, oppga 94 prosent at de ikke hadde flyttet etter avviklingen og fortsatt bodde på samme sted som de hadde pelsdyr (ibid. 2012: 5). I denne gruppen oppga 80 prosent at de hadde næringsinntekt (selvstendig næringsdrivende), 38 prosent hadde lønnsinntekt, 16 prosent mottok alderspensjon, og 14 prosent mottok annen trygd eller stønad. Det var mulig å oppgi flere inntektskilder i spørreskjemaet også i dette skjemaet (ibid. 2012: 5).

3. Økonomisk utvikling globalt og i Norge

Lønnsomheten i næringen svinger betydelig, og har gjort det periodevis siden starten av næringen. Hvis man ser globalt har det over hele verden blitt lagt ned mange pelsdyrfarmer de siste fem årene. I tabellen over verdensproduksjonen 2009 – 2019 kan man se en betydelig nedgang i produksjonen av skinn, også i Kina. Mange land har som tidligere nevnt også innført forbud eller så strenge krav at det ikke lenger er lønnsomt å drive med pelsoppdrett.

Figur 2: Verdensproduksjonen av pelsdyrskinn. Kilde: Basert på København Fur sin tabell over verdensproduksjonen²⁸. For året 2019 er et estimat gjort av København Fur.

I AgriAnalyse sitt notat, bestilt av Norges Pelsdyrslag, om verdiskapingen av pelsdyrnæringen²⁹ beskriver man at en avvikling av pelsdyrnæringen i Norge ikke vil føre til redusert etterspørsel etter pels på det internasjonale markedet, men at et forbud vil bety at andre med dårligere velferd øker antallet pelsdyr (Hillestad 2016: 4). Som vi ser av verdensproduksjonen er det en betydelig nedgang globalt.

Prisene de siste årene har vært svært lave, og det selges langt færre skinn nå enn tidligere. På årets (2019) første auksjon i Danmark i januar la man ut 3,3 millioner minkskinn og satte en minstepris som oppkjøperne ikke var villige til å betale, og det

²⁸ <https://www.kopenhagenfur.com/media/319471/kopenhagen-fur-indleder-aarets-salg-med-lille-auktio1.pdf>

²⁹ Hillestad, M.E. (2016) Verdiskaping fra pelsdyrnæringen. AgriAnalyse Notat 1-2016.

endte med at kun en tredjedel (30,3 prosent) av skinnene ble solgt. København Fur skriver «Pelsmarkedet har gjennom nogle år været præget af overproduktion og lageropbygning af halvfabrikata og færdigvarer, men denne mængde af varer i afsætningskæden er nu reduceret markant. Samtidig er selve skindproduktionen nu hastigt på vej ned. I Danmark er antallet af avlsdyr netop reduceret med mere end 30 procent, og i udlandet er reduktionen endnu større. Det betyder, at udbuddet på de internationale pelsauktioner reduceres betydeligt fra 46 millioner i 2018, knap 40 millioner i 2019 og til forventeligt 25-28 millioner i 2020»³⁰. De lave skinnprisene har fått dramatiske konsekvenser for mange pelsbønder, blant annet i Danmark. Landbrugsavisen³¹ søndag 7. oktober 2018 referer til en minkfarmer med 3000 tisper som går underskudd med nesten dkk 600 000 per år og ikke ser noen annen utvei enn å legge ned driften etter 18 år: «Jeg er ret sikker på, at skindpriserne og min økonomi næste år bliver lige så ringe som i år. Det er ikke holdbart, siger Kurt Dalby, der lidt endnu er minkavler med 3.000 tæver i Engesvang ved Ikast. Som tingene har set ud i det seneste år, har det hver eneste dag kostet ham 1.600 kr. op af lommen at passe farmen, der med 3.000 tæver er en lille smule større end en gennemsnitsfarm. Kurt Dalby har produktionsomkostninger pr. skind på mellem 260 og 270 kr. Det er inkl. renter og afdrag, men uden løn til ham selv. "Han tror ikke på, at udbuddet af skind falder allerede i 2019, men måske i årene efter. Han tror heller ikke, at efterspørgslen stiger. Faktisk er det først i år, at Kurt Dalby har haft det, han kalder for 'rigtig røde tal på bundlinjen' (..)'. I 2016 var min bundlinje lyserød. Sidste år var der hverken plus eller minus, men med de 218 kr, vi i gennemsnit får for danske skind i år, bliver bundlinjen rigtig rød", siger han"»³². Det er ikke uvanlig at man i dårligere tider lagrer skinn i fryselaagre³³. I følge en reportasje av NRK om København Fur sin skinnauksjon ble minkskinn i mars 2019 solgt for 25 kroner lavere enn det produksjonsprisen var³⁴. Samtidig rapporterer Norges Pelsdyrslag³⁵ at under København Furs auksjon i mars 2019 hadde skinnprisene steget med 3 prosent sammenlignet med skinnprisene i

³⁰ Lagt ut 28. januar 2019. <https://www.kopenhagenfur.com/da/nyheder/2019/januar/kopenhagen-furs-januar-auktion/>

³¹ <https://landbrugsavisen.dk/efter-18-%C3%A5r-med-mink-slutter-med-skindet-p%C3%A5-n%C3%A6sten>

³² Referanse til sitat, se forrige note. Prisen på danske minkskinn ligger i gjennomsnitt høyere enn norske minkskinn. Se figur nedenfor.

³³ Eksempelvis: <https://www.nrk.no/dokumentar/pelsbondene-forventer-store-erstatninger-hvis-bransjen-legges-ned-1.12090902>.

<https://www.kopenhagenfur.com/media/319471/kopenhagen-fur-indleder-aarets-salg-med-lille-auktio1.pdf>

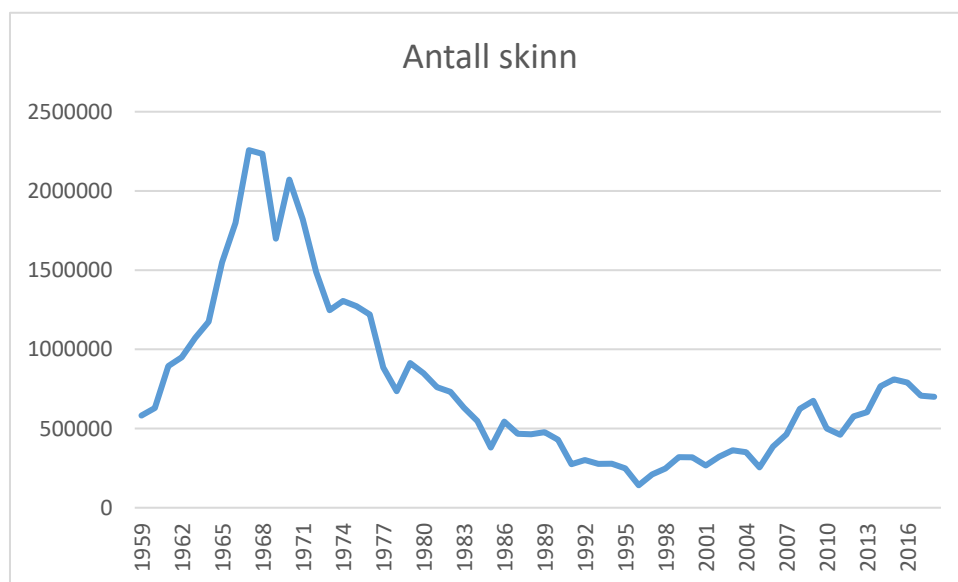
³⁴ <https://www.nrk.no/rogaland/stortingspolitikernes-pelsdyrbesok-gir-naeringen-hap-1.14476935>

³⁵ <https://landbruk24.no/prisene-pa-pels-stiger/>

januar 2019. Utgangspunktet var meget lavt og hvis man går ut i fra et høyt estimat med en minkskinnpris på gjennomsnittlig kr 247,5³⁶, så blir det en økning i underkant av 8 kroner per skinn, og for reveskinnene med en gjennomsnittspris på kr 699 blir det en gjennomsnittsøkning på skinnene på omlag 21 kroner. Auksjonshuset København Fur har rundt en fjerdedel av verdens omsetning av pels³⁷.

De opp gjennom årene varierende prisene på skinn har gjort at oppdretterne gjerne har holdt av penger i gode tider for å kunne imøtekomme dårligere tider. I følge Norges Pelsdyrslag har 174 medlemmer til sammen 133 millioner kroner til gode i Markedsutjevningsfondet per 31.12.17³⁸. Ved å se på tall fra flere tiår tilbake i NIBIOs Totalanalyse for mink og respektive tall for rev kan man finne trender i skinnproduksjonen i Norge.

For Minkskinn

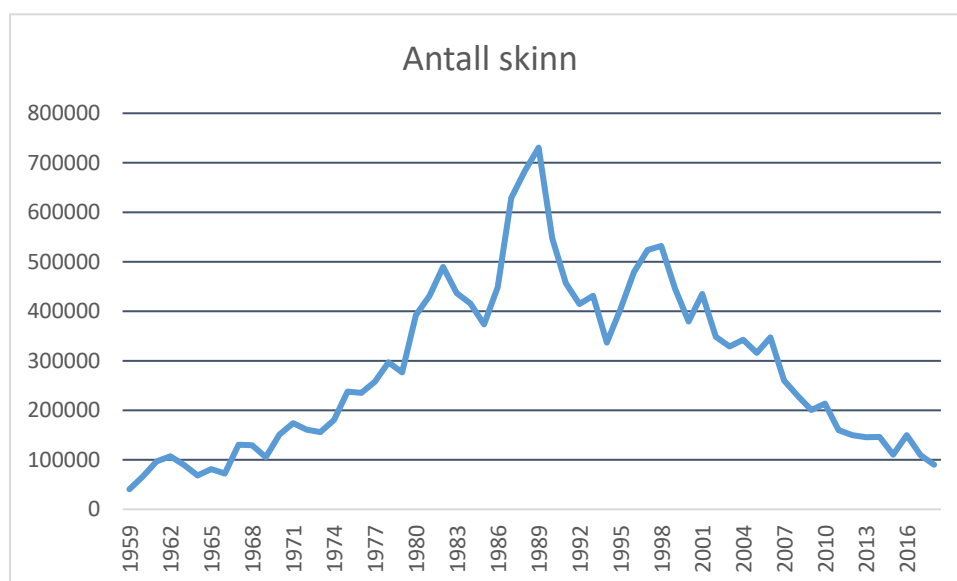
Figur 3: Utvikling i salg av antall minkskinn i Norge. Kilde NIBIO: <https://www.nibio.no/tjenester/totalkalkylen-statistikk#groups/279/6805>

³⁶ Gjennomsnittstallene for 2018 benyttes fordi vi ikke har fullstendig oversikt over prisene for januar- og marsauksjonen 2019. Prisene varierer en del under året. I 2018 sank prisene for norske minkskinn, som vi kan se nedenfor i Tabell 1, fra DKR 236 i januar til DKR 128 i september. For reveskinn var gjennomsnittsprisen i mars 2018 DKR 627, i mai DKR 745, og i september DKR 467.

³⁷ <https://landbruk24.no/prisene-pa-pels-stiger/>

³⁸ Norges Pelsdyrslag, Årsberetning 2017, 2018.

For Reveskinn

Figur 4: Utvikling i salg av antall reveskinn i Norge Kilde NIBIO: <https://www.nibio.no/tjenester/totalalkylen-statistikk#groups/279/6802>

Antall skinn som blir solgt fra norske revepelsoppdrettere har gått kraftig ned siden toppåret 1989 med produksjon av 744 871 reveskinn. I 2016 ble det produsert 151 704 skinn og i 2018 ble det estimert å produsere 92 000 reveskinn totalt i landet (ifølge NIBIOs totalalkyle 2018)³⁹. På slutten av 1960-tallet ble det produsert nesten 2,3 millioner minkskinn i Norge, antallet minkskinn sank så kraftig under 80 og 90-tallet og for å øke noe en ti årstid⁴⁰, for så å minske igjen fra 2015 til 2018, fra 820 000 til 710 000. Som jeg vil komme tilbake til varierer antallet i de ulike databasene.

Skinnene blir stort sett solgt på auksjoner, som regel har det vært på store internasjonale auksjoner i København og i Helsingfors. I dag har Norsk Pelsdyrslag avtale med Kopenhagen Fur om å selge de norske skinnene der, noe blir også eksportert til Finland. De norske skinnene ligger relativt høyt i pris sammenlignet med andre land foruten med de danske minkskinnene. Antall skinn solgt fra Norge har vært redusert i ulike perioder, og mange av skinnene som blir produsert blir liggende på fryselager i påvente av høyere skinnpriser. Skinnene har ulike priser basert på kvalitet. Tallene i vår fylkesvise analyse er basert på gjennomsnittspriser for norske skinn.

Det er flere ulike tall som figurerer, både i konkrete tall som presenteres og, som tidligere nevnt, har det blitt anvendt mange ulike måter å beregne verdi, sysselsetting og tap på. For å illustrere hvordan man kan komme til ulike resultater beskrives her de

³⁹ Ut fra den totale revetispebesetningen er dette et høyt estimat.

⁴⁰ Det ble en økning i tiden etter rekrutteringskampanjen som ble igangsatt i 2003.

ulike beregningene av antall oppdrettere i 2018. I Menons rapport (2018) kan vi lese *at det var søkt om produksjonstilskudd for 171 pelsdyrbruk i 2018 (1.mars 2018)*, mens man i Samfunnsøkonomisk Analyse sin rapport (2018) kan lese at det *ved inngangen til 2. kvartal 2018 (1. mars 2018), var til sammen 187 pelsdyrforetak som søkte tilskudd til ferie og fritid (avløsertilskudd) fra Landbruksdirektoratet. Og at «søknadsmassen var omtrent likt fordelt med henholdsvis 96 og 91 foretak som søkte tilskudd for produksjon av mink- og reveskinn»* (Steen et al 2018: 3). Forklaringen på de ulike tallene på antallet oppdrettere er at 14 av oppdretterne driver både med mink og rev. De som søkte om tilskudd 1. mars 2018 fordelte seg på 77 med rev, 82 med mink og 14 med begge typer produksjoner. Det vil tilsi totalt 173 oppdrettere som søkte i mars 2018, der en av dem er NMBUs hold av tre rever i forskningsøyemed. Samfunnsøkonomisk Analyse har her beregnet antall farmer på denne måten: $77+14=91$ med rev og $82+14=96$ med mink, og videre $91+96 = 187$. Det vil si at det er riktig at antallet som har søkt om tilskudd er 91 for rev og 96 for mink, men 14 av disse er i begge kategorier. Menon har benyttet følgende fordeling 76 revefarmer (eks. NMBUs revehold), 82 minkfarmer og 14 med både rev og mink, noe som tilsvarer 172 oppdrettere første kvartal 2018. I fjerde kvartal 2018 (1.oktober) hadde antallet sunket til 167 oppdrettere som søkte tilskudd.

Utfordringene med verdi

Det har ikke vært mindre utfordrende å finne den eksakte verdien på pelsskinnene. Som nevnt innledningsvis spriker tallene meget mellom de ulike statistiske kalkylene, og på tross av forespørsler til diverse myndigheter og Pelsdyrslaget har det ikke vært mulig å finne tilfredsstillende svar på hvorfor tallene spriker som de gjør. Det er betimelig å spørre om prisene er sammenlignbare. Blant annet om det er priser som er utbetalt til pelsoppdretteren, eller om prisene inkluderer et mellomledd med påslag. Eller hvordan frakt og behandling er priset. I prissammenligningene er det store forskjeller, og i dette prosjektet har det ikke vært mulighet til å finne fullstendige forklaringer på forskjellene. Samtidig er avvikene såpass store at det er interessant, og vi velger derfor å presentere de ulike utregningene slik de fremstår i de forskjellige kildene. Vi starter med prisberegningene fra auksjonshuset København Fur, hvor skinnene fra Norge blir solgt til oppkjøpere. Tabellen er laget av auksjonshuset som selger skinnene.

Tabell 1: Omsetningsverdier for skinn 2018 ved auksjonshuset København Fur.

Gjennsnits pris (valuta)		Kolonnemærkater					
		2018					Hovedtotal
Rækkemærkater		Februar 2018	Marts 2018	Maj 2018	Juni 2018	September 2018	
+ Danmark							
Mink		261 kr.	243 kr.	228 kr.	214 kr.	149 kr.	218 kr.
+ Finland							
Mink		184 kr.	173 kr.	165 kr.	162 kr.	77 kr.	138 kr.
Ræv			561 kr.	609 kr.		335 kr.	448 kr.
= Holland							
Mink		214 kr.	190 kr.	179 kr.	175 kr.	123 kr.	171 kr.
+ Norge							
Mink		236 kr.	216 kr.	205 kr.	193 kr.	128 kr.	192 kr.
Ræv			627 kr.	745 kr.		467 kr.	543 kr.
+ Polen							
Mink		223 kr.	185 kr.	169 kr.	163 kr.	94 kr.	160 kr.
Hovedtotal		250 kr.	230 kr.	216 kr.	207 kr.	138 kr.	205 kr.

Kilde: København Fur Skinnpriser i danske kroner for auksjonsåret 2018

I følge Tolltariffens tabell for utenrikshandel fordelte antallet eksporterte minkskinn i 2018⁴¹ seg slik: januar 99 696 stykker; februar 72 948 stykker; mars 24 872 stykker; april 34 428 stykker; mai 2 643 stykker; juni 132 stykker; juli 450 stykker; august 0; september 0; oktober 30 stykker; november 51 226 stykker; desember 135 916 stykker. Sammenlagt er summen på totalt 422 341 minkskinn. Som vi kan se varierer

⁴¹ https://tolltariffen.toll.no/templates_TAD/Tolltariffen/Chapter.aspx?id=363535&epslanguage=no#

prisene og antall skinn som blir eksportert gjennom året, og en må dermed se på hvor mange skinn som ble solgt i hver måned. Som tidligere nevnt går nesten alle pelsskinn til eksport.

Som vi kan se av tabellen var gjennomsnittsprisen på den siste auksjonen i september 2018 for norske minkskinn DKK 128 og gjennomsnittet for reveskinnene DKK 467. Gjennomsnittsprisen for hele året var DKK 192 for mink og DKK 543 for rev. Omregnet til norske kroner for 2018⁴² vil dette tilsi at gjennomsnittsprisen i 2018 for minkskinn var på 247 norske kroner og for reveskinn cirka 699 norske kroner. Som tidligere nevnt finnes det både sølvrev- og blårevoppdrett i Norge, i 2018 var fordelingen 0,73 sølvrev og 0,27 blårev. Sølvrev får i gjennomsnitt 3,15 salgbare skinn per tise og blårev 4,8 salgbare skinn per tise.⁴³ Prisen for sølvrevskinn ligger gjennomsnittlig høyere enn prisen for blårevskinn.⁴⁴ I de videre analysene i denne rapporten er fordelingen av rev vektet i forhold til estimert salgbare skinn.

Hvis man kun ser i Tolltariffen⁴⁵, som angir eksportverdi, viser den en kraftig nedgang i pelsdyrskinn fra 2015 og til 2018. I 2015 var eksportverdien beregnet å være 530 millioner norske kroner, i 2016 446 millioner kroner, i 2017 350 millioner kroner og i 2018 cirka 305 millioner kroner.⁴⁶

Når man i materialet fra ulike verdiundersøkelser går inn i det oppgitte antallet solgte minkskinn og eksportverdi får man helt andre tall enn det som ble oppgitt fra København Fur. Her presenteres de ulike kalkylene:

⁴² Gjennomsnittlig vekslingskurs fra DKK til NOK var i 2018 på 128,75. https://www.norges-bank.no/en/Statistics/exchange_rates/currency/DKK

⁴³ NOU 2014: referert til i Oslo Economics 2018 side 7.

⁴⁴ Landbruksdirektoratet: «Vektet pris på rev vil for hele 2018 være: $(654 \cdot 41746 + 687 \cdot 10340) / (41746 + 10340) = 660,-$. Omregna til dansk kroner: $660 / 1,2875 \text{ NOK/DKK} = 513 \text{ DKK/stk}$. Prisen for rev er da 30 DKK lavere enn tallene fra København Fur (Usikkert om det kan inkludere frakt).

⁴⁵ https://tolltariffen.toll.no/templates_TAD/Tolltariffen/Publication.aspx?id=61893&epslanguage=no. Basert på tall fra SSB og Landbruksdirektoratet.

⁴⁶ <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/statistikk/eksport/eksport-per-varegruppe>

For Mink

Under kategori 43011000: Rå hele pelsskinn av mink, også uten hode, hale el labber

Er det ifølge **Tolltariffen / Landbruksdirektoratet** sin statistikk:

2018: antall eksportmengde stykk: 422 341 Eksport verdi 245 421 308= 581,09 per skinn

2017: antall eksportmengde stykk: 591 300 Eksport verdi 287 727 307 = 486,60 per skinn

2016: antall eksportmengde stykk: 713 051 Eksport verdi 359 369 916 = 503,98 per skinn

I **NIBIO** sin statistikk fra Totalkalkylen⁴⁷ vises helt andre tall/priser for minkskinn enn det Tolltariffen gjør, i NOK:

Estimert⁴⁸ 2018: Antall 700 000, verdi 201 572 000,-. Pris 287,96 per skinn

2017: Antall 707 218, verdi 210 687 000,-. Pris 297,91 per skinn

2016: Antall 790 000, verdi 199 878 000,-. Pris 253,01 per skinn

Prisene fra Nibio viser en stor nedgang de siste årene fra 2013 da prisene for minkskinn lå på NOK 524,84

I **Kopenhagen Fur** sin tabell for reell pris for minkskinn var som nevnt gjennomsnittlig pris DKK 192 per skinn, omregnet til NOK 247 per skinn.

⁴⁷ <https://www.nibio.no/tjenester/totalkalkylen-statistikk#groups/279/6805>

⁴⁸ Tallene for 2018 i NIBIOs Totalkalkyle er kun en budsjettert prognose for 2018 levert inn av Norges Pelsdyrslag i februar 2018.

For Rev

For Reveskinn skiller ikke prisen og antallet så markant mellom kalkylene, men også for denne gruppen er det forskjeller:

Under kategorien *43016001 Rå hele pelsskinn av blårev, også uten hode, hale el labber*

Er det ifølge **Tolltariffen / Landbruksdirektoratet** sin statistikk:

2018: antall eksportmengde stykk: 10 340 Eksport verdi 7 106 296 = 687,26 per skinn

2017: antall eksportmengde stykk: 36 133 Eksport verdi 13 454 841 = 372,36⁴⁹ per skinn

2016: antall eksportmengde stykk: 33 Eksport verdi 6 600 = 200⁵⁰, - per skinn

Under kategorien *43016002 Rå hele pelsskinn av sølvrev, også uten hode, hale el labber*

Er det ifølge **Tolltariffen / Landbruksdirektoratet** sin statistikk:

2018: antall eksportmengde stykk: 41 746 Eksport verdi 27 283 699 = 653,56 per skinn

2017: antall eksportmengde stykk: 45 714 Eksport verdi 30 647 028 = 670,41 per skinn

2016: antall eksportmengde stykk: 23 Eksport verdi 4 600 = 200⁵¹, - per skinn

Av tallene fra 2016 og bakover til 2012 viser at det langt flere skinn blir solgt under kategorien *43016009 Rå hele pelsskinn av rev, unntatt blårev og sølvrev (landbruksdirektoratets definisjon), også uten hode, hale el labber*. Vi antar at det var vanlig å føre opp uansett type rev i denne kategorien tidligere, og at dette har ført til at antall og pris fremstår noe uklart for 2016 (og for blårev i 2017).

⁴⁹ Dette er det aktuelle tallet, men vi antar det må være feil. Antageligvis har sølvrev dette året blitt kategorisert under «43016009 Rå hele pelsskinn av rev, unntatt blårev og sølvrev (Landbruksdirektoratets definisjon), også uten hode, hale eller labber»

⁵⁰ Denne prisen / antallet som presenteres er heller ikke reell. Se kommentar i fotnote ovenfor.

⁵¹ Se tidligere kommentar i fotnote.

For 2018 er eksportverdien i denne kategorien *43016009 Rå hele pelsskinn av rev, unntatt blårev og sølvrev (landbruksdirektoratets definisjon), også uten hode, hale eller labber* følgende i NOK:

2018: antall eksportmengde stykk 34 052 eksport verdi 23 952 140 = 703,40 per skinn

2017: antall eksportmengde stykk 26 749 eksport verdi 16 854 336 = 630,10 per skinn

2016: antall eksportmengde stykk 111 613 eksport verdi 84 987 949 = 761,50 per skinn

2015: antall eksportmengde stykk 144 716 eksport verdi 126 006 675 = 870,70 per skinn

Det er mulig at denne kategorien referer til rødrev i 2018, men det har vi ikke fått svar på.

I NIBIOS totalkalkyle for rev totalt er tallene i NOK:

Estimert 2018: Antall 90 000 verdi 80 321 000 = pris per skinn 892,46,

2017: Antall 109 456 verdi 77 311 000 = pris per skinn 706,32

2016: Antall 149 704 verdi 97 504 000 = pris per skinn 651,31

Uavhengig av kategori kan vi se at NIBIOS totalkalkyle med estimerte tall for 2018 skiller seg med nesten NOK 200 fra salgsprisen⁵² fra København Fur og over NOK 200 i Tolltariffen / Landbruksdirektoratets eksportverdi uansett skinn fra blårev eller sølvrev. Som sagt har det vært vanlig å legge skinnene på et fryselager i vente på bedre priser, hvor mye dette koster eller hvem som betaler for det har vi ikke oversikt over. Det er mulig at det inngår i Landbruksdirektoratets statistikk for eksportverdi, men det har vi ikke funnet ut av. Vår vurdering er at det er underlig hvis skinnene som ligger på fryselager har blitt estimert med over dobbel verdi av den reelle prisen, som er tilfellet med minkskinn.

⁵² Eksakt kroner 197,46.

Det figurer også andre tall om prisene på skinnene, og som sagt er det utfordrende å vite hvilken verdi man skal forholde seg til. I en artikkel i Bondebladet kunne man lese at skinnprisene for 2016 var langt lavere enn det som fremkommer i tallene ovenfor *«Men de lave skinnprisene de siste årene har gjort at norske produsenter legger skinn på fryselager i påvente av høyere priser. Gjennomsnittsprisen på sølvrevskinn i 2016 var knappe 548 kroner, ifølge Norges Pelsdyrslag. – Når fôrkostnadene ligger på cirka 400-450 kroner per skinn, er marginene små. Skal dette lønne seg, må vi selge skinnene for 1.000 kroner pluss, sier Haugland»*⁵³ (Artikkel Bondebladet om reveoppdrett 01.06.17). Samfunnsøkonomisk Analyse skriver *«Det er solgt i gjennomsnitt 3,1 skinn per revetispe i perioden 2010-2016. Antall solgte skinn er imidlertid betydelig lavere enn valperesultatet produsentene har innrapportert til Pelsdyrtrygdelen (...). Avviket skyldes at det er opparbeidet et lager av produserte reveskinn, både hos auksjonshusene og hjemme hos produsentene»* (Steen et al 2018: side 15). Dette kommer ikke frem i de offentlige statistikkene, og det er usikkert hvordan man skal beregne verdi av disse skinnene.

Det ble solgt i gjennomsnitt 3,1 skinn per revetispe i perioden 2010 -2016. Antall solgte skinn er imidlertid betydelig lavere enn valperesultatet produsentene har innrapportert til Pelsdyrtrygdelen. I 2016 var avviket 3,5 valper født og 2,9 skinn solgt. Avviket på 0,6 skyldes ifølge Samfunnsøkonomisk analyse at det er opparbeidet et lager av produserte reveskinn, både hos auksjonshusene og hjemme hos produsentene (Steen et al 2018 10/18: 15)

Hvis man kun går ut ifra eksportverdi i kategorien *43 pelsskinn og varer derav* ser det som tidligere nevnt ifølge Landbruksdirektoratet / Tolltariffen slik ut for de siste årene i NOK:

I 2015 Eksportverdi	530 158 378
I 2016 Eksportverdi	446 012 491
I 2017 Eksportverdi	350 386 586
I 2018 Eksportverdi	305 448 294

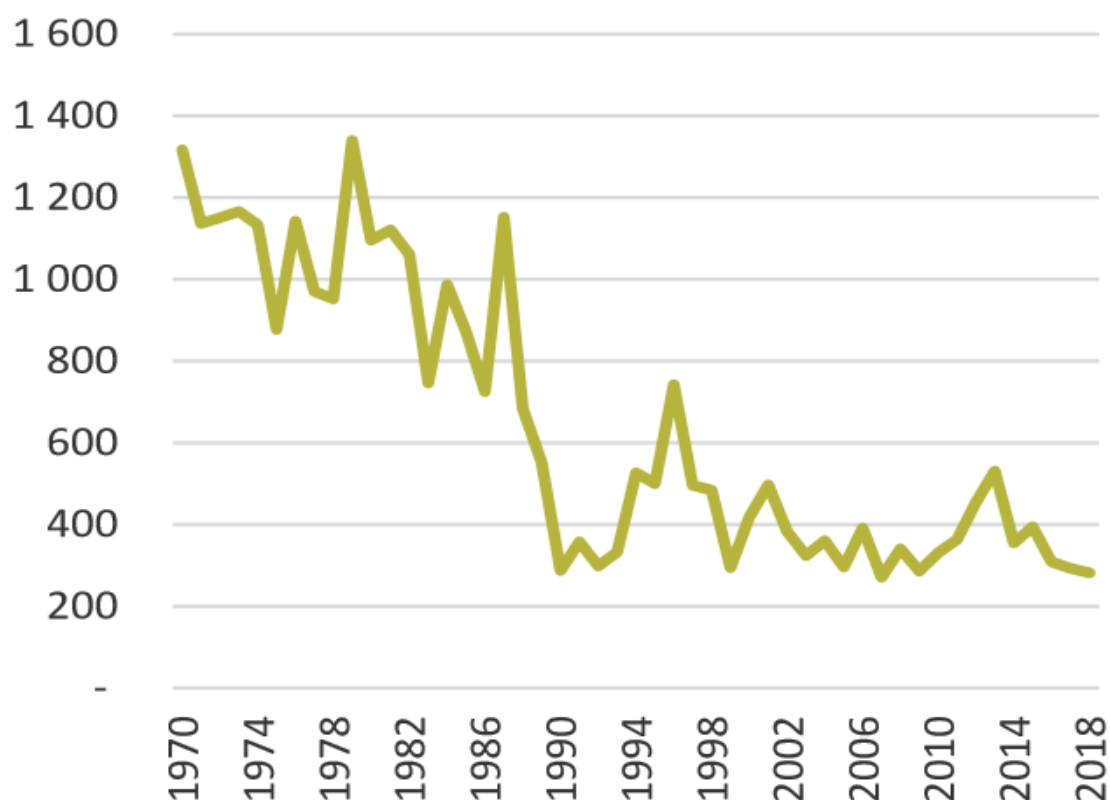
Ifølge denne statistikken har det de siste årene vært en nedgang på 42,4 prosent. Men som vi kunne se av tallene ovenfor, er det usikkert hvor mye verdien egentlig er – da tallene i de ulike databasene er svært ulike.

⁵³ <https://www.bondebladet.no/article/fryser-skin-i-pavente-av-bedre-pris/>

Samfunnsøkonomisk Analyse laget en figur over de registrerte eksportinntektene (i millioner) fra pelsskinn i faste 2018-kroner fra år 1970 til år 2018. I faksimilen kan man se trendene over en lengre tidsperiode. Som vi kan se har det vært store variasjoner de siste 50 årene.

Figur 3.2

Eksportinntekter (i millioner) fra pelsskinn i faste 2018-kroner. 1970-2018

Kilde: Nibio, bearbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse

Figur 5: Faksimile: Eksportinntekter fra pelsskinn. Faste 2018-kroner. Mill NOK. Kilde: Nibio, bearbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse (Gran et al 2018. rapport 24/18 Figur 3.2 2018: side 8).

For å beregne verdi er det også viktig å se på kostnadene. I neste kapittel har vi gått ut i fra Oslo Economics (Asp 2018) sine estimerte kostnader som både inkluderer faste og variable kostnader per tispe. Oslo Economics stadfester at fôr utgjør størsteparten av kostnadene knyttet til pelsdyrvirksomhet, og videre at fôrprisene har økt mye de siste årene. I 2017-kroner har fôrprisene økt med 35 prosent fra 2010 til 2017 (Asp 2018: 7). De har gått ut i fra NIBIOs Håndbok for driftsplanlegging og skriver at denne

«presenterer anslag for de variable kostnadene knyttet til pelsdyroppdrett. I følge Håndboken utgjør fôrkostnadene om lag 80 prosent av de variable kostnadene. Øvrige variable kostnader består ifølge Håndboken av utgifter til pelsing, salgsomkostninger (salgs- og skinnavgift) og utgifter til strø, veterinær, forsikring og diverse. Anslagene for de variable kostnadene avhenger av antall valper per tise ... men NPA har revurdert størrelsen på enkelte av kostnadskomponentene som fremgår av håndboken. (Asp 2018: side 8). Samfunnsøkonomisk Analyse skriver at fôrkostnadene «per tise vil også naturlig variere noe fra år til år, avhengig av valperesultatet som oppnås på gården. I snitt utgjorde fôrkostnadene i overkant av 50 prosent av de totale kostnadene hos driftsgranskingsbrukene i perioden 2010-2016. Dette er noe lavere enn det Asheim (1990) fant i en undersøkelse fra 1980-tallet, hvor fôrkostnadene ble anslått å utgjøre 64,1 prosent av de totale kostnadene. Undersøkelsen i det Asheim (1990) inkluderte imidlertid både mink- og reveprodusenter». (Steen et al 2018: 14). Videre at «Kostnadene varierer med prisen på fôr og antall solgte skinn per revetise, men har vært relativt stabil gjennom perioden. Gjennomsnittlig kostnad per tise i perioden 2010-2016 er beregnet til 1 819 kroner (2018-kroner) per revetise (Steen et al 2018: 16). Som tidligere nevnt er tallene for perioden 2010-2016. På grunn av større konkurranse om slakteriavfall kan prisene steget ytterligere i de tre siste årene.

Oslo Economics (Asp 2018) beregner faste og variable kostnader på denne måten:

2.2.5 Faste driftskostnader

Det finnes ikke gode datakilder som viser størrelsen på de faste kostnadene i pelsdyrvirksomhet. Vi har estimert faste kostnader basert på regnskapene i driftsgranskningene i 2012 som vi har fått tilgang på via NPA. Disse dekket i 2012 tre bruk med mink. Et gjennomsnittlig bruk med rev (antatt størrelse 263 tisper) antas å ha 50 prosent lavere faste kostnader enn et gjennomsnittlig bruk med mink (antatt størrelse 1321 tisper).

I Tabell 2-7 viser vi anslagene som benyttes på faste kostnader. Anslagene på årlige vedlikeholdskostnader er utarbeidet av NPA.

Tabell 2-7: Faste kostnader for et gjennomsnittlig bruk, i tusen 2017-kroner

	Mink	Rev
Innleid arbeidskraft	215	0
Andre faste kostnader	4	2
Vedlikeholdskostnader	53	36
Totale driftskostnader	272	37

Kilde: Anslag på vedlikeholdskostnader utarbeidet av NPA. Anslag på andre faste kostnader basert på driftsgranskinger som gjøres av NIBIO i forbindelse med Totalkalkylen for jordbruket. Beregninger av innleid arbeidskraft fremgår av forrige avsnitt.

Tabell 2-5: Variable kostnader per tise (prisjustert til 2017-kroner)

	Mink (5 skinn)	Sølvrev (3 skinn)	Blårev (5 skinn)
Førutgifter	764	1215	1815
Salg- og skinnavgift	53	80	120
Pelsing	153	135	200
Strø, veterinær og forsikring	21	64	86
Sum variable kostnader per tise	991	1494	2221

Figur 6: Faksimiler fra rapport fra Oslo Economics Rapport Kompensasjonsordningen ved avvikling av pelsdyrnæringen/ 29 (Asp 2018: side 8 og 9)

Kostnadene som fremgår i tabell 2-7 i figur 6 er driftskostnader og omfatter således avskrivninger og rentekostnader.^{54,55}

Samfunnsøkonomisk Analyse har valgt å beregne gjennomsnittlige driftsinntekter og -kostnader i produksjonen av mink- og reveskinn samlet i årene 2010-2016. De finner da at produksjonen i snitt var lønnsom i de aktuelle årene.

⁵⁴ Mange av oppdretterne har betydelige lån på pelsdyrdriften, noe som kan øke de reelle kostnadene.

⁵⁵ Beløpet i 'Andre faste kostnader' har blitt estimert på grunnlag av tre minkfarmer. Oslo Economics skriver: Det finnes ikke gode datakilder som viser størrelsen på de faste kostnadene i pelsdyrvirksomhet. Vi har estimert faste kostnader basert på regnskapene i driftsgranskingene i 2012 som vi har fått tilgang på via NPA. Disse dekket i 2012 tre bruk med mink. Et gjennomsnittlig bruk med rev (antatt størrelse 263 tisper) antas å ha 50 prosent lavere faste kostnader enn et gjennomsnittlig bruk med mink (antatt størrelse 1321 tisper). (Asp 2018: 9)

Tabell 2: Gjennomsnittlig driftsresultat før skatt per tise i perioden 2010-2016.
(Hentet fra Steen et al 2018: side IV i Sammendraget)

Tabell 1.1 Gjennomsnittlig driftsresultat (før skatt) per tise, 2010-2016. Faste 2018-kroner.

	Mink	Rev
Inntekter	2 091	2 950
Kostnader	1 274	1 819
Driftsresultat	816	1 132

Summering av enkeltpostene stemmer ikke med totalen
grunnet avrunding.

Kilde: NIBIO og Samfunnsøkonomisk analyse.

Hvis man går ut i fra NIBIOs Totalkalkyle har prisene for minkskinn ligget på om lag mellom 200 og 300 norske kroner siden 2000 og frem til nå, foruten en markant oppgang i 2011-2013 med skinnpris på over 500 kroner i 2013, samt en mindre oppgang i 2015 med gjennomsnittlig skinnpris på cirka 350 kroner. Hvis man beregner verdien fra årene 2010 til 2016 vil man kunne få en betydelig verdi av produksjonen, men hvis man tar utgangspunkt i gjennomsnittsverdien på minkskinn for de siste fem årene som er 295 kroner vil inntekten bli: 295 kroner x 5 valperesultat er lik 1475 kroner. Hvis man da trekker fra beregnet kostnad per tise på kroner 1274 blir driftsresultat per tise kroner 201.

Den samme økningen og reduksjonen i pris skjedde med reveskinn der gjennomsnittsprisene lå på mellom 400 og 600 kroner fra år 2000 frem til 2011 der de økte markant til over 1100 kroner i 2013. Deretter falt prisene kraftig igjen til rundt 700 kroner.

Nedgangen i prisene har stor innvirkning på driftsresultatet, dette vises i våre utregninger i neste kapitel.

Oslo Economics skriver at: «ved et medium-anslag på fremtidige skinnpriser, viser våre beregninger at det økonomiske tapet for et gjennomsnittlig minkbruk vil være mellom 3 og 33 millioner kroner ved en avvikling. For et gjennomsnittlig revebruk vil det økonomiske tapet ved medium-anslag på skinnpriser variere mellom 1 og 17 millioner

kroner» (Asp 2018: side 4). I sine beregninger går de ut fra følgende forutsetninger om skinnpriser i ulike scenarioer: Her er medium skinnpris for mink NOK 385. For sølvrev NOK 985 og for blårev NOK 815. For scenarioet med høy skinnpris er for mink NOK 500. For sølvrev NOK 1200 og for blårev NOK 1100.

Som vi kan se har minkprisene ligget langt under medium scenario, da gjennomsnittsprisen har ligget på NOK 295 de siste fem årene. Kun et år, i 2013, har den gjennomsnittlige reveskinnprisen vært over NOK 1000.

I Oslo Economics rapport fra 2018 står det at ifølge Norges Pelsdyrslag (NPA) er det i dag nasjonalt rundt 250 pelsdyrbruk (Asp 2018: 5). Dette er ikke antallet som har søkt om tilskudd i 2018. Sysselsettingen i primærproduksjon, fôrproduksjon, organisasjoner og tilgrensende næringer ble i forbindelse med NOU om pelsdyrnæringens framtid anslått til om lag 450 årsverk per 2014, hvorav 350 årsverk var i primærproduksjonen dvs. pelsdyroppdrett (NOU 2014:15) (Oslo Economics 2018: 5). Per 2014 var det 273 pelsdyrfarmer i Norge. Høsten 2018 var det 167 pelsfarmer som har søkt om avløserstøtte. For å få utbetalt avløsertilskudd må foretaket ha et tilskuddsgrunnlag som kan utløse en utbetaling på minimum 5 000 kroner. Foretaket kan i 2018 maksimalt få utbetalt 78 700 kroner. Avløsertilskudd per registrerte tise er 100 per mink og 342 per rev (Jordbruksavtalen 2018-2019⁵⁶). Oslo Economics (Asp 2018: side 7, tabell 2-4) beregner at i 2013 gir mink fem salgbare skinn per tise, sølvrev 3,15 salgbare skinn og blårev 4,8 salgbare skinn per tise. Man vil også kunne trekke av et jordbruksfradrag, inntektseffekten av dette vil variere fra farm til farm. Tidligere fikk man tilskudd for å utjevne kostnadene for fôrtransport, men dette ble kuttet under jordbruksavtalen i 2015.

Det har også vært mange ulike anslag på arbeidsbruket med primærproduksjon av pelsdyr. Det er Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) som anslår arbeidsforbruket med primærproduksjon av pelsdyr hvert år. Hovland og Bøe beskriver hvordan anslagene også varierer, og hvordan årsverkene ble kraftig endret i 2010: *«Anslaget er basert på antall avlsdyr fra årlige søknader om avløsertilskudd og data for arbeidsforbruk per avlsdyr som i landbrukstelingen for 1999 som var beregnet til 9,52 timer per år. I en ny telling fra 2010 er arbeidsforbruket beregnet til 2,41 timer per avlsdyr og år. Beregningen for 2010 er basert på bruk som bare hadde pelsdyr som tilleggsnæring, enten bare mink 0,8 timer/dyr/år, bare rev 5,7 timer/dyr/år eller både mink og rev som tilleggsnæring 2,8 timer/dyr/år. I innstillingen som ble avgitt i 2011 ble arbeidsforbruket anslått til ca. 800 årsverk for 2010⁵⁷, men senere er det nedjustert til*

⁵⁶https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/produksjonstilskudd/aktuell-soknadsomgang/_attachment/73041

⁵⁷ (da det var registrert i overkant av 400 pelsfarmer - min merknad)

191 årsverk. For 2011 er det foreslått ytterligere reduksjon til 173 årsverk. At anslaget er basert på bruk med bare pelsdyr som tilleggsnæring kan være en svakhet med denne justeringa. Erfaringsmessig er arbeidsforbruket per dyr noe lavere når det inngår i varierte driftsformer jamført med spesialisert produksjon, for eksempel finner vi litt lavere arbeidsforbruk med sau og mjølkeproduksjon som drives sammen enn når de drives hver for seg, (sjå Jerven, 1984) selv om man justerer for besetningsstørrelse. Pelsdyr er imidlertid ei næring som drives i egne bygninger og pelsdyra får eget spesialtilpasset fôr og kan lett skilles ut fra øvrig husdyrhold så dette har trolig mindre betydning. Andre husdyr holdes ofte i samme bygning. Videre vil omfanget på produksjonen gjerne være noe mindre når det drives i kombinasjon med andre husdyr. Dette tilsier høyere arbeidsforbruk når pelsdyr drives i kombinasjon med annen husdyrproduksjon» ... «Ved planlegging av nye revefarmer i Norge regner Pelsdyralslaget med et arbeidsbehov inklusive pelsing på 6,5 timer per blårevtispe og 7 timer per sølvrevtispe. For mink regnes det med 2,5 timer per tispe» (Hovland og Bøe 2012: 9- 13).

Som tidligere nevnt kommer Menon Economics frem til helt andre tall enn Samfunnsøkonomisk Analyse og Oslo Economics også når man beregner sysselsetting og hvor mange årsverk pelsindustrien genererer. I Oslo Economics rapport beregner man at «det totale arbeidsforbruket tilsvarer 1,8 timer per minktispe og 6,2 timer per revetispe. Dette inkluderer arbeid knyttet til pelsing. Disse anslagene på arbeidsforbruk er utarbeidet av NIBIO og Menon i forbindelse med deres rapport for Landbruks- og matdepartementet (Menon Economics og NIBIO, 2016). Videre legger vi til grunn 1845 timer per årsverk, som tilsvarer det som benyttes av NIBIO i referansebruksberegningene som er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene. De estimerte at det medgår 1,3 årsverk innen minkoppdrett og 0,9 årsverk innen reveoppdrett på et gjennomsnittlig bruk.» (Oslo Economics 2018: side 8).

Samfunnsøkonomisk Analyse beregnet med 331 tapte årsverk kun for oppdrettsvirksomheten og har i sine beregninger tatt med full kompensasjon frem til pensjonsalder og ringvirkninger for blant andre veterinærer, renholdsarbeidere, regnskaps- og vedlikeholdsarbeidere. De forklarer «De induserte virkningene er beregnet til en sysselsetting på 63 årsverk, og følger av at de ansatte og bedriftseierne konsumerer og investerer deler av inntektene skapt fra de direkte og indirekte virkningene. For eksempel vil pelsdyroppdretterne eller de ansatte på fôrkjøkkenene bruke inntekten sin på dagligvarer, frisørtjenester, transporttjenester, feriereiser osv. Dette gir arbeidsplasser for personene som leverer disse tjenestene» (Steen et al 2018: 5). Videre beregner Samfunnsøkonomisk analyse og Oslo Economics at pelsdyrnæringen sysselsetter 487 årsverk totalt og beregnet samlet verdiskaping 275 millioner kroner (Gran et al 2018: 14).

I følge Menons beregninger ut i fra antall mink og rev det ble søkt tilskudd for i 2018, og om antagelser om tidsbruk per dyr, sysselsetter næringen 225 årsverk i 2018 og verdiskapingen i primærproduksjonen er beregnet til 84 millioner kroner i 2017 (mot 201 millioner kroner i 2015, der differansen mellom verdiskapingen i 2015 og 2018 hovedsakelig skyldes reduserte skinnpriser⁵⁸ (Fjose og Dombu 2018: 8). I tillegg sysselsetter ifølge Menon næringen 66 personer i fôrlagene, og disse bidro ifølge Menon med en verdiskaping på 37 millioner i 2017. Alle fôrlagene har gått med økende underskudd de siste årene. I følge Samfunnsøkonomisk Analyse så er dette en utfordrende situasjon: *«Resultatene i Tabell 6.1 viser at alle fôrkjøkkenene har hatt negativt driftsresultat de siste årene. Alle tre har imidlertid en betydelig mengde egenkapital som gjør at man fremdeles har mulighet til å tilpasse driften til markedssituasjonen. Vi antar at den oppsparte egenkapitalen vil kunne fordeles mellom andelseierne ved en eventuell avvikling av næringen. .. På lang sikt er det åpenbart at negative driftsresultat ikke kan opprettholdes. Dersom fôrprisene til oppdretterne økes for å bedre driftsresultatene vil det medføre at overskuddene hos den enkelte oppdretter reduseres, alt annet likt.»* (Steen et al 2018: 27).

Nedenfor kan vi se deres kalkyle over fôrkjøkkenenes driftsresultat fra 2014 til 2017.

⁵⁸ I mangel på detaljert nok offisiell statistikk, beregnet Menon verdiskapingen i pelsdyrnæringen i 2017 ut fra tilgjengelige data og innsamlet informasjon. For å beregne verdiskapingen i næringen gikk de ut i fra beregninger basert på Jordbrukets totalregnskap (NIBIO 2018) som danner mye av bakgrunnen for estimatene.

Tabell 3: Faksimile fra Samfunnsøkonomisk Analyse (Steen et al (2018: 27) Driftsresultat i fôrkjôkkenene 2014-2017).

Tabell 6.1 Driftsresultat (før skatt) i fôrkjôkkenene. 2014-2017, i løpende priser. 1000 kroner.

	Midt-Norsk Fôr	Rogaland Pelsdyr- fôrlag	Pelsdyrfôr Hamar
2014	-161,52	5 255,06	-1 378,6
2015	-3 338,1	6 908,5	-409,0
2016	-1 064,9	-6 667,4	-122,6
2017	-4 514,6	-2 769,8	-1 501,6

Tallene er prisjustert til 2018-kroner ved hjelp av KPI.
Kilde: Årsrapporter fra Midt-Norsk Fôr SA, Rogaland Pelsdyr-
fôrlag SA og Pelsdyrfôr Hamar SA.

I følge oversiktsportalen Proff⁵⁹ hadde dog Rogaland Pelsdyrfôrlag i 2017 et (ordinært) resultat før skatt på kroner 1 638 000. Det vil si en kraftig oppgang fra et negativt resultat i 2016 på minus 7 019 000 kroner før skatt. Det at sistnevnte tall er etter finansposter (renter) kan forklare hvorfor tallene fra portalen og faksimilen er forskjellige.

I følge Menon sto fôrlagene og pelsfarmene for omtrent 0,9 promille av verdiskapingen i Norge og pelsproduksjonen sto for 1,3 prosent av verdiskapingen i jordbruket. De har da gått ut i fra en skinnpris på NOK 198,- for mink og NOK 706 som gjennomsnittspris på reveskinn (Fjose og Dombu 2018: 8).

⁵⁹ <https://www.proff.no/selskap/rogaland-pelsdyrfôrlag-sa/sirevåg/nærings-og-nyttelsesmidler/IFM5KRL116S/>

4. En nasjonal kartlegging av pelsdyrfarmene

I dette kapitlet vil vi gi en beskrivelse av farmene fordelt på fylker. Vi vil også presentere hvilken verdi skinnene produsert i 2018 ga i hvert fylke, vurdert opp mot kostnad per revetispe og minktispe. Prisene har som tidligere nevnt svingt en god del, men nedgangen har vært konstant de siste årene og flere spår at prisene for 2019 ikke vil øke.⁶⁰ Kun en tredjedel av skinnene som ble lagt ut for salg ved den første auksjonen ved København Fur ble solgt i årets første auksjon i januar 2019.⁶¹ Som tidligere nevnt er informasjonen om tall og opplysninger hentet fra listen på Difis nettside over alle som har søkt produksjons- og avløsertilskudd, og alder på oppdretterne er hentet fra Proff⁶² ut i fra organisasjonsnummer, de siste opplysningene er om oppdrettere som søkte om tilskudd i oktober 2018, for høsten 2018. Man kan søke to ganger i året, i mars og oktober. På grunn av at det fremdeles kun er fullstendige tall for hvor mye hver enkelt oppdretter har mottatt i tilskudd i 2017, og vi er usikre på når 2018-tallene vil være tilgjengelige benytter vi beløpet for avløsertilskudd for 2017 som var maksimalt kr 74 200, og ikke avløsertilskuddet for 2018 som er på kr 78 700. Avløsertilskuddet blir i realiteten litt høyere, men vi mener dette ikke vil utgjøre nevneverdig mye. Som nevnt i metodeavsnittet så er det bl.a. to måter å beregne verdiskaping på, hhv. driftsresultat og bruttoprodukt. Her beregner vi ut ifra driftsresultat. Videre har vi når vi har beregnet kostnader gått ut fra Oslo Economic sine beregninger (2018: 8 og 9) av kostnader, videre har vi tatt høyde for vektning i forhold til reverase, hvor mange valper de ulike rasene får og hvor mange salgbare skinn de får per tispe.

Tabell 4: Kostnad per tispe for sølvrev, blårev og mink. Kostnadene for rev er vektet ut i fra respektive antall av arten i Norge. Beregnet ut i fra Oslo Economics tabell 2-5 og 2-7 (Asp 2018: 8-9)

Fra Oslo Economics tabell 2-5 og 2-7					
	Variable kostnader per tispe	andel sølv/blårev	Variable kostnader per tispe vektet	Faste kostnader per tispe vektet	Total kostnad per tispe
sølvrev	1494	0,73	1091	105	1196
blårev	2221	0,27	600	39	639
rev		1	1690	144	1835
mink	991	1	991	206	1197

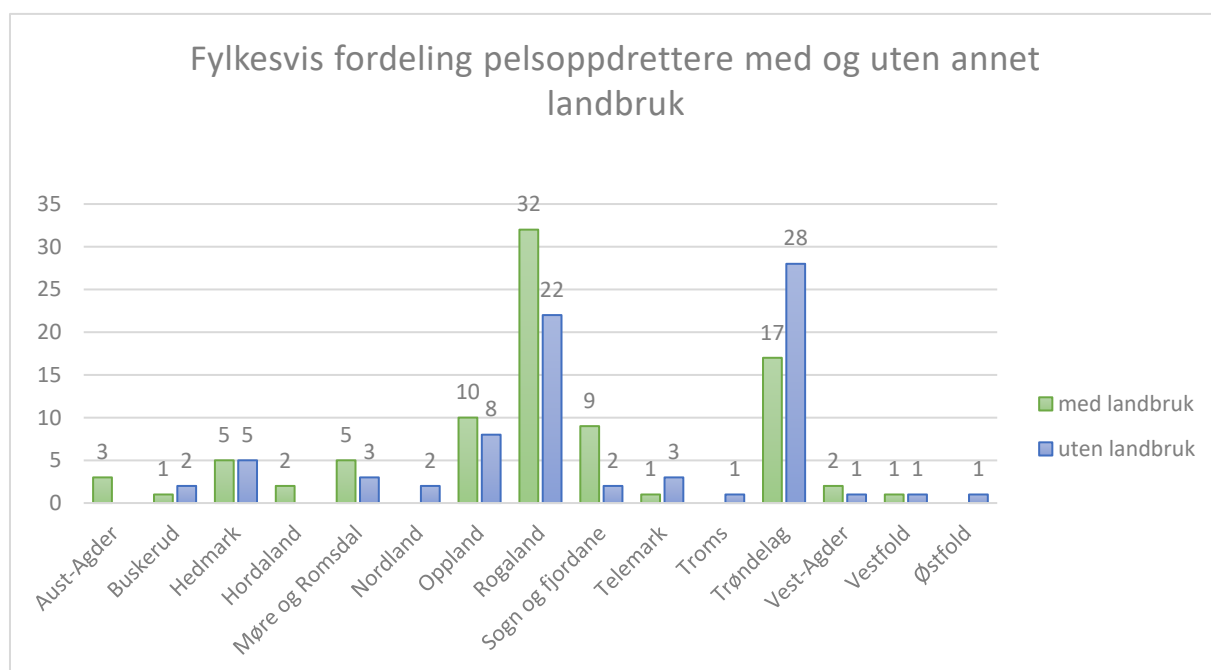
⁶⁰ Eks. artikler fra Danmark nevnt innledningsvis i kap 2. i Danmark / København Fur etc.

⁶¹ <https://www.kopenhagenfur.com/da/nyheder/2019/januar/kopenhagen-furs-januar-auktion/>

⁶² 95% er enkeltmannsforetak. Ved delt ansvar har vi benyttet fødselsåret til hovedansvarlig eller yngstemann.

Tallene som presenteres i dette kapitlet er basert på gjennomsnittstall, og det som er innrapportert når man har søkt avløsertilskudd. Det er nødvendig her å ta forbehold om at det kan forekomme betydelige avvik fra beregningene og hva den enkelte produsenten faktisk oppnår. Det kan også være noen selskaper som overlapper hverandre, eller at noen har to adskilte selskaper (eksempelvis et enkeltpersonselskap for gårdsdriften og et AS, eller samdrift som ikke vises i databasene. Videre kan det være slik at noen oppdrettere som står oppført uten areal eller andre dyr leier bort sitt jordbruksareal og kun har pelsdyr selv, dette har vi ikke undersøkt. Som tidligere nevnt vil inntjening for den enkelte oppdretter variere ut i fra kvaliteten på skinnene, noen oppnår forholdsvis høye priser på grunn av god kvalitet. I rapporten har vi benyttet et gjennomsnittstall for priser på skinn fra Norge, med det forbehold at inntjeningen kan være høyere for en pelsdyrfarm og lavere for en annen, noe som også kan påvirke tallene for fylkene.

Pelsdyrfarmer finnes i dag i 15 fylker: Østfold, Vestfold, Hedmark, Oppland, Trøndelag, Buskerud, Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Troms, Telemark og Nordland. Det finnes kun et fåtall pelsfarmer i hvert fylke, bortsett fra i Rogaland og Trøndelag, der det er flere større næringsparker i noen kommuner. Det er i dag (2019) omtrent 72 pelsdyrfarmer som kun har rev, 81 pelsdyrfarmer som har mink og 14 pelsdyrfarmer som har både rev og mink.

Figur 7: Fylkesvis fordeling av pelsoppdrettere med og uten annet landbruk 2018 (Basert på tall hentet fra Difis database over dem som har søkt produksjons- og avløsertilskudd for pelsdyr frem til og med oktober 2018)

4.1 Revefarmer

Reveoppdrett finnes i følgende fylker: Hedmark, Oppland, Buskerud, Aust-Agder, Vest-Agder, Vestfold, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Trøndelag, Nordland, og Troms.

En nærmere beskrivelse av revefarmene kommer fylkesvis her, basert på tall fra høsten 2018:

I Vestfold fylke ligger det en pelsdyrfarm i Sandefjord kommune. Denne driver både med rev og mink. I 2016 hadde farmen 133 rev, mot 127 i 2018. Vedkommende er ikke oppført med areal eller andre husdyr.

Med drift som totalt omfatter 127 revetisper vil dette ut i fra dagens verdi vil gi cirka $127 \text{ tisper} \times 3,59 \text{ skinn per tisper}^{63} \times 699,11 \text{ kr}^{64} = \text{kr } 319\,235^{65}$ til oppdretteren i Vestfold. Med en estimert kostnad per revetispe på 1834,78 kr⁶⁶ utgjør kostnadene kr 233 017. Dette gir et overskudd på kr 86 218 kr for reveoppdrett i Vestfold. I tillegg mottok oppdretteren 74 200 kr i tilskudd i 2017.⁶⁷ (inkludert avløsertilskudd), og vi antar liten forandring i dette tallet i 2018.⁶⁸

I Hedmark fylke har man to farmere som driver med revepels: En i Tynset og en i Alvdal. På den ene farmen i Tynset har man gått ned fra å søke om tilskudd fra 180 i 2016 til 120 revetisper høsten 2018. Oppdretteren står ikke oppført med areal. I Alvdal har man økt med ti revetisper fra 250 i 2016 og 2017 til 260 i 2018. Oppdretteren står registrert med 139 dekar i totalareal og 130 søyer i 2018. Begge reveoppdretterne i Hedmark er over 67 år.

⁶³ Oslo Economics- salgbare skinn per tisper 2013, tabell 2-4 side 7: her vektet 73% sølvrev, 27% blårev etter Pelsdyrtrygdelslagets fordeling av forsikrede revetyper for 2017, årsberetning 2017. Tall brukt i beregning 3,5955 skinn per revetispe

⁶⁴ København Fur – gjennomsnittlige skinnpriser rev 2018 oppgitt i DKK. Konvertert til NOK. Tall brukt i beregning 699,1125 NOK per skinn.

⁶⁵ Summering av enkeltpostene stemmer ikke med totalen grunnet avrunding. Avrunding er gjort for bedre oversiktighet.

⁶⁶ Oslo Economics tabell 2-5 og 2-7 side 8. Vektet 73% sølvrev, 27% blårev. Tall brukt i beregning 1834,776692 NOK per revetispe.

⁶⁷ <https://data.norge.no/data/landbruksdirektoratet/produksjons-og-avl%C3%B8sertilskudd-til-jordbruksforetak-%E2%80%93-s%C3%B8knadsomgang-2017>

⁶⁸ Tall for produksjonstilskudd 2018 er ikke tilgjengelig på tidspunktet rapporten blir skrevet, og vi tar utgangspunkt i tall fra 2017.

I Hedmark fylke har man siden 2016 redusert med 50 revetisper. Dette er en nedgang på 11,6 prosent. I tillegg har fem oppdrettere som drev med rev i 2016 ikke søkt om tilskudd for 2018 og kan ha avviklet driften. Det er kun én i Hedmark som driver med jordbruk i tillegg til reveoppdrett.

Med drift som totalt omfatter 380 revetisper vil dette ut i fra dagens verdi gi cirka 380 tisper x 3,59 skinn per tise x 699,11 kr = kr 955 190 til de to oppdretterne. Med en estimert kostnad per revetise på 1834,78 kr utgjør kostnadene kr 697 215. Dette gir et beregnet overskudd på kr 257 975 kr for reveoppdrett i Hedmark. I tillegg mottok de to oppdretterne til sammen tilskudd på 356 358 kr i 2017.

I Oppland fylke har man 12 revefarmer. Av disse ligger fire i Gjøvik kommune. Den ene oppdretteren i Gjøvik har gått fra å ha 200 i 2016 revetisper til 182 høsten 2018. En oppdretter har gått fra å ha 250 revetisper i 2017 til 312 i 2018. Dette bruket har et totalareal på 529 dekar og har i tillegg 45 melkekyr, 14 ammekyr og 138 øvrig storfe. En oppdretter hadde 630 revetisper i 2016, og 715 revetisper i 2018. Denne har ikke registrert areal. De to sistnevnte driver sammen et eget fôrkjøkken.⁶⁹ Den siste oppdretteren i Gjøvik hadde 47 revetisper i 2016 og 58 i 2018. Denne har et totalareal på 294 og har i tillegg 120 søyer. Gjennomsnittsalderen for oppdretterne på Gjøvik er 54 år.

Det finnes to pelsdyrfarmer i Lesja kommune. Den første har hatt 250 revetisper de siste tre årene, også i 2018. Denne står ikke oppført med areal eller andre dyr. Den andre oppdretteren hadde i 2016 255 revetisper og i 2018 hadde denne 200. Totalarealet er på 184 dekar og er registrert med 14 melkekyr, 31 øvrige storfe og 18 søyer. På Lesja finner vi Norges yngste daglige leder for pelsdyroppdrett, født i 1999.

Det finnes en revefarm i Skjåk kommune der oppdretteren er født i 1968, som har hatt 232 revetisper ved hver registrering de siste tre årene. Denne står ikke oppført med areal eller andre dyr.

Det finnes fire pelsoppdrettere i Vang kommune. Den første ser ut til å ha økt dyretallet etter først å ha redusert dyretallet. Registrerte tisper gikk fra 243 i 2016 til 136 våren 2018, før det deretter økte til 258 dyr høsten 2018. Denne står ikke oppført med areal eller andre husdyr. Neste oppdretter i Vang har hatt 125 revetisper både i 2016 og i 2018, og står ikke oppført med areal eller andre husdyr. På samme gård er det en registrert enda en oppdretter med 125 rev både 2016 og 2018, totalareal på 68 dekar og med 32 søyer. Den fjerde oppdretteren i Vang er født i 1990, denne har redusert antallet fra 133 revetisper i 2016 til 82 revetisper i 2018. Oppdretteren er registrert

⁶⁹ Mattilsynet tilsynsrapport 2017/011992

med et totalareal på 133 dekar og med 100 søyer. To av oppdretterne på Vang er over 70 år, en er 41 og en er 29 år.

Siste oppdretter i Oppland driver i Nord-Fron kommune og har både mink og rev. Vedkommende hadde 2400 revetisper i 2016, 2800 i 2017 og 2200 høsten 2018. Han holder 46,4 prosent av revetispene i Oppland. Utover reveoppdrett står personen registrert med 822 søyer, 26 ammekyr, 27 melkekyr og 38 øvrig storfe.

I Oppland fylke er det 49 færre revetisper enn i 2016, og 11 oppdrettere som søkte om tilskudd i 2016 har ikke søkt i 2018, og antas å ha lagt ned. Oppland har altså gått fra 23 oppdrettere i 2016 til 12 i 2018.

Det finnes i 2018 totalt 4739 revetisper som ut ifra dagens verdi vil gi cirka 4739 tisper x 3,59 skinn per tise x 699,11 kr = kr 11 912 230 i inntekter. Med en estimert kostnad per revetise på 1834,78 kr utgjør kostnadene kr 8 695 007. Dette gir et overskudd på kr 3 317 223 for reveoppdrett i Oppland, hvor altså nærmere halvparten tilhører én oppdretter. I tillegg mottok de 12 oppdretterne mellom seg tilskudd på 3 716 037 kr i 2017. 1 580 000 kr av disse ble mottatt av en enkelt oppdretter.

I Buskerud fylke har man tre revepelsfarmer: En i Hemsedal, en i Ål kommune og en på Gol. I Hemsedal hadde pelsoppdretteren 160 revetisper i 2016 og 145 i 2018, og er ikke registrert med areal eller andre husdyr. I Ål hadde oppdretteren 100 revetisper i 2016 og 105 i 2018. Denne har et totalareal på 328 samt 181 søyer og fem hester. Oppdretteren på Gol har redusert fra 175 til 158 tisper i 2018. Vedkommende søkte ikke om tilskudd til dyr i 2017. Gjennomsnittsalderen for de tre oppdretterne i Buskerud er 58 år.

I 2016 var det fire reveoppdrettere i Buskerud, og det tilsier en nedgang på 25 prosent de tre siste årene. I Buskerud fylke vil det med dagens verdi gi cirka 408 tisper x 3,59 skinn per tise x 699,11 kr = kr 1 025 573 i inntekter. Med en estimert kostnad per revetise på 1834,78 kr utgjør kostnadene kr 748 589. Dette gir et overskudd på kr 276 984 for reveoppdrett i Buskerud. Mellom seg mottok de to oppdretterne som mottok tilskudd i 2017 tilskudd på kr 447 307. Oppdretteren som ikke søkte om hold av pelsdyr i 2017 vil nok ha mottatt tilskudd i 2018, men dette har vi ikke tall på.

I Aust-Agder fylke har man tre revepelsfarmer. To oppdrettere i Vegårshei og en i Froland. I Vegårshei har en oppdretter i 2016 30 revetisper og 19 i 2018. Vedkommende er oppført med totalareal på 79 dekar og 25 søyer. Den andre har økt fra 95 til 114 revetisper fra 2016 til 2018. Vedkommende har også mink. Oppdretteren i Froland hadde i 2016 201 revetisper og i 204 i 2018. Totalarealet er på 140 dekar med seks ammekyr, seks melkekyr og åtte øvrige storfe. En av oppdretterne i Aust-Agder er over 70 år, mens de to andre er over 60.

Siden 2016 har en pelsdyroppdretter avviklet i Aust-Agder.

For Aust-Agder vil det med dagens verdi gi cirka 337 tisper x 3,59 skinn per tise x 699,11 kr = kr 847 103 i inntekter. Med en estimert kostnad per revetise på 1834,78 kr utgjør kostnadene kr 618 320. Dette gir et overskudd på kr 228 783 for reveoppdrett i Aust-Agder. Til sammen mottok de tre oppdretterne 280 438 kr i tilskudd i 2017.

Det finnes to revepelsfarmer i Vest-Agder fylke. En i Hægebostad og en i Marnadal. Oppdretteren i Hægebostad står registrert med 80 revetisper både i 2016 og 2018. Utover dette har han ellers ingen areal og er ikke registrert med andre husdyr. Oppdretteren i Marnadal har økt antall revetisper fra 150 til 165 i 2018. Vedkommende har også mink på farmen, og står registrert med 106 dekar, men ingen andre husdyr. Gjennomsnittsalderen for oppdretterne i Vest-Agder er 64 år.

For Vest-Agder fylke er da verdien av skinn cirka 245 tisper x 3,59 skinn per tise x 699,11 kr = kr 615 846. Med en estimert kostnad per revetise på 1834,78 kr utgjør kostnadene kr 449 520. Dette gir et overskudd på kr 166 326. Oppdretterne mottok mellom seg 130 788 kr i tilskudd i 2017.

I Rogaland finnes det fire revefarmer. En som kun driver med rev i Hjelmeland og Eigersund, samt to farmer som driver med mink og rev i Klepp og Sandnes. Farmen på Hjelmeland hadde 215 revetisper i 2016 og 250 i 2018. Denne har ikke registrert noe areal eller andre husdyr. Farmen i Eigersund hadde tidligere mink, men i 2018 har vedkommende kun søkt om tilskudd for rev. Fra 60 rev i 2016 til 47 rev i 2018. Driver står oppført med 318 dekar jord, og 17 ammekyr, 18 øvrig storfe og 74 søyer.

På Klepp og i Sandnes finner vi to oppdrettere som driver med både mink og rev. I Sandnes har oppdretter redusert fra 156 tisper i 2016 til 116 i 2018, mens oppdretter på Klepp i samme periode har økt fra 150 tisper til 230, og driver på samme tomt som et familiemedlem som driver med mink. Ingen av dem står oppført med areal eller hold av andre husdyr.

For Rogaland fylke er verdien av reveskinn cirka 643 tisper x 3,59 skinn per tise x 699,11 kr = kr 1 616 283. Med en estimert kostnad per revetise på 1834,78 kr utgjør kostnadene kr 1 179 761. Dette gir et overskudd på kr 436 521. Oppdretterne mottok tilsammen 636 305 kr i tilskudd i 2017.

To revefarmer har avviklet i Rogaland siden 2016, og gjennomsnittsalderen på gjenværende reveoppdrettere er 61 år i 2019. Yngste oppdretter er født i 1964, eldste i 1955.

Det finnes to revefarmer i Hordaland fylke. En i Kvam og en på Osterøy. I Kvam har oppdretter søkt om tilskudd til 290 revetisper i 2016 og økt antallet til 315 i 2018. Vedkommende står oppført med 62 dekar fulldyrket eng og mottar kulturlandskapstilskudd. En revefarm ligger i Osterøy kommune. Denne hadde i 2016

225 revetisper og 179 høsten 2018 etter at antallet var nede i 94 våren 2018. Vedkommende har totalareal på 26 dekar og 13 søyer registrert.

De to oppdretterne er hhv. 52 og 79 år gamle. Siden 2016 har to pelsfarmer blitt avviklet i Hordaland, altså en reduksjon på 50 prosent.

For Hordaland fylke er verdien av skinn cirka 494 tisper x 3,59 skinn per tispe x 699,11 kr = kr 1 241 748. Med en estimert kostnad per revetispe på 1834,78 kr utgjør kostnadene kr 906 380. Dette gir et overskudd på kr 335 368. Oppdretterne mottok til sammen 166 628 kr i tilskudd i 2017.

I Sogn og Fjordane er det ni revefarmer. Fem i Gloppen kommune, tre i Stryn og en i Jølster. Av de fem revefarmene i Gloppen kommune har den ene har økt fra 500 revetisper i 2016 til 600 revetisper i 2018. Denne har et totalareal på 203 dekar, i tillegg til 163 søyer og eget fôrkjøkken⁷⁰. Den andre har vært registrert med 100 revetisper både i 2016 og 2018. Totalareal er 198 dekar, og er registrert med 34 øvrige storfe. Den tredje har hatt 120 revetisper både i 2016 og 2018. Totalareal er 161 og de har også 93 søyer. De to siste i Gloppen driver med mink og rev, og har hhv 240 og 315 revetisper. Begge har økt med 15 tisper siden 2016. En av oppdretterne er registrert med 76 dekar, to hester og tre søyer, mens den andre ikke har dekar eller andre husdyr.

Det er tre revefarmer i Stryn. En hadde ti revetisper i 2016 og høsten 2018 kun ni revetisper. Totalareal er 80 dekar og oppdretter har også 11 melkekyr og ni øvrige storfe. Den andre oppdretteren i Stryn hadde 218 revetisper i 2016 og 204 revetisper høsten 2018. Totalareal er 30 dekar og har også registrert 29 søyer. I den tredje revefarmen i har oppdretter gått fra 90 revetisper i 2016 til 100 i 2018. Totalareal er 11 dekar og vedkommende har 13 søyer.

I Jølster kommune har den ene oppdretteren gått ned fra 130 revetisper i 2016 til 120 i 2018. Totalareal er 42 dekar og det er registrert 48 søyer og 45 hjort på beite.

Gjennomsnittsalderen for oppdrettere i Sogn og Fjordane er 53 år. Den eldste er født i 1954, den yngste i 1980. Antall revefarmer i fylket er blitt redusert fra 15 i 2016 til 9 i 2018. En nedgang på 40 prosent.

For Sogn og Fjordane fylke er verdien av skinn cirka 1808 tisper x 3,59 skinn per tispe x 699,11 kr = kr 4 544 695. Med en estimert kostnad per revetispe på 1834,78 kr utgjør

⁷⁰ Mattilsynet tilsynsrapport 2017/226704

kostnadene kr 3 317 276. Dette gir et overskudd på kr 1 227 419. Oppdretterne mottok til sammen 1 601 375 kr i tilskudd i 2017.

I Møre og Romsdal er det seks revefarmer hvorav én også driver med mink. Det er tre reveoppdrettere i Ørsta kommune. To av dem driver på samme tomt som en tredje person som kun driver med mink. Den første oppdretteren i Ørsta hadde 72 revetisper i 2016 og 70 i 2018. Totalareal er 135 dekar og har også ni melkekyr og 14 øvrig storfe. Den andre har 210 revetisper i 2016 og 230 i 2018. Denne står ikke oppført med areal eller andre husdyr. Den tredje oppdretteren i Ørsta driver på samme sted som den første. Han er ført opp med 70 rev i 2016 og 73 i 2018 i tillegg til mink og har ti melkekyr og 18 øvrig storfe på 219 dekar.

Det finnes en oppdretter i Surnadal kommune med 230 registrerte revetisper i 2016 og 210 i 2018. Denne er ikke registrert med areal. Det finnes to reveoppdrettere i Aure kommune. En var registrert med 200 revetisper i 2016 og 150 revetisper høsten 2018. Denne har ikke selv areal eller andre husdyr. En siste hadde 180 revetisper i 2016 og 160 høsten 2018. Totalarealet er 168 dekar og i tillegg har oppdretteren 17 melkekyr og 27 øvrige storfe.

Gjennomsnittsalderen på oppdrettere i Møre og Romsdal er 58 år. Den eldste er 66, den yngste 48. I 2016 hadde Møre og Romsdal ti revefarmer, mot seks i 2018. En nedgang på 40 prosent.

For Møre og Romsdal fylke er verdien av skinn cirka 893 tisper x 3,59 skinn per tise x 699,11 kr = kr 2 244 697. Med en estimert kostnad per revetise på 1834,78 kr utgjør kostnadene kr 1 638 456. Dette gir et overskudd på kr 606 242. Oppdretterne mottok tilsammen 1 251 408 kr i tilskudd i 2017.

Det er 39 registrerte revepelsfarmer i Trøndelag fylke, tre av dem driver kombinert med mink. 26 stk., eller 67 prosent, av disse er direkte knyttet opp mot næringsparker der oppdrettere ikke er registrert med jordbruksareal eller andre forhold innen jordbruk.

Det finnes to revefarmer i Trondheim. Den første hadde 1000 revetisper i 2016 og 1320 revetisper høsten 2018. Oppdretteren har økt med over trehundre dyr det siste året etter at avvikling ble en del av den politiske plattformen. Oppdretteren står ikke oppført med areal eller andre husdyr. Den andre oppdretteren i Trondheim hadde 350 tisper i 2016 og 330 i 2018. Vedkommende står oppført med 234 dekar, men ingen andre husdyr.

Det finnes en oppdretter i Hemne kommune. Denne har redusert antallet tisper fra 275 i 2016 til 210 i 2018. Vedkommende står ikke oppført med annet areal eller husdyrproduksjon.

Det er registrert ti revefarmer i Agdenes som driver på samme område. Kun to har oppgitt eget areal. Av disse to hadde en 250 revetisper i 2016 og 240 høsten 2018. Totalareal er på 57 dekar og denne har produsert 12 700 kg jordbær i 2018. Den andre med areal har gått fra 245 revetisper i 2016 til 350 høsten 2018 og har et totalareal på 99 dekar.

De andre sju i Agdenes har ikke areal eller andre dyr, og fem av sju har økt besetningen siden 2016. Den første oppdretteren har økt fra 300 revetisper i 2016 til 410 høsten 2018. Den andre har gått fra 245 i 2016 til 230 høsten 2018. Den tredje har økt sin besetning fra 620 i 2016 til 840 høsten 2018. Den fjerde har også økt sin besetning fra 235 i 2016 til 278 høsten 2018. Den femte har økt sin besetning fra 500 i 2016 til 750 høsten 2018. Den sjette har minsket sin revebesetning fra 300 i 2016 til 265 høsten 2018, mens den syvende oppdretteren i Agdenes har økt sin besetning fra 160 i 2016 til 180 høsten 2018. En siste oppdretter i Agdenes hadde ingen dyr i 2016 og ser ut til å ha startet opp i 2017. Vedkommende har 350 revetisper høsten 2018.

Det vil si at de fleste reveoppdrettere som driver i næringspark har økt sin besetning, totalt antall fra 2855 tisper i 2016 til 3543 i 2018. En økning på cirka 25 prosent.

Gjennomsnittsalderen for oppdrettere i Agdenes er nesten 58 år.

I Oppdal finnes det 13 registrerte revepelsfarmer, alle ligger tilknyttet en næringspark. Kun en av oppdretterne står registrert med areal. Denne har minst 488 dekar. Han hadde 118 revetisper i 2016 og har økt til 175 høsten 2018. Han har også 22 melkekyr og 35 øvrige storfe.

Ingen av de andre oppdretterne i Oppdal står registrert med areal eller andre husdyr. En oppdretter hadde 235 revetisper i 2016 og 230 i 2018. Den andre oppdretteren økte fra 330 revetisper i 2016 til 450 høsten 2018. En tredje økte fra 300 til 360 høsten 2018. En fjerde økte også, fra 235 til 252 høsten 2018. En femte oppdretter har økt fra 400 revetisper i 2016 til 500 høsten 2018. Denne oppdretteren har også driften av førkjøkkenet Midt-Norsk Fôr. En sjette oppdretter har økt fra 260 til 370 høsten 2018. En syvende oppdretter har redusert noe, fra 213 til 190 revetisper høsten 2018. Det har også en åttende oppdretter som har redusert antallet fra 400 revetisper i 2016 til 375 i 2018. En niende har vært registrert med 500 tisper både 2016 og høsten 2018. En tiende oppdretter har økt markant fra 300 i 2016 til 500 i 2018. Det har også en ellefte oppdretter som har økt fra 400 i 2016 til 600 høsten 2018. En siste oppdretter har omtrent det samme antallet 260 i 2016 og 250 høsten 2018.

Flere i næringsparken har økt antallet rev fra 2016 til høsten 2018. Det totale antallet rev i samdriften har økt fra 3951 til 4752, over 20 prosent fra 2016 til 2018. Gjennomsnittlig alder for oppdrettere i Oppdal er 54 år.

Det er to revefarmer i Rennebu kommune. En oppdretter hadde 187 revetisper i 2016 og 187 høsten 2018, denne står ikke oppført med andre husdyr eller areal. Den andre oppdretteren i Rennebu hadde i 2016 150 revetisper og 158 høsten 2018. Vedkommende står oppført med totalareal på 274 dekar og har 135 søyer i tillegg.

Det er to revefarmer i Meldal kommune, hvorav en er opplyst at skal avvikles i løpet av 2018.⁷¹ Likevel er det søkt om 236 revetisper høsten 2018. Første oppdretter har hatt 200 revetisper både i 2016 og høsten 2018, og er ikke registrert med hverken areal eller andre husdyr.

I Holtålen kommune er det en oppdretter. Denne hadde 111 revetisper i 2016 og 115 revetisper høsten 2018. Denne har et totalareal på 120 dekar, med 56 søyer og fire hester.

Det finnes en oppdretter i Melhus kommune. Denne har minket noe fra 300 revetisper i 2016 til 280 høsten 2018. Denne har ikke areal eller andre husdyr. Det samme gjelder en oppdretter i Namdalseid kommune. Med en reduksjon fra 435 til 234 revetisper i 2018. Vedkommende har ingen areal registrert eller annet husdyrhold.

Det finnes to revepelsfarmer i Skaun kommune. En oppdretter hadde 310 revetisper i 2016 og økte til 340 høsten 2018. Har et totalareal på 185 dekar. Han har ikke andre dyr, men produksjon av bygg.

Den andre oppdretteren hadde 50 revetisper i 2016 og 44 høsten 2018. Oppført med totalareal 321 dekar, og med 17 melkekyr og 23 øvrig storfe.

Det finnes to oppdrettere i Høylandet kommune. Den ene startet opp for over 30 år siden og har økt fra 400 revetisper i 2016 til 440 høsten 2018. Denne har et totalareal på 175 dekar og med to hester og sju esel. Den andre oppdretteren har hatt 360 tisper i hele periode 2016 til 2018, og har ikke areal eller ikke andre dyr.

I Orkdal og Steinkjer driver to oppdrettere med både mink og rev. I Orkdal har oppdretter økt fra 850 til 920 revetisper fra 2016 til høsten 2018, og står oppført med 115 dekar og 6 hester. I Steinkjer har oppdretter økt fra 298 til 300 tisper. Vedkommende står ikke oppført med areal, men har 20 kaniner til kjøttproduksjon.

Gjennomsnittlig alder for oppdrettere i Trøndelag fylke er 56 år. Trøndelag⁷² hadde i 2016 56 revefarmer, mot dagens 39. Dette er en nedgang på 30 prosent. Cirka 55 prosent av alle revetisper i Norge holdes i Trøndelag.

⁷¹ Mattilsynet tilsynsrapport 2018/152639

⁷² For sammenligning er 2016-tall for hhv. Sør- og Nord-Trøndelag slått sammen. Fylkene ble fusjonert 1.1.18.

For Trøndelag fylke er verdien av skinn cirka 14319 tisper x 3,59 skinn per tise x 699,11 kr = kr 35 993 083. Med en estimert kostnad per revetise på 1834,78 kr utgjør kostnadene kr 26 272 167. Dette gir et overskudd på kr 9 720 916. Oppdretterne mottok mellom seg ca. 4 310 688 kr i tilskudd i 2017.

I Nordland er det to oppdrettere som driver med rev. Begge driver med mink i tillegg til rev. En tredje oppdretter har drevet oppdrett frem til våren 2018, er intervjuet i aviser, men har ikke søkt om tilskudd høsten 2018. Det er usikker om vedkommende har avviklet.

Den første har redusert antall tisper fra 800 i 2016 til 650 tisper i 2018. Den andre har hatt en liten økning fra 240 tisper til 258 i 2018. Ingen av oppdretterne står oppført med hverken areal eller andre husdyr. Oppdretterne i Nordland er født i 1971 og 1990.

For Nordland fylke er verdien av skinn cirka 908 tisper x 3,59 skinn per tise x 699,11 kr = kr 2 282 402. Med en estimert kostnad per revetise på 1834,78 kr utgjør kostnadene kr 1 665 977. Dette gir et overskudd på kr 616 425. Oppdretterne mottok mellom seg 126 600 kr i tilskudd i 2017.

Det finnes en reveoppdretter i Troms fylke. Denne holder til i Kåfjord og oppdretter er 66 år gammel. Eier har ikke andre dyr eller areal. Oppdretteren hadde 400 revetisper både i 2016 og 2018.

For Troms fylke er verdien av skinn cirka 400 tisper x 3,59 skinn per tise x 699,11 kr = kr 1 005 464. Med en estimert kostnad per revetise på 1834,78 kr utgjør kostnadene kr 733 911. Dette gir et beregnet overskudd på kr 271 553. Oppdretteren mottok kr 74 200 i tilskudd i 2017.

Andre oppdrettere:

Utover den fylkesvise fordelingen finnes det fem reveoppdrettere som søkte om tilskudd for pelsdyrhold våren 2018, men ikke høsten 2018. Det er uvisst om disse har avviklet, om de kun søker om tilskudd en gang i året eller av annen grunn ikke søkte om tilskudd høsten 2018. To av disse ligger i Trøndelag, to i Hedmark og en i Nordland (sistnevnte er nevnt som mulig tredje oppdretter i avsnittet om Nordland). Kun en av disse, en oppdretter i Trøndelag er oppført med areal eller annet husdyrhold.

Antallet reveoppdrettere registrert med kun rev er 72 høsten 2018. 43 stykker, eller 59 prosent, av disse har ikke registrert areal og driver ikke med jordbruksproduksjon ved siden av. 29 stykker står registrert med areal, og ti av disse har under 100 mål. Mange har under 50 mål. Det vil si at langt de fleste som driver med reveoppdrett ikke har dette som tilleggsnæring på et gårdsbruk. De fleste har pelsdyrholdet i en næringspark, eller har bur på sin tomt eller en leid tomt.

4.2 Minkfarmer

Minkoppdrett finnes i følgende fylker: Østfold, Hedmark, Oppland, Vestfold, Telemark, Vest-Agder, Aust-Agder, Rogaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Trøndelag, samt Nordland.

I Østfold fylke finne det en oppdretter som driver med mink. Oppdretteren driver i Rakkestad kommune og hadde i 2016 2490 minktisper og høsten 2018 2300 tisper. Oppdretteren står ikke oppført med areal eller andre husdyr. Oppdretteren i Østfold er over pensjonsalder i 2019.

I 2016 var det to minkoppdrettere i Østfold, det vil si at halvparten av fylkets farmer er avviklet siden 2016.

For Østfold fylke er verdien av skinn cirka 2300 tisper x 5⁷³ skinn per tispe x 247,2⁷⁴ kr = kr 2 842 800⁷⁵. Med en estimert kostnad per minktispe på 1196,9⁷⁶ kr utgjør kostnadene kr 2 752 881. Dette gir et overskudd på kr 89 919. Oppdretteren mottok 74 200 kr i tilskudd i 2017.

I Vestfold fylke finnes det to minkfarmer. En i Re kommune og en som driver med både rev og mink i Sandefjord kommune. I Re hadde oppdretter 1050 minktisper i 2016 og 983 mink høsten 2018. Oppdretteren har totalareal på 116 dekar, og dyrker 116 dekar med havre og har ti kaniner i kjøttproduksjon.

I Sandefjord har oppdretteren redusert bestanden fra 580 i 2016 til 553 i 2018. Vedkommende er ikke oppført med areal eller annet husdyrhold.

Gjennomsnittsalderen for de to oppdretterne i Vestfold er 54 år. En oppdretter har avviklet i Vestfold siden 2016.

For Vestfold fylke er verdien av skinn cirka 1536 tisper x 5 skinn per tispe x 247,2 kr = kr 1 898 496. Med en estimert kostnad per minktispe på 1196,9 kr utgjør kostnadene

⁷³ Oslo Economics - salgbare skinn per tispe 2013, tabell 2-4 side 7.

⁷⁴ København Fur – gjennomsnittlige skinnpriser mink 2018 oppgitt i DKK. Konvertert til NOK. Tall brukt i beregning 247,2 NOK per skinn.

⁷⁵ Summering av enkeltpostene stemmer ikke med totalen grunnet avrunding. Avrunding er gjort for bedre oversiktighet.

⁷⁶ Oslo Economics tabell 2-5 og 2-7, side 8 og 9. Summert variable kostnader og faste kostnader 2017. Fordelt etter gjennomsnittsfarm. Tall brukt i beregning 1196,904617 NOK per minktispe.

kr 1 838 445. Dette gir et beregnet overskudd på kr 60 051. Oppdretterne mottok til sammen kr 179 520 i tilskudd i 2017.

I Hedmark fylke er det 8 minkpelsfarmer. En i Hamar der oppdretter har minsket besetningen fra 870 minktisper i 2016 til 502 høsten 2018. Denne har et totalareal på 190 og har ikke andre dyr. Vedkommende er registrert med produksjon av bygg. I Ringsaker kommune finnes det fem minkfarmer. En oppdretter i Elverum hadde 1500 mink i 2016 og har økt til 1800 høsten 2018. En oppdretter i Ringsaker har minsket noe fra 283 minktisper i 2016 til 270 høsten 2018. Denne står ikke registrert med areal eller andre dyr. En annen oppdretter hadde 1000 revetisper i 2016 og 980 høsten 2018. Disse står ikke oppført med areal eller andre husdyr. Den tredje oppdretteren i Ringsaker sto registrert med 1690 revetisper i 2016 og med 1610 høsten 2018.

En fjerde minkoppdretteren i Ringsaker har minsket besetningen fra 1850 minktisper i 2016 til 1325 høsten 2018. Denne overtok eksisterende farm i 2008. Denne står med et areal på 310 og står ikke registrert med andre dyr, men dyrker 310 dekar bygg og 62 dekar oljevekster. Den femte oppdretteren i Ringsaker hadde registrert 1350 minktisper i 2016, men har redusert til 1100 høsten 2018. Denne står registrert med et totalareal på 167 og med 17 ammekyr og 27 øvrige storfe. Det finnes også en oppdretter i Rendalen. Vedkommende sto registrert med 3400 minktisper i 2016, men har minsket betraktelig til 1000 høsten 2018. Oppdretteren har et totalareal på 522 dekar, med 170 dekar poteter og 310 dekar bygg.

Til sammen har pelsdyrfarmene i Hedmark redusert sin besetning av mink fra 2016 til høsten 2018 med 35 prosent. I Hedmark har tre farmer avviklet siden 2016. Gjennomsnittsalderen for oppdrettere i fylket er 55 år, hvorav den eldste er 67 år i 2019 og den yngste er 40 år.

For Hedmark fylke er verdien av skinn cirka 8587 tisper x 5 skinn per tisper x 247,2 kr = kr 10 613 532. Med en estimert kostnad per minktispe på 1196,9 kr utgjør kostnadene kr 10 277 820. Dette gir et overskudd på kr 335 712. Oppdretterne mottok til sammen kr 1 093 893 i tilskudd i 2017.

I Oppland fylke er det sju minkpelsfarmer hvorav en driver med både mink og rev. Det ligger en på Gjøvik der oppdretter økte sin besetning fra 1250 i 2016 til 1300 høsten 2018. Eier står oppført med et totalareal på 161 og produksjon av 161 dekar bygg. Det er ikke registrert andre husdyr.

Det er tre minkfarmer registrert i Vestre Toten kommune. En oppdretter hadde 894 minktisper i 2016, men har minsket til 733 høsten 2018. Denne står ikke oppført med areal eller andre husdyr. Den andre oppdretteren i Vestre Toten har økt fra 900 minktisper i 2016 til 1150 minktisper i 2018. Denne har et totalareal på 36 dekar og har ikke andre dyr. Den tredje oppdretteren på Vestre Toten har minsket sin besetning kraftig, fra 1250 revetisper i 2016 til 250 høsten 2018. Denne har et totalareal på 166

og har ikke registrert andre dyr. Denne er registrert med 166 dekar kornproduksjon i 2018.

Det finnes en farm i Etnedal der oppdretter står registrert med 600 mink i 2016 og 605 høsten 2018. Denne har ikke registrert areal eller andre husdyr. Det samme gjelder siste minkoppdretter på Vang. Oppdretter der økte besetningen fra 700 til 730 i årene fra 2016 - 2018.

Oppdretteren i Oppland som driver med både rev og mink holder til i Nord-Fron og har økt sin besetning fra 350 mink i 2016 til 380 mink i 2018. Utover reve- og minkoppdrett står personen registrert med 822 søyer, 26 ammekyr, 27 melkekyr og 38 øvrig storfe.

Gjennomsnittsalderen for oppdrettere i Oppland er 52 år. Eldste er født i 1949, yngste i 1973. I Oppland har to farmer avviklet siden 2016.

For Oppland fylke er verdien av skinn cirka $5148 \text{ tisper} \times 5 \text{ skinn per tisper} \times 247,2 \text{ kr} = \text{kr } 6\,362\,928$. Med en estimert kostnad per minktispe på 1196,9 kr utgjør kostnadene kr 6 161 665. Dette gir et overskudd på kr 201 263. Oppdretterne mottok til sammen kr 2 132 298 i tilskudd i 2017.

I Telemark fylke er det fire minkfarmer. Disse farmene er registrert i Nissedal kommune. Den ene oppdretteren hadde 1006 minktisper i 2016 og 970 høsten 2018. Denne står ikke oppført med areal eller andre husdyr. Den andre oppdretteren hadde 1027 minktisper i 2016 og 1000 høsten 2018. Denne står oppført med totalareal på 285 dekar, og med 9 ammekyr, 16 øvrige storfe, samt 21 søyer. Den tredje oppdretteren i Nissedal hadde samme antallet, 2300 minktisper, både i 2016 og høsten 2018. Den fjerde oppdretteren som har mink i Nissedal har 8600 registrerte minktisper. Denne står ikke registrert med eget areal eller andre dyr, men drifter denne farmen i tillegg til en stor minkfarm og gårdsbruk i Brusand i Rogaland Fylke (Berlimo pels). Det ble ikke søkt om tilskudd til drift i 2016, da gården ble drevet av en annen oppdretter.

For Telemark fylke er verdien av skinn cirka $12870 \text{ tisper} \times 5 \text{ skinn per tisper} \times 247,2 \text{ kr} = \text{kr } 15\,907\,320$. Med en estimert kostnad per minktispe på 1196,9 kr utgjør kostnadene kr 15 404 162. Dette gir et overskudd på kr 503 158. Oppdretterne mottok mellom seg kr 517 768 i tilskudd i 2017. I tillegg mottok oppdretter Berlimo Pels store tilskudd i Rogaland for sitt andre selskap Kverme Gard DA. (Se minkbeskrivelse for Rogaland fylke).

Gjennomsnittsalderen for oppdrettere i Nissedal er 40 år. En oppdretter har avviklet i Telemark siden 2016. To av farmene har eiere som ikke bor i fylket.

I Vest-Agder er det to minkfarmer. En minkfarm i Mandal kommune, og en i Marnardal kommune som driver med både rev og mink. Oppdretteren i Mandal hadde 1500 minktisper i 2016 og har økt til 1600 høsten 2018. Eierne står med et totalareal på 205

dekar uten andre husdyr registrert. I Marnardal har oppdretter økt fra 1100 til 1200 tisper mellom 2016 og 2018, oppdretteren står registrert med 92 dekar, men ingen andre husdyr.

Gjennomsnittsalderen i Vest-Agder er 56 år.

For Vest-Agder fylke er verdien av skinn cirka 2800 tisper x 5 skinn per tispe x 247,2 kr = kr 3 460 800. Med en estimert kostnad per minktispe på 1196,9 kr utgjør kostnadene kr 3 351 333. Dette gir et beregnet overskudd på kr 109 467. Oppdretterne mottok til sammen kr 258 520 i tilskudd i 2017.

I Aust-Agder er det en minkfarm. Denne oppdretteren driver med både mink og rev. Vedkommende reduserte fra 365 til 332 minktisper fra 2016 til 2018. Vedkommende har ikke registrert jordbruksareal, men er registrert med 15 verpehøner. Aust-Agders eneste minkoppdretter er 62 år gammel i 2019.

For Aust-Agder fylke er verdien av minkskinn cirka 332 tisper x 5 skinn per tispe x 247,2 kr = kr 410 532. Med en estimert kostnad per minktispe på 1196,9 kr utgjør kostnadene kr 397 372. Dette gir et overskudd på kr 12 980. Oppdretteren mottok kr 66 966 i tilskudd i 2017.

I Rogaland fylke finnes det 54 pelsdyrfarmer. Fylket er det desidert største når det kommer til pelsdyroppdrett. Av landets 167 oppdrettere holder 32 prosent til i Rogaland, og 63 prosent av alle minktispene i Norge holdes i fylket, mot kun 2,5 prosent av landets revetisper. Av de 54 oppdretterne i Rogaland driver to med mink og rev, to med kun rev og resten med mink. I tillegg har Rogaland seks oppdrettere som hadde store minkbesetninger våren 2018, men som ikke har søkt om tilskudd høsten 2018. Vi kjenner ikke til at disse har avviklet, men de er ikke redegjort for ytterligere.

Fordelt på kommuner har Hå ti oppdrettere, Klepp 11 og Sandnes sju oppdrettere. Disse tre kommunene står altså for over 50 prosent av alle oppdrettere i fylket.

I Bjerkreim kommune finner vi tre oppdrettere. Den første har redusert minkbesetningen sin fra 1300 til 1230 i 2018. Oppdretter står oppført med 412 dekar, 248 søyer og 40 verpehøner. Den andre oppdretteren har økt minkbestanden fra 2200 til 2237. Vedkommende har ikke registrert areal eller andre husdyr. Den siste oppdretteren i kommunen har økt fra 1320 til 1350 mink. Denne (et byggefirma) står også registrert med 282 dekar, 16 melkekyr, 26 øvrig storfe og 87 søyer.

I Eigersund kommune finnes det en oppdretter som driver med mink. Vedkommende har økt fra 900 mink til 1246 høsten 2018. Oppdretter står registrert med hele 705 dekar, 21 ammekyr, 23 øvrig storfe og 357 søyer.

I Finnøy kommune finner vi to oppdrettere med mink. Den første oppdretteren har redusert kraftig, fra 5020 mink i 2016 til 1194 i 2018. Det er ikke registrert areal eller annet husdyrhold på personen. Den andre oppdretteren i Finnøy finnes det ikke tall på fra 2016, men oppdretteren har i 2018 1680 minktisper. Heller ikke her er det registrert noe areal eller annet husdyrhold.

I Forsand kommune finnes det en oppdretter igjen. En annen oppdretter avviklet sommeren 2018. Oppdretteren her står registrert med 66 dekar. Her er besetningen redusert fra 1050 til 900 mink 2018.

I Gjesdal finner vi to oppdrettere. Den første står registrert med 443 dekar, 22 melkekyr, 38 øvrig storfe, 138 søyer, og 359 slaktegris. Vedkommende har redusert fra 600 til 500 mink mellom 2016 og 2018. Den andre oppdretteren i Gjesdal har ingen areal oppgitt i 2018, men har 24 700 slaktekyllinger. Vedkommende hadde 1350 mink i 2016 og 1342 i 2018.

I Hjelmeland kommune finnes det tre minkoppdrettere. En oppdretter har søkt om tilskudd for pelsproduksjon for første gang høsten 2018, for 550 mink. Vedkommende er ikke registrert med areal eller annen husdyrproduksjon. Den andre oppdretteren har redusert fra 760 til 630 minktisper. Han er registrert med 33 dekar, 1026 kg blåbær, 7500 verpehøner og 15 dekar epleproduksjon.

Den tredje oppdretteren har redusert fra 1000 til 950 minktisper. Han er oppført med 403 dekar, 20 melkekyr, 31 øvrig storfe og 21 søyer.

I Lund kommune finner vi to oppdrettere. En står oppført med 121 dekar, 17 melkekyr og seks øvrige storfe. Denne oppdretteren har redusert fra 297 til 200 mink mellom 2016 og 2018. Den andre oppdretteren i Lund står oppført med 26 dekar, seks ammekyr og ti øvrige storfe. Oppdretteren har ikke søkt om tilskudd for pels i 2016, men har 1200 mink høsten 2018.

I Rennesøy er det en minkoppdretter. Denne står oppført med 222 dekar, 70000 kg tomater, tre hester, 37 søyer og 230 slaktegris. I tillegg har vedkommende 1200 mink i 2018 mot 1350 i 2016.

I Sola kommune er det tre oppdrettere. Den første er oppført med 65 dekar, 57 søyer, 200 smågris, 52 avlspurker, og 206 slaktegris. Vedkommende har redusert fra 1300 til 1000 mink mellom 2016 og 2018.

Den andre oppdretteren i Sola er ikke oppført med noe registrert areal eller husdyr. Han hadde 1400 mink i 2016 og har redusert til 1280 høsten 2018. Personen har oppgitt i avisintervjuer at gården måler 30 mål.⁷⁷

Siste oppdretter i Sola hadde 2800 mink i 2016 og 2600 i 2018. Det er ikke registrert areal eller husdyr på brukeren.

I Time kommune er det tre oppdrettere. Den første er registrert med 258 dekar, 21 melkekyr, 32 øvrig storfe, 85 søyer. Oppdretteren hadde 820 mink i 2016 mot 680 i 2018. Den andre oppdretteren står oppført med 129 dekar, 13 melkekyr og 20 øvrig storfe. Oppdretteren har 850 mink i 2018 mot 885 i 2016. Siste oppdretter i Time har verken areal eller husdyrproduksjon. Oppdretteren hadde 1514 mink i 2016 og 1247 i 2018.

I Tysvær kommune er det en minkoppdretter som ikke søkte tilskudd i 2016. I 2018 har oppdretteren 2500 mink og er ikke registrert med areal eller husdyr.

Vindafjord kommune har også en oppdretter som har økt besetningen sin fra 500 til 545. Denne står i tillegg registrert med 81 dekar og 90 søyer.

I Sandnes finner vi sju oppdrettere hvorav en driver med både rev og mink. Oppdretter som driver med begge er ikke oppført med areal eller husdyr, og har økt bestanden fra 5995 i 2016 mink til 7400 i 2018. Den andre oppdretteren i Sandnes har heller ikke areal eller husdyr, og har redusert fra 533 til 500 mink over perioden. Den tredje har heller ikke areal eller husdyr og har hatt 1400 mink i hele perioden. De fire siste oppdretterne i Sandnes kommune har areal og husdyrhold.

Den første har 322 dekar og 54 søyer, med en minkbesetning som er redusert fra 1450 til 1370. Den andre har 170 dekar, 30 melkekyr og 37 øvrig storfe. Selskapet er ikke registrert med mink i hverken 2016 eller 2017 men har 1500 minktisper høsten 2018. Den tredje oppdretteren har også doblet sin minkbesetning fra 900 i 2016 til 1864 i 2018, og er registrert med 190 dekar, 13 melkekyr, 28 øvrig storfe, 11 melkesau, 12 søyer, 166 smågris, 79 avlspurker, åtte slaktegris og 26 ungpurker. Den siste oppdretteren har 116 dekar og 34 øvrig storfe. Vedkommende har også økt sin besetning av mink fra 2030 til 2620 fra 2016 til 2018.

På Klepp holder fire av 11 oppdrettere husdyr. I tillegg har en oppdretter areal, men ingen husdyr. Oppdrettere med husdyr fordeler seg slik: En oppdretter har 218 dekar med 18 melkekyr og 39 øvrig storfe. Denne oppdretteren har redusert fra 480 til 430 mink. Den andre oppdretteren har redusert fra 1030 mink i 2016 til 995 mink i 2018. I

⁷⁷ Solabladet 28.juni 2012 «Hårete levebrød»

tillegg holder har denne 426 smågris, 67 avlspurker, 217 slaktegris og 195 ungpurker. Den tredje oppdretteren har økt fra 2020 mink i 2016 til 3300 i 2018. I tillegg har han 72 dekar, to hester og 15 900 slaktekylling. Siste oppdretter som også holder husdyr har økt fra 3600 til 4500 mink. Han har også 1460 dekar, fem hester, 17 000 slaktekylling og 278 dekar bygg. De resterende syv oppdretterne på Klepp holder ikke husdyr, og kun en er oppført med et areal på 27 dekar. Denne oppdretteren har redusert litt fra 285 til 260 mink.

Av de andre seks oppdretterne er det en som ser ut til å ha startet opp i 2018, etter å ikke ha søkt om tilskudd til pelsdyr i 2016 og 2017. Denne personen har i dag 1200 mink. Den andre hadde 1400 minktisper i 2016 og 1450 i 2018. En tredje har redusert fra 5014 mink til 1600, men hadde 5018 mink våren 2018. En fjerde har redusert fra 1830 til 1736. En femte søkte ikke om tilskudd i 2016, men hadde 2000 mink i 2017 mot 1980 i 2018. En sjette oppdretter på Klepp driver med både rev og mink. Vedkommende har økt fra 4000 mink i 2017 til 4800 høsten 2018.

Gjennomsnittsalderen for oppdrettere på Klepp er 57 år. To av oppdretterne er over 70 år og to er 64 år. Yngste er 45 år.

I Hå kommune finner vi ti oppdrettere. To av disse driver på samme tomt med en tredje oppdretter som ikke har søkt om tilskudd i 2018. Disse to har ingen areal eller husdyrhold. En har redusert sin besetning fra 1200 til 1100 mens den andre har økt sin fra 2930 til 3500. Ytterligere to oppdrettere i Hå er ikke tilknyttet areal eller husdyrhold. En av disse har redusert besetning fra 1100 til 140, mens den andre har redusert fra 911 til 850.

De seks andre oppdretterne i Hå er tilknyttet areal og husdyrhold. En oppdretter har redusert fra 1050 til 986 mink. Oppdretteren har også 573 dekar, 34 ammekyr, 39 øvrig storfe, 94 søyer og 513 slaktegris. Den andre oppdretteren har redusert fra 1692 til 1200 mink, og holder også 88 dekar, to hester, 17 søyer og 27 dekar grønnsaker. En tredje har gått fra 1400 til 1450 minktisper og holder også 178 dekar, 18 melkekyr, 20 øvrig storfe og 13 søyer. En fjerde har økt besetningen fra 1200 til 1450 og holder også 556 dekar, 54 melkekyr og 62 øvrig storfe. En femte har økt besetningen sin fra 1000 til 1500 og holder også 112 dekar, 12 melkekyr og 12 øvrig storfe.

Siste oppdretter i Hå driver også pelsdyrfarm i Nissedal og er Norges største oppdretter av mink. Oppdretteren står oppført med 929 dekar, 43 melkekyr, 98 øvrig storfe og 115 søyer. På gården i Hå hadde oppdretteren 3200 mink høsten 2016 og det samme antallet høsten 2018.

Gjennomsnittsalderen for oppdrettere i Hå er 44 år, mens gjennomsnittsalderen for minkoppdrettere i Rogaland totalt sett er 48 år. Siden 2016 har fire oppdrettere avviklet i Rogaland.

For Rogaland fylke er verdien av skinn cirka 81 612 tisper x 5 skinn per tise x 247,2 kr = kr 100 872 432. Med en estimert kostnad per minktise på 1196,9 kr utgjør kostnadene kr 97 681 780. Dette gir et overskudd på kr 3 190 652. Oppdretterne mottok til sammen kr 10 870 715 kr i tilskudd i 2017.

I Sogn og Fjordane er det fire minkfarmer. To av disse driver også med rev.

En oppdretter i Gulen kommune har redusert tispetallet på mink fra 1735 i 2016 til 1525 i 2018, og står oppført med 77 dekar og 84 søyer.

En oppdretter i Lærdal har økt sin besetning fra 1800 til 2500 minktisper fra 2016 til 2018. Denne står ikke oppført med areal eller annet husdyrhold.

Det er to oppdrettere i Gloppen kommune som også driver med rev. En har redusert sin besetning fra 1650 til 1150, mens den andre har økt sin fra 165 til 180. Sistnevnte står også oppført med areal på 76 dekar, to hester og tre søyer, mens den andre ikke har noen mål eller andre husdyr.

Gjennomsnittsalderen for minkoppdrettere i Sogn og Fjordane er 54 år. Den eldste er 62 år, den yngste 43.

For Sogn og Fjordane fylke er verdien av skinn cirka 5355 tisper x 5 skinn per tise x 247,2 kr = kr 6 618 780. Med en estimert kostnad per minktise på 1196,9 kr utgjør kostnadene kr 6 409 424. Dette gir et overskudd på kr 209 356. Oppdretterne mottok til sammen kr 420 471 i tilskudd i 2017.

I Møre og Romsdal fylke er det tre minkfarmer. En av oppdretterne driver også med rev.

Det er en oppdretter i Smøla kommune som har økt fra 580 til 601 minktisper. Vedkommende står oppført med 348 dekar og 62 søyer.

I Ørsta finner vi de to andre oppdretterne i Møre og Romsdal. En driver kun med mink og har redusert sin besetning fra 1000 i 2016 til 700 i 2018. Vedkommende er registrert med 147 dekar, 13 melkekyr og 27 øvrig storfe.

Siste oppdretter har gått fra 320 minktisper i 2016 til 301 i 2018. Vedkommende har 219 dekar, 10 melkekyr og 18 øvrig storfe.

Gjennomsnittsalderen for minkoppdrettere i Møre og Romsdal er 50 år.

For Møre og Romsdal fylke er verdien av skinn cirka 1602 tisper x 5 skinn per tise x 247,2 kr = kr 1 980 072. Med en estimert kostnad per minktise på 1196,9 kr utgjør kostnadene kr 1 917 441. Dette gir et overskudd på kr 62 631. Oppdretterne mottok til sammen kr 929 010 i tilskudd i 2017.

I Trøndelag fylke finnes det ni minkoppdrettere. Tre av disse driver også med rev. Syv av ni har redusert sin besetning siden 2016.

Fire oppdrettere driver med mink i Stjørdal kommune. En har økt besetningen fra 760 til 785. Vedkommende står oppført med 1465 dekar, 18 ammekyr, 29 øvrig storfe, ti søyer, 968 dekar bygg og 276 dekar havre. Den andre oppdretteren i Stjørdal har redusert sin besetning fra 556 til 511. I 2017 sto vedkommende oppført med 96 dekar, mens dette er redusert til null i 2018. Han har også 45 verpehøner. Den tredje oppdretteren i Stjørdal har redusert sin besetning fra 500 til 250. Han står også oppført med 198 dekar, seks ammekyr, åtte øvrige storfe, 102 søyer og 30 verpehøner. Den fjerde oppdretteren i Stjørdal har redusert sin besetning fra 354 til 263. Vedkommende har 535 dekar, 31 ammekyr, 31 melkekyr og 42 øvrig storfe

Levanger har to minkoppdrettere. En har redusert sin besetning fra 733 til 700. Vedkommende har 213 dekar, 19 ammekyr, 44 øvrig storfe, fire melkesau og fire søyer. Den andre i Levanger har redusert sin besetning fra 340 til 310. Vedkommende har no dekar og 4860 verpehøner.

De tre oppdretterne i Trøndelag som driver med både rev og mink holder til i Trondheim, Orkdal og Steinkjer. I Trondheim har oppdretteren hatt 600 minktisper både i 2016 og i 2018. Vedkommende har 234 dekar og er registrert med 8429 kg jordbær og 1429 kg bringebær i 2018. I tillegg er 66 dekar bygg og 94 dekar havre registrert på han.

I Orkdal har oppdretter redusert fra 1200 til 1100 mink i 2018. Vedkommende er registrert med 115 dekar og 6 hester.

I Steinkjer har oppdretter ingen areal eller husdyrhold. Han har redusert antall minktisper fra 1895 til 1750.

Gjennomsnittsalderen for minkoppdrettere i Trøndelag er 55 år. To av oppdretterne er over pensjonsalder, 68 år, mens den yngste er 44 år. En minkoppdretter har avviklet i Trøndelag siden 2016.

Trøndelag skiller seg ut på da kun en av minkoppdretterne kun driver med pelsdyr. De resterende har stor drift av annet husdyrhold.

For Trøndelag fylke er verdien av skinn cirka 6269 tisper x 5 skinn per tisper x 247,2 kr = kr 7 748 484. Med en estimert kostnad per minktispe på 1196,9 kr utgjør kostnadene kr 7 503 395. Dette gir et overskudd på kr 245 089. Oppdretterne mottok til sammen kr 2 634 598 i tilskudd i 2017.

I Nordland finnes det to pelsfarmer. Begge oppdretterne driver med både mink og rev i Leirfjord kommune. En av oppdretterne har redusert fra 1100 tisper til 960, mens den

andre har økt fra 351 til 412. Ingen av oppdretterne står oppført med hverken areal eller andre husdyr. Oppdretterne i Nordland er født i 1971 og 1990.

For Nordland fylke er verdien av skinn cirka $1372 \text{ tisper} \times 5 \text{ skinn per tisper} \times 247,2 \text{ kr} = \text{kr } 1\,695\,792$. Med en estimert kostnad per minktispe på 1196,9 kr utgjør kostnadene kr 1 642 153. Dette gir et overskudd på kr 53 639. Oppdretterne mottok til sammen 126 600 i tilskudd i 2017.

Oppsummert ut ifra de fylkesvise beregningene av de totale inntektene og kostnadene for pelsdyrnæringen, kommer vi frem til følgende tall:

Tabell 5: Nasjonal oppsummering av totale inntekter og kostnader for pelsdyrnæringen i 2018 basert på gjennomsnittspriser for skinn 2018

Fylke	Salgsinntekt	+ Tilskudd	- Kostnad	= Driftsresultat med tilskudd
Hedmark	11 568 722	1 450 251	10 975 035	2 043 938
Østfold	2 842 800	74 200	2 752 881	164 119
Buskerud	1 025 573	447 307	748 589	724 291
Hordaland	1 241 748	166 628	906 380	501 996
Troms	1 005 464	74 200	733 911	345 753
Telemark	15 907 320	517 768	15 404 162	1 020 926
Oppland	18 275 158	4 266 058	14 856 672	7 684 544
Aust-Agder	1 257 455	280 438	1 015 692	522 201
Vest-Agder	4 076 646	280 358	3 800 853	556 151
Rogaland	102 488 715	11 507 020	98 861 541	15 134 194
Sogn og Fjordane	11 163 475	1 852 603	9 726 700	3 289 378
Møre og Romsdal	4 224 769	1 829 725	3 555 897	2 498 598
Trøndelag	43 741 567	6 945 286	33 775 563	16 911 291
Nordland	3 978 194	126 600	3 308 130	796 664
Vestfold	2 217 731	179 520	2 071 462	325 789

Tabell 5 viser nasjonal oppsummering av totale inntekter og kostnader for pelsdyrnæringen i 2018 basert på gjennomsnittspriser for skinn 2018 (oppgitt av København Fur i Danmark, og beregnede kostnader per pelsdyrtispe ifølge Oslo Economics (2018) og Samfunnsøkonomisk Analyse (2018). Tilskuddsdelen viser det totale produksjons- og avløsertilskuddet som pelsdyroppdretterne har fått i 2017. For en del innebærer dette også tilskudd for annen landbruksvirksomhet. Tall i NOK.

5. En oversikt over lokalsamfunn hvor pelsdyrnæringen er spesielt utbredt

I de to største oppdrettsfylkene Rogaland og Trøndelag har antallet pelsdyrfarmer sunket, samtidig har de 66,5 prosent av pelsproduksjonen i Norge. Ut i fra tallene fra søknad om produksjon og avløsertilskudd ser vi at antallet som driver med minkoppdrett i Rogaland har sunket fra 66 farmer per 1.1 2014 til omtrent 54 høsten 2018. Det er vanskelig å anslå det eksakte tallet da noen farmer går inn under hverandre, og stadige avviklinger finner sted. Antallet revefarmer i Trøndelag har minsket fra 72 revefarmer per 1.1.2014 til 39 høsten 2018. Dette er nesten en halvering av antallet revefarmer.

Det er tydelig at konsentrasjonen av pelsdyrfarmer er påvirket av hva andre pelsoppdrettere i nabolaget gjør. Rogaland fylke har særdeles mange minkfarmer, og ikke så mange revefarmer. I Trøndelag fylke er det omvendt, hvor det er langt flere revepelsfarmer. Et stort antall av disse er lokalisert i såkalte næringsparker. Flere fylker har kun en eller to pelsdyrfarmer.

Kommuner som har fire eller flere minkfarmer er Ringsaker med fem, Sandnes med seks, Hå med ti, Klepp med ti og Stjørdal med fire farmer.

Kommuner med flest oppdrettere innen revepels er det Gjøvik med fire, Vang kommune med fire, Agdenes med ti hvor av en er ny i 2017, og Oppdal kommune med 13 registrerte revefarmer, alle i Tågvollan næringspark.

Målet med denne undersøkelsen er som satt i innledningen å se på hvordan lokalsamfunn vil kunne berøres av avviklingen og å presentere hvordan kommunene har ulike utgangspunkt til å møte utfordringene som eventuelt vil oppstå. Vi har valgt ut fire ulike kommuner for å se hvor stor betydning pelsdyrnæringen, og en eventuell avvikling, vil ha for disse kommunene.

5.1 Oppdal

Flere aktører i Oppdal kommune hevder at konsekvensene av en avvikling vil bli store for Oppdal kommune. Både kommuneledelse og oppdretterne er ofte nevnt i avisene og i samfunnsdebatten om pelsdyrnæringen, og de argumenterer sterkt imot at næringen skal avvikles. Av 45⁷⁸ pelsdyrfarmer i Trøndelag ligger 28,9 prosent i Oppdal.

I Oppdal i dag er det som tidligere nevnt 13 registrerte revepelsfarmer- Alle ligger tilknyttet næringsparken Tågvollan pelsdyrfarmområde. Tågvollan er et område som er leid av kommunen, og omregulert til næringsvirksomhet, og som igjen er leid ut til oppdretterne. Det er et kommunalt regulert område, der kommunen har lagt opp til drift av 39 farmer, men i dag er det kun 13 av disse som er i drift. Resterende bur står tomme. Kommunen har tidligere oppmuntret folk til å satse i pelsdyrnæringen og man har samarbeidet med Innovasjon Norge for å få finansiering til oppstart. Flere av oppdretterne i næringsparken har økt antallet rev fra 2016 til høsten 2018. Det totale antallet rev for de oppdretterne som fortsatt drifter i næringsparken har økt fra 3951 til 4752, det vil si med over 20 prosent i denne perioden. Samtidig har antallet farmer gått ned fra 18 til 13, og antallet pelsdyr totalt fra 6398 til 4752 fra 2016 til høsten 2018 i Oppdal. Oppdretterne har i 2018 en gjennomsnittsalder på 54 år, fire oppdrettere er under 53 år, de resterende er i alderen 54 til 72. Kun en av 13 har annen næringsinntekt fra gårdsbruk foruten pelsdyroppdrett. Den ene som har areal driver med ammeku og storfeproduksjon. Kun et par av oppdretterne har annen jobb ved siden av oppdrettsvirksomheten.

En av oppdretterne i næringsparken driver *Midt Norsk Fôr* som fusjonerte med en annen fôrbedrift fra Trondheim i 2013. Bedriften dekker nå området fra Leirfjord til Sandane i Møre og Romsdal, Nord Østerdal og Trøndelag. Denne bedriften har i dag 22 ansatte, antall årsverk er usikkert. Siden 2014 til 2017 minsket driftsinntektene for Midt-Norsk Fôr fra 76,7 millioner kroner til 35,2 millioner, og det ordinære resultatet fra minus 2,8 millioner til minus 4,1 millioner.⁷⁹

I følge en avisartikkel i Opdalingen i 2015 var Oppdal nevnt som en av landets største pelsdyrkommuner med 23 oppdrettere som til sammen hadde cirka 14 500 revetisper⁸⁰, der man på høsten hadde så mange som 72 500 sølv- og blårever i næringsparken. Videre skrev avisen i overskriften at man i næringen hadde en

⁷⁸ Som inkluderer 36 revefarmer, 6 minkfarmer og 3 som driver med mink og rev.

⁷⁹ <https://www.purehelp.no/m/company/details/midt-norskfrsa/916915799>

⁸⁰ Dette er tall som skiller seg mye fra tallene registrert i Difi for 2016.

omsetning på cirka 140 millioner kroner som utgjorde 100 årsverk. I avisartikkelen ble det konkludert med at dersom næringen skulle bli nedlagt ville det være katastrofalt for Oppdal kommune og at *«I rene skattepenger utgjør pelsbøndene alene minst 20 millioner kroner, og med en omsetning på rundt 60 millioner medfører næringa store økonomiske ringvirkninger i kommunen»*.⁸¹ Med bakgrunn i disse tallene skulle produksjonen av reveskinn ha sunket med to tredjedeler i Oppdal kommune fra 2015 til 2018. Vi har dog andre tall for januar 2016 som viser at det ble søkt tilskudd for 6398 pelsdyr i Oppdal kommune av til sammen 18 oppdrettere⁸². Mange av oppdretterne valgte å legge ned etter dette da det kom økte dyrevelferdskrav. Lønnsomheten innenfor reveoppdrett har også vært lav de senere årene (Menon Economics 2018). De 13 som drifter videre har som sagt økt sin besetning i samme periode.

Oppdal er Trøndelag fylkes tredje største kommune i utstrekning, og var den største kommunen i det tidligere Sør-Trøndelag (Wikipedia). Per tredje kvartal 2018 hadde kommunen 6 973 innbyggere og dekker et område på 2 274 km² (SSB befolkningsstatistikk). Oppdal ligger cirka 12 mil fra Trondheim, som er den nærmeste storbyen. Oppdal blir definert som en fjellkommune og av kommunens areal ligger mindre enn 2 prosent lavere enn 500 moh. Kommunen har store utmarksområder som benyttes i sammenheng med utmarksnæringer. Sauenæringen er en av de største i landet med nærmere 45 000 dyr på beite om sommeren.

Oppdal er en netto tilflytningskommune og har et sakte økende innbyggerantall. Kommunen er et knutepunkt for trafikken mellom Sør-Norge og Nord-Norge med togforbindelsen Dovrebanen og for tverrforbindelsen fra Møre og Romsdal med busser som delvis korresponderer med avgangene til Dovrebanen. Oppdal kommune forventer vekst i befolkningen fremover, og ifølge SSB anslås en befolkning på 7 412 innbyggere i 2030, og i 2040 er forventet innbyggertall 7 804. Fra 2015 til 2017 økte befolkningen fra 6 886 til 6 970.

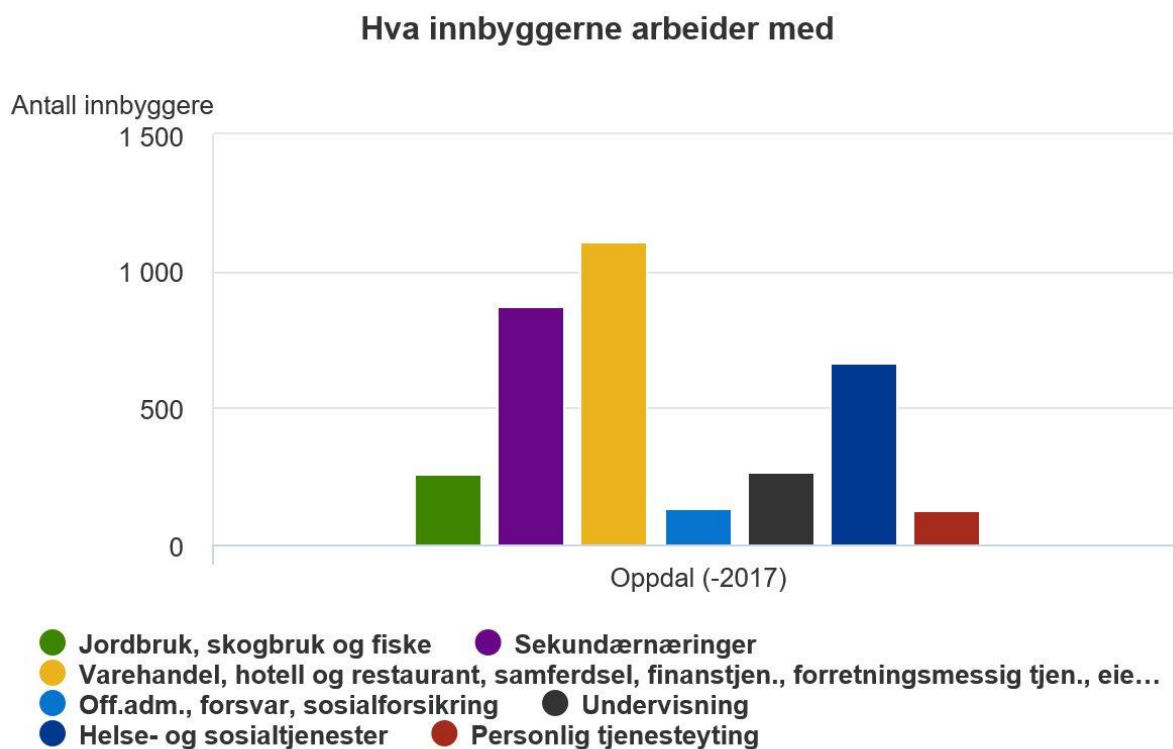
I følge Nasjonalparken Næringshage er det registrert totalt 1807⁸³ bedrifter i kommunen, der cirka halvparten er enkeltmannsforetak og 411 er registrert som aksjeselskap (AS). En av styrkene ved næringslivet blir sagt å være at det har mange ben å stå på. Det vil si at lokalsamfunnet er ikke avhengig av en næring, noe som kan være tilfelle i mindre bygder. Offentlig forvaltning og annen tjenesteyting er i sum kommunens største arbeidsplass, mens industrien er den største næringen med høyest

⁸¹ <https://www.opdalingen.no/nyheter/2015/02/04/Pels-eller-kolera-12514846.ece>

⁸² Landbruksdirektoratet, Produksjonstilskudd i jordbruket – PT-900 Antallstatistikk, Tabell 2016

⁸³ Forespørsel til Næringshagen 25 mars 2019.

verdiskapning. For Oppdal har netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter økt fra 3,1 i 2015 til 4,3 prosent i 2017.⁸⁴ I en oversikt fra SSB kan vi se hvordan sysselsettingen fordeler som over de ulike næringene i Oppdal:

Kilde: Registerbasert sysselsetting, Statistisk sentralbyrå

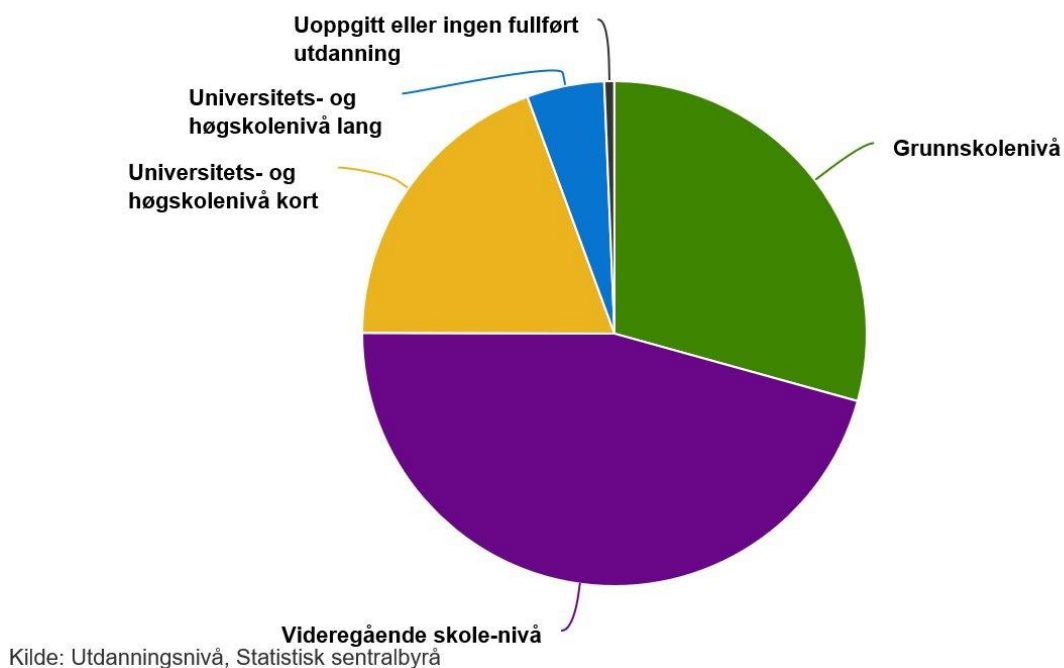
Figur 8: Arbeidstakere fordelt på bransje. Oppdal. 2017 Kostra

Som vi kan se er det mange som er sysselsatt innen varehandel, hotell og restaurant, samferdsel, finanstjenester, forretningsmessig tjenester og eiendom: 1112 personer. Deretter følger Sekundærnæringer (industrien) som sysselsetter 873 personer/ helse og sosialtjenester med 663 personer / undervisning som sysselsetter 263 personer/ jordbruk, skogbruk og fiske sysselsetter 260 / offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring som sysselsetter 131 personer. Samt og personlig tjenesteyting (ssb.no).

I en figur over utdanningsnivået for Oppdal kan vi lese at de fleste, nærmere tre fjerdedeler, har minst fullført videregående skole og en stor andel har høyskole eller universitetsutdannelse.

⁸⁴https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/oppdal/regnskap?aar_1634=2015+2016&checkbox_kostragruppe=true&checkbox_land-uten-oslo=true&checkbox_vis_flere_regioner=true

Høyeste fullførte utdanningsnivå for personer 16 år og over

Figur 9: Høyeste fullførte utdanning. Oppdal. 2018 Kostra.

I tall fordeles andelene for 2018 slik:

Grunnskolenivå	1645
Videregående skole nivå	2567
Universitets- og høghskolenivå kort	1085
Universitets- og høghskolenivå lang	279
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	36

Andelen innvandrerbefolkning, som omfatter førstegenerasjons innvandrere uten norsk bakgrunn og andre generasjonsinnvandrere, ligger per i dag på 10,1 prosent. Dette kan sammenlignes med 11,1 prosent i andre kommuner i kommunegruppe 11 som Oppdal tilhører, og med 15 prosent som er andelen i landet for øvrig. Den største

innvandrerguppen er fra Polen med 128 personer, deretter fra Eritrea med 98, Litauen med 66 og Sverige med 37 personer.

I 2018 var den registrerte arbeidsledigheten i Oppdal 1,2 prosent av befolkningen i alderen 15-74 år. Dette er lavt sammenlignet med et gjennomsnitt på 1,4 prosent arbeidsledighet i kommunegruppe 11, og 1,6 prosent i for landet for øvrig. Arbeidsledigheten har sunket i perioden 2016 fra 1,4, til 1,2 i 2017.⁸⁵ Det vil si at arbeidsløsheten i kommunen har minsket mens antall pelsfarmer har minsket betraktelig.

Antallet landbrukseiendommer i kommunen er på 596 (ibid.). Per 2017 er det 21, 4 prosent av befolkningen som bor på landbrukseiendom i kommunen. Antallet jordbruksbedrifter i kommunen er 210, med et samlet jordbruksareal i drift på 75 568 dekar og produktivt skogareal på 126 711 dekar.⁸⁶ Netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling i prosent av totale netto driftsutgifter i kommunen var på 0,7 i 2016, og på 0,6 i 2017. Dette kan sammenlignes med 0,3 i andre sammenligningsbare kommuner i landet uten Oslo (i kommunegruppe 11)⁸⁷.

Ut fra Bondelagets oversikt for 2016⁸⁸ så hadde «Oppdal følgende produksjon i landbruket: 590 dekar poteter fordelt på 13 potetprodusenter: 1 320 melkekyr fordelt på 57 melkeprodusenter: 340 ammekyr og 3 300 øvrige storfe (okser, kviger og kalver) : 17 600 vinterfora sau + 33 000 lam : 6 400 revetisper : 70 hester : 120 ammegeiter og 190 kje : 1 godkjent Inn på tunet-gård. 3,4 % av det totale arealet i Oppdal er dyrket jord. I Oppdal produseres det hvert år: Ca. 9 360 000 liter melk. Et års forbruk til ca. 102 000 personer. Ca. 1 180 tonn poteter Et års forbruk til ca. 20 000 personer Ca. 440 tonn storfekjøtt. Et års forbruk til ca. 23 000 personer Ca. 790 tonn lammekjøtt. Et års forbruk til ca. 155 000 personer. Landbruket i Oppdal omsetter mat for ca. 140 mill. kroner i året. Samlet omsetningen i regionen som følge av dette utgjør ca 306 mill. kroner i året. Den økte omsetningen hos underleverandørene og foredlingsindustrien samt den økte kjøpekraft hos ansatte og eiere tilsier at vi kan gange landbruksproduksjonen med 2,25 for å beskrive disse ringvirkningene. Landbruket i Oppdal mottar ca. 53 mill i støtte for denne produksjonen. Dette viser at landbruksstøtten ikke bare støtter bøndene men

⁸⁵ (<https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/oppdal/befolkningsprofil>).

⁸⁶ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/oppdal/landbruk>

⁸⁷ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/oppdal/befolkningsprofil>

⁸⁸ <https://www.bondelaget.no/getfile.php/13739549-1470140939/MMA/Bilder%20fylker/S%C3%B8r%20-%20Tr%C3%B8ndelag/Dokumenter/Brosjyrer%20faktaark/Brosjyre%20Oppdal%202016.pdf>

også industrien, næringslivet og lokalsamfunnene i Trøndelag. Landbruket i Oppdal kjøper arbeidskraft, varer og tjenester i distriktet for ca. 89 mill. kroner. Landbruket sysselsatte 6,8 prosent av befolkningen i 2016»⁸⁹.

Informanten i kommunen opplyser at det i 2013 var beregnet omsetting for reveskinn i Oppdal på 31 millioner kroner, og at i 2017 var beregnet omsetting cirka 18 millioner. Det vil si nesten en halvering. Samtidig oppgis næringen i dag⁹⁰ å sysselsette 51 årsverk og omsette for 53 millioner i Oppdal totalt. I våre tall for inntekt av skinnene i kommunen år 2018 ser regnestykket slik ut:

Tabell 6: Beregning av økonomi for rev i Oppdal. 2018. Vektet etter nasjonal fordeling sølvrev og blårev. Priser 2018 ifølge Kopenhagen Fur. Kostnader ifølge Oslo Economics (2018).

OPPDAL KOMMUNE	
Antall tisper	4752
x antall skinn per tisper	3,5955
x pris per skinn	kr 699,11
=inntekt	kr 11 944 907,54
- antall tisper	4752
x kostnad per tisper	kr 1 834,78
=kostnad	kr 8 718 858,84
inntekt - kostnad	kr 3 226 049

Tilskudd kommer i tillegg.

Kommunen beregner at det er 40 årsverk på de 13 pelsfarmene⁹¹, tre årsverk i transport og åtte årsverk i fôr-bedriften. Til sammen 51 årsverk. Hvis man går ut i fra Oslo Economics (tabell 2-6 side 8) beregninger ut i fra en arbeidsbruk per tisper i kommunen (antall 4 752 x 6,2 arbeidstimer per revetisper) skulle antallet rev tilsi om

⁸⁹ Bondelaget Med tall fra Totalkalkylen for Landbruket (NILF 2012) og rapport "Verdiskaping og sysselsetting i landbruket i Trøndelag" (TFoU 2009)

⁹⁰ I følge intervju januar 2019.

⁹¹ Tallet inkluderer pelsing.

lag 16 årsverk (hvis man regner 1845 timer i et årsverk⁹²). Oslo Economics skriver «Pelsdyrvirksomhetene drives i hovedsak av eier og eiers familie, men det benyttes ofte også innleid arbeidskraft. Vi legger til grunn at det totale arbeidsforbruket tilsvarer 1,8 timer per minktispe og 6,2 timer per revetispe. Dette inkluderer arbeid knyttet til pelsing. Disse anslagene på arbeidsforbruk er utarbeidet av NIBIO og Menon i forbindelse med deres rapport for Landbruks- og matdepartementet (Menon Economics og NIBIO, 2016). Videre legger vi til grunn 1845 timer per årsverk, som tilsvarer det som benyttes av NIBIO i referansebruksberegningene som er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.¹ Beregninger av gjennomsnittlig antall årsverk per bruk fremgår av tabellen under. Vi estimerer at det medgår 1,3 årsverk innen minkoppdrett og 0,9 årsverk innen reveoppdrett på et gjennomsnittlig bruk (Asp 2018: 8).⁹³ Hvis man beregner på denne måten vil 13 pelsfarmer tilsvare 11,7 årsverk.

Oppdal har mange turister både sommer og vinter, og i kommunene er det per 2018 registrert 3 627 hytter. Med et rikt natur- og dyreliv tilbyr kommunene et meget godt utvalg av friluftaktiviteter, blant annet moskussafari på Dovrefjell, rafting i elven Driva, juving og juvvandring, elgsafari, Zipline, sykkelturner, golfbane, badeanlegg og fantastiske vandringsmuligheter, blant annet opp til Tverrfjellhytta som gir utsikt mot Snøhetta. Dette har gitt gode arbeidsmuligheter for service og tjenestenæring. Det finnes også muligheter for tilleggsnæringer rundt turismen i Oppdal kommune, ikke minst for landbruket. En stor del av verdiskapningen innenfor turismen foregår med landbrukseiendommene som arena, som for eksempel tilrettelegging for hyttebygging og friluftaktiviteter, infrastruktur og tjenester. Turister er ofte interessert i lokalmat og lokale tradisjoner, dette er også noe som er spådd å øke i årene fremover.⁹⁴ Turismen har gitt gode muligheter til lokal produksjon og servering av lokale tradisjonsrike matprodukter. På besøksgårdene og gårdsbutikkene i bygdene og på fjellet blir det solgt og servert både spekemat, bakst, fisk og tradisjonell seterkost.

I et telefonintervju med en informant i Oppdal kommune⁹⁵ ble den mulige avviklingen diskutert. Det ble pekt på at av de oppdretterne som allerede hadde lagt ned sine

⁹² Det er litt ulike beregninger for årsverk: I Norge, hvor mange arbeidstakere har tariffestet 37,5 timers arbeidsuke og 5 ukers ferie, vil et årsverk utgjøre ca. 1 695 timer. I SSBs lønnsstatistikker regnes et årsverk som 1 950 timer (inkludert ferie). 1 750 timer (eksklusive ferie) brukes som årsverk i bygg- og tjenestestatistikk. Mange bruker 1845 timer som årsverk, blant andre Oslo Economics.

⁹³ <http://www.norpels.no/wp-content/uploads/2018/10/Tre-rapporter-om-pelsdyrn%C3%A6ringen..pdf>

⁹⁴ Resultater fra forskningsprosjektet Biotour 2018. <https://www.nmbu.no/biotour/publikasjoner>

⁹⁵ I januar 2019

farmer var flertallet nå over 67 år. Gjennomsnittsalderen er forholdsvis høy for de som er igjen, 54 år. Det vil si at de gjennomsnittlig vil være 60 år når forbudet trer i kraft.

Det er ifølge informanten ikke sysselsettingen som er den største utfordringen. Det er hvordan den enkelte oppdretter skal bli fulgt opp når denne mister sin næringsvirksomhet. Videre er man svært bekymret for at oppdretterne skal sitte igjen med stor gjeld. Oppdretterne har også levd under press, hets og stor usikkerhet i mange år. Kommunen har hatt kontakt med en bank⁹⁶ som hadde opplyst at samlet gjeld for de 13 oppdretterne i Tågvållan i dag var på mellom 7-10 millioner, noe som tilsvarer cirka 540 000 - 770 000 kroner på hver.⁹⁷ Man er også bekymret for høye kostnader for rivning av buranleggene hvis næringen avvikles. En farm har på oppdrag av Norges Pelsdyrslag fått anslått rivningskostnadene til 2,7 millioner, og ut i fra det har oppdretterne i Oppdal beregnet at det vil koste 32,8 millioner å rive resterende farmer. *«Pelsdyroppdretterne i Oppdal har fått takst på hva det koster å sanere én av farmene på Revmoen. – Vi har kommet frem til at det vil koste 2,7 millioner kroner å fjerne ett av de mange anleggene, men prisen vil nok variere fra farm til farm, sier takstmann Roar Sørlien i Takst-forum Trøndelag til OPP. Inkludert i taksten er riving og fjerning av drøyt 4 500 kvadratmeter med revbur, driftsbygninger og gjerde. Hva totalkostnaden er for å sanere hele Revmoen, vet jeg ikke, presiserer Sørlien. Øystein Storholm mener at prislappen for å sanere alt vil bli over 30 millioner kroner. Regjeringen foreslår å sette av 50 millioner kroner for sanering av alle anlegg i hele landet. Da er det ingen tvil om at vi blir sittende igjen med gjeld når alt er sanert. Selv må jeg ut med 6,5 millioner kroner for å rydde etter meg, og dette er hele verdien av alt jeg har bygd opp gjennom 43 år, sier Storholm⁹⁸. (Storholm, leder i fjellregionen Pelsdyrslag).*

Dette er meget høye beløp, og i intervju med andre renovasjonsselskap anbefaler de at det gjøres flere uavhengige takseringer. Det finnes mange eksempler på at tidlige rivninger av pelsdyrfarmer har vært langt billigere å gjennomføre. Fra 1995 har som sagt flere enn 1000 pelsdyrfarmer blitt lagt ned. En del har blitt stående tomme, en del har blitt overtatt av andre og en god del har blitt revet. Men et stort problem for oppdretterne er at de ikke kan søke omstillingsmidler siden de, foruten en, ikke eier annen type landbrukseiendom.

⁹⁶ Usikkert hvilken.

⁹⁷ Dette er tall fortalt av kommunen, og ikke noe vi kan verifisere.

⁹⁸ <https://opp.no/2019/01/nyheter/vi-risikerer-a-bli-gjeldsslaver/> 11 januar Journalist Per Ole Aalberg

Kostnadene for kommunene ved en avvikling for kommunen er usikre. Kommunene ser at de vil måtte bruke en del tid og ressurser på å få omregulert området og ønsker å kompenseres for dette. Selve grunnen på området vil kunne ha en viss verdi på grunn av fosfor som har blitt skapt av avføring under burene, det bør tas til vare på, men det er usikkert hvem som skal kunne gjøre det. Ulike bruksområder for området blir nevnt, eksempelvis ny skog, opprettelse av park eller oppføring av nye bygninger. Oppdretterne selv vil ha ansvaret for å rydde området, men mange av farmene er allerede forlatt. Selve området eies av 20 skogeiere som eventuelt belastes hvis det ikke blir ryddet opp ordentlig. Det er mulig at kontorbygningene kan brukes. I avisen Opdalingen kan man 9. aug. 2018 lese at det er interesse for å bygge næringslokaler på Tågvollan og at eierne har vært i dialog med næringsaktører som ønsker å flytte inn.⁹⁹

Som vist tidligere er arbeidsløsheten meget lav i Oppdal kommune, og det finnes behov for ulik type av kompetanse i kommunen. Det finnes mange muligheter både innen landbruk, turistnæring og andre næringer. Det finnes ifølge kommunen jobber i kommunen som ikke krever så mye formell kompetanse.

5.2 Hå

Akkurat som Oppdal, er Hå kommune i Rogaland fylke ofte nevnt i samfunnsdebatten om pelsdyroppdrett, og oppdretterne her har fått mye politisk oppmerksomhet og medieoppmerksomhet. Hå kommune ligger forholdsvis bynært i god pendleravstand til større arbeidsmarkeder. Fra Hå er det 46 kilometer avstand til Stavanger og 33 kilometer til Sandnes.

I Hå finner vi ti oppdrettere. To av disse driver på samme tomt med en tredje oppdretter som ikke har søkt om tilskudd i 2018. Disse to har ingen areal eller husdyrhold. Ytterligere to oppdrettere i Hå er ikke tilknyttet areal eller husdyrhold. De seks andre oppdretterne i Hå er tilknyttet areal og husdyrhold. Som nevnt tidligere finnes det en oppdretter i Hå som også driver pelsdyrfarm i Nissedal.

Gjennomsnittsalderen for oppdrettere i Hå kommune er 44 år, mens gjennomsnittsalderen for minkoppdrettere i Rogaland totalt sett er 48 år. Til sammen er det per høsten 2018 registrert 15 376 minketisper i Hå kommune. Det er en tydelig nedgang fra 20 520 minketisper i 2016. Det er en reduksjon på 5144 minketisper som vil tilsi om lag 25 prosent. I Hå kommune var skinnene til sammen verdt (15 376 minketisper x 5 valper x 247,2 (gjennomsnittspris for 2018 ifølge København Fur) =

⁹⁹ <https://www.opdalingen.no/.../Vil-bygge-næringslokaler-på-Tågvollan-17288085.ece>

19 004 736 kroner. Hvis man trekker fra kostnadene, basert på gjennomsnittskostnad per minktispe på kr 1196,9 (15 376 x 1196,9) blir regnestykket 19 004 736 – 18 403 605 = kr 601 131. Tilskudd kommer i tillegg.

Oppdretterne er forholdsvis unge i Hå, den eldste er født i 1961 og det er fire oppdrettere som er født på 80-tallet. Forhåpentligvis vil dette være positivt ved en eventuell avvikling av pelsdyrnæringen, man kan anta at de antakelig lettere kan finne alternativt arbeid. Flere har annen næringsinntekt fra annen gårdsdrift da de fleste har både areal og andre dyr.

I Hå kommune finner man også Rogaland Pelsdyrfôrlag i Sirevåg som produserer fôr til pelsdyr i Rogaland, Vest Agder og Hordaland. Denne bedriften har registrert 35 ansatte, usikkert hvor mange årsverk, og som tidligere nevnt hadde denne bedriften ifølge Samfunnsøkonomisk Analyse rapport 10-18 (Steen et al 2018: 27)¹⁰⁰ et negativt driftsresultat. Som tidligere nevnt samsvarer ikke disse tallene med tall fra Proff.no som viser et ordinært resultat før skatt i 2017 på pluss 1 638 000 kroner. I Proff er dette en oppgang fra et negativt resultat i 2016 på kroner - 7 019 000. Hvorfor tallene skiller seg mellom Samfunnsøkonomisk Analyse og Proff sine data har vi ikke gått nærmere inn på i denne utredningen.

Hå kommune hadde per tredje kvartal 2018 18 835 innbyggere og dekker et areal på 254 km².¹⁰¹ Kommunen er i vekst, og på kun 13 år har kommunen vokst med cirka 4000 innbyggere. Fra 2015 var befolkningen på 18 591, og i 2017 var den på 18 762 personer. Befolkningen forventes å stige ytterligere i årene som kommer, prognosene er 20 962 innbyggere per 2030 og 22 917 innbyggere per 2040¹⁰². Kommunene har også en jernbane som gjør det enkelt å pendle inn til byene Stavanger og Sandnes. Hå er den største landbruks/jordbrukskommunen i Rogaland og har også industriproduksjon knyttet til dette, blant annet produksjon av jordbruksredskaper. Jorda på Jæren blir ansett å være svært næringsrik, og klimaet er mildt og vått. Landskapet er flatt jordbruksland og det drives intensivt jordbruk med vesentlig melkeproduksjon (Wikipedia). Kommunen har en 40 km lang kystlinje, som er en del av Jærstrendenes landskapsvernområde.

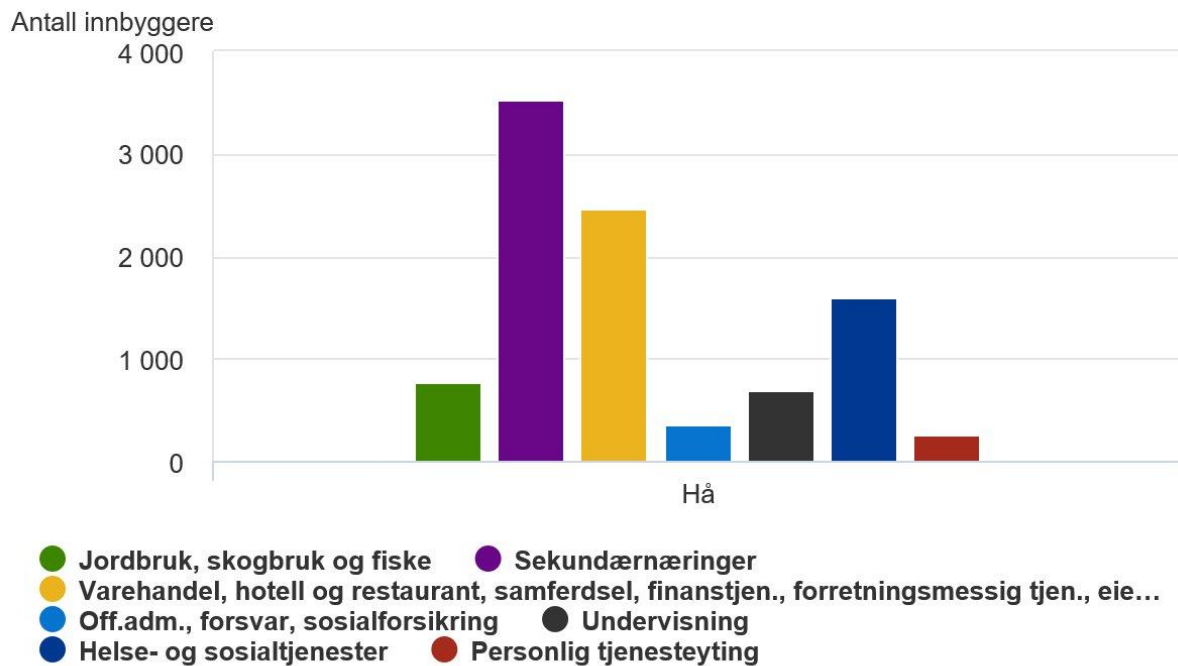
I figuren nedenfor kan man se hvordan sysselsettingen er fordelt mellom de ulike næringene.

¹⁰⁰ Se Rapport Tabell 7 side 27

¹⁰¹ Litt ulike tall for areal forekommer

¹⁰² <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/ha/befolkningsprofil>.

Hva innbyggerne arbeider med

Kilde: Registerbasert sysselsetting, Statistisk sentralbyrå

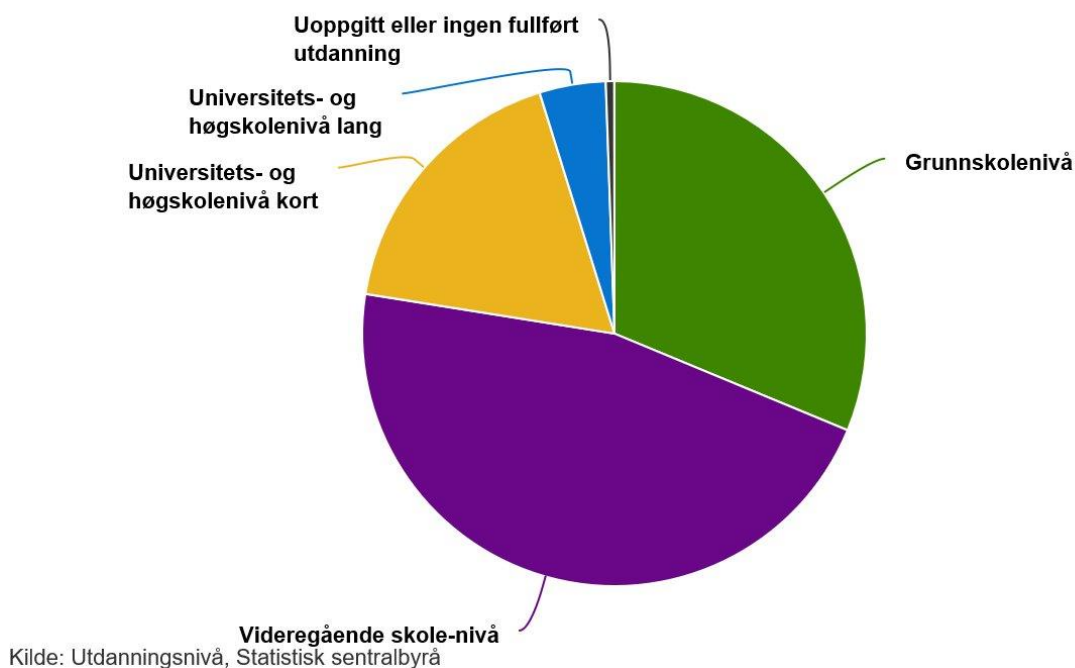
Figur 10: Arbeidstakere fordelt på bransje. Hå. 2018 Kostra.

Som vi kan se er 3532 sysselsatte innenfor sekundærnæringer. Deretter følger varehandel, hotell og restaurant, samferdsel, finanstjenester, forretningsmessig tjenester og eiendom med 2464 sysselsatte / helse og sosialtjenester med 1597 sysselsatte/ jordbruk, skogbruk og fiske med 769 sysselsatte, undervisning med 697 sysselsatte. Off.adm., forsvar, sosialforsikring med 357 sysselsatte og personlig tjenesteyting med 260 sysselsatte¹⁰³.

¹⁰³ <https://www.ssb.no/kommunefakta/ha>

Figuren under viser utdanningsnivået til innbyggerne i Hå kommune.

Høyeste fullførte utdanningsnivå for personer 16 år og over

Figur 11: Høyeste fullførte utdanning. Hå. 2018 Kostra.

Grunnskolenivå	4354
Videregående skole nivå	6447
Universitets- og høghskolenivå kort	2462
Universitets- og høghskolenivå lang	593
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	76

Andelen innvandrerbefolkning, som omfatter førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn og andre generasjonsinnvandrere, var per 31.12.17 på 15,1 prosent sammenlignet med 14,9 prosent i kommunegruppe 07 som Hå sammenlignes med. Som tidligere nevnt ligger den gjennomsnittlige andelen på 15 prosent for landet for øvrig. Den største innvandrergruppen er fra Litauen med drøye 650 personer, etterfulgt av Polen, Irak og Tyskland.

I 2018 var den registrerte arbeidsledigheten i Hå på 1,5 prosent av befolkningen i alderen 15-74 år sammenlignet med 1,4 prosent i andre kommuner i kommunegruppe 07. På samme tid som det har vært en relativ stor nedgang i antall minktisper har det vært en nedgang i arbeidsløsheten, fra 2,3 prosent i 2015, 2,2 prosent i 2016, 1,6 prosent i 2017 og 1,5 prosent i 2018.¹⁰⁴ I AgriAnalyse sitt notat fra 2016 (Hillestad 2016: 6) kan man lese at registrerte arbeidsledige (i prosent fordelt på fylke) var i Rogaland per november 2015 på 4,1 prosent. Det vil tilsa at Hå kommune har en meget lav arbeidsledighet i dag.

Antall landbrukseiendommer i kommunen er 709, og i 2017 bodde 15,2 prosent av kommunenes innbyggere på landbrukseiendom. Kommunen hadde 443 registrerte jordbruksbedrifter i 2017. Netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling i prosent av totale netto driftsutgifter i kommunen var på 0,3 prosent i 2017, sammenlignet med andre i kommunegruppe 07 som var på 0,2 prosent¹⁰⁵.

Den største turistattraksjonen i kommunen er den 40 kilometer lange strandlinjen, med et rikt fugle- og planteliv. Det er turveier langs sjøen. Det er flere kulturminneskatter i kommunen som strekker seg tilbake til jernalderen. I dag er det registrert 516 hytter i kommunen.

En informant i kommunen vurderer i et telefonintervju¹⁰⁶ at det i dag finnes forholdsvis godt med arbeidsplasser innen landbruk, industri og varehandel innenfor kommunen. Videre er det også mange jobbmuligheter i nærliggende kommuner og i de større byene Sandnes og Stavanger. Informanten forteller at det varierer svært mye fra farm til farm om hva slags situasjon man er i og hvilke muligheter man har fremover, både økonomisk og ressursmessig. Videre er det verste for oppdretterne at det har vært en lang periode med usikkerhet og at flere står igjen med mye gjeld, både fra nye bygninger og fra utbedringer som har blitt gjort etter stadig nye krav til forbedringer for dyrene. Det å få andre jobber blir ikke sett på som det mest utfordrende, siden alderen på oppdretterne er forholdsvis lav. Hå er en vekstkommune, og det skjer mye blant annet innenfor bygg og anleggssektoren. Informanten forteller at flere ønsker å utvikle gården til annen produksjon, men at dette vil være vanskelig uten ordentlig kompensasjon. Informanten forteller at de frem til nå ikke har merket noen dårligere

¹⁰⁴ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/ha/befolkningsprofil>.

¹⁰⁵ https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/ha/landbruk?aar_1119=2017&checkbox_kostragruppe=true&checkbox_land-uten-oslo=true&checkbox_vis_flere_regioner=true

¹⁰⁶ I januar 2019

tider i kommunen selv om det har vært nedgang i antall farmer og mink. Videre forteller informanten at flere i fôrbedriften allerede har søkt seg andre jobber. Noe av de eldre farmanleggene er ryddet bort. Flere av farmene i Hå består mest av enkle burrekker. Det vil si at det er mye metall¹⁰⁷ i materialet, noe som regel er gratis å levere inn så lenge det er sortert, transportkostnader kommer i tillegg.

5.3 Agdenes

Agdenes er en kommune i Trøndelag og ligger helt ytterst i Trondheimsfjorden, mot havet i vest. Kommunen grenser over sjø mot Hitra, Ørland og Rissa, og over land mot Orkdal og Snillfjord. Det er 81 kilometer avstand til nærmeste storby som er Trondheim. Det går hurtigbåt inn til Trondheim. Denne bruker cirka en halv time mellom Agdenes og Trondheim.

I Agdenes er det registrert ti revefarmer høsten 2018 og oppdretternes gjennomsnittsalder er 57,3 år. I tillegg er det en stor oppdretter fra nabokommunen Orkdal som driver med både rev og mink i burrekker fra tidligere oppdrettere i Agdenes. Bedriften er registrert i Orkdal.¹⁰⁸ I Agdenes ligger dessuten Lensvik Havnelager som er et lager for både slakteri- og fiskerireststoffer som brukes til pelsdyrfôr. Hovedproduksjonen i disse farmene er sølvrev, men det holdes også blårev, kryssingsrev og mink. Pelsdyrproduksjonen i Agdenes står for omtrent $\frac{1}{4}$ av fylkets produksjon av rev, som igjen er rundt ti prosent av landets produksjon.¹⁰⁹

Pelsfarmene er spredt i kommunen, med flere mindre burrekker samt en større farm som huser flere oppdrettere. Kun to har oppgitt eget areal. De andre åtte i Agdenes har ikke areal eller andre dyr, og syv av de ti oppdretterne i kommunen har økt besetningen siden 2016. Oppdretteren som er registrert med gårdsbruk i Orkdal har redusert minkbesetningen og økt revebesetningen. Cirka halvparten av oppdretterne driver på egen grunn og halvparten på et fellesområde som leies ut av kommunene. Der er cirka 100 mål bortleid og 70 mål av disse er bortleid til pelsnæringen.

For Agdenes vil driftsresultatet tilsi $4813 \text{ revetisper} \times 3,59 \text{ skinn per tisper} \times 699,11 \text{ per skinn} = 12\,098\,241$ – kostnad $(4813 \times 1834,78) = 8\,830\,780 = 3\,267\,460$ kroner. For mink i kommunen (for oppdretteren som bor i Orkdal) gir tilsvarende regnestykke inntekter på $(1100 \times 5 \times 247 = 1\,359\,600 - (1100 \times 1196,9) = 1\,316\,595 = 43\,005$

¹⁰⁷ Noe vil være plastbelagt og noe ikke.

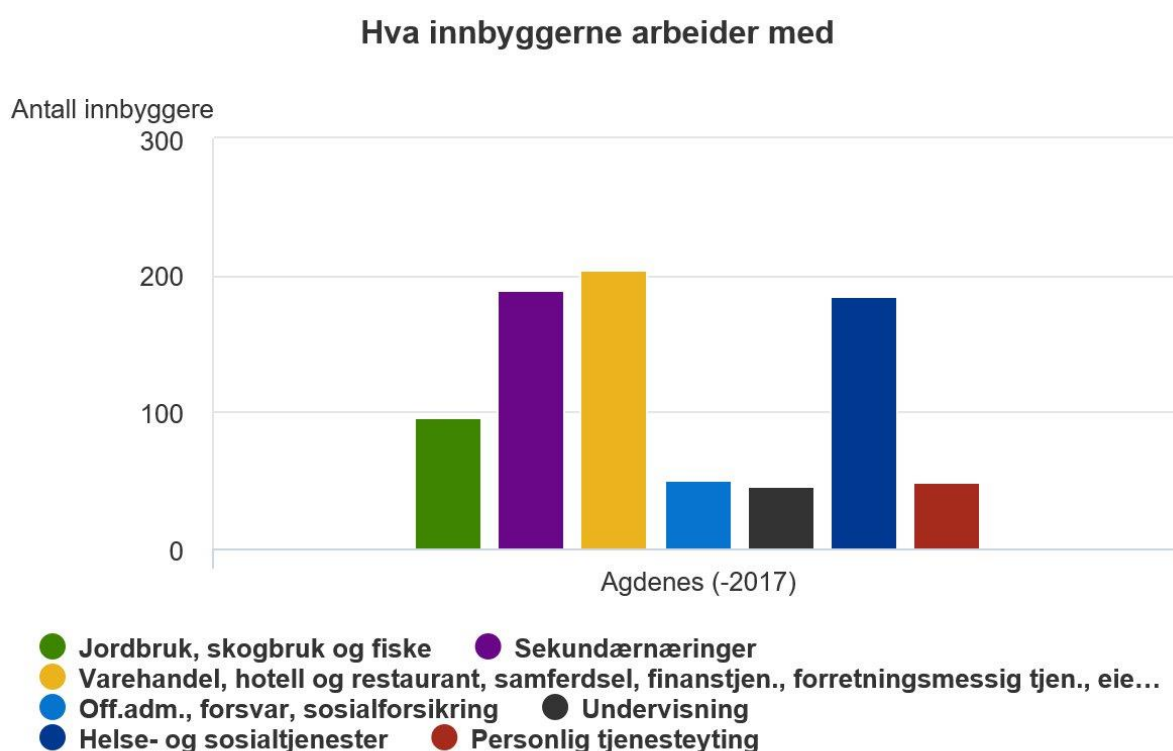
¹⁰⁸ 920 rev og 1100 mink

¹⁰⁹ Sitert høringsvaret om avvikling sendt fra Agdenes kommune

Hvis man beregner antall årsverk i Agdenes ut fra 6,2 timer per revetispe og 1,8 per minktispe vil det si cirka 17 årsverk. Man kan anta noe lavere bruk av årsverk for oppdretteren som driver med begge typer dyr.

Agdenes har per tredje kvartal 2018 en befolkning på 1 702 innbyggere og dekker et areal på 317,26 km². Kommunen har en tid hatt negativ vekst i befolkningen, foruten et lite løft i 2018. I prognosene fremover er det forventet en nedgang i antallet innbyggere, man regner med at det vil være 1 602 innbyggere per 2030 og 1 545 innbyggere per 2040. I 2018 var det registrert 1 039 hytter i kommunen, noe som overstiger antallet eneboliger som er 768 stykker (ssb kommunefakta). Kombinasjonen av relativ bynær beliggenhet, beliggenhet ved kysten, og at det er en mulighet til å komme raskt ut til kommunen via hurtigbåt har vist seg å være attraktivt for hytteeiere.

I figuren nedenfor kan man se hvordan sysselsettingen i kommunen er fordelt.

Kilde: Registerbasert sysselsetting, Statistisk sentralbyrå

Figur 12: Sysselsetting fordelt på bransje. Agdenes. 2018 Kostra.

I dag er 204 personer ansatt i varehandel, hotell og restaurant, samferdsel, finanstjenester, forretningsmessig tjenester, eller eiendom, sekundærnæringer sysselsetter 189 personer, helse- og sosialtjenester 185 personer, jordbruk 96, offentlig administrasjon 50, personlig tjenesteyting 49 og undervisning 46 personer.

Agdenes har to hjørnesteinsbedrifter som har mange arbeidsplasser. En storvask der de har behov for ufaglært arbeidskraft og bedriften Elpro Electro som hovedsakelig har behov for elektroingeniører og andre tilknyttet bransjen.

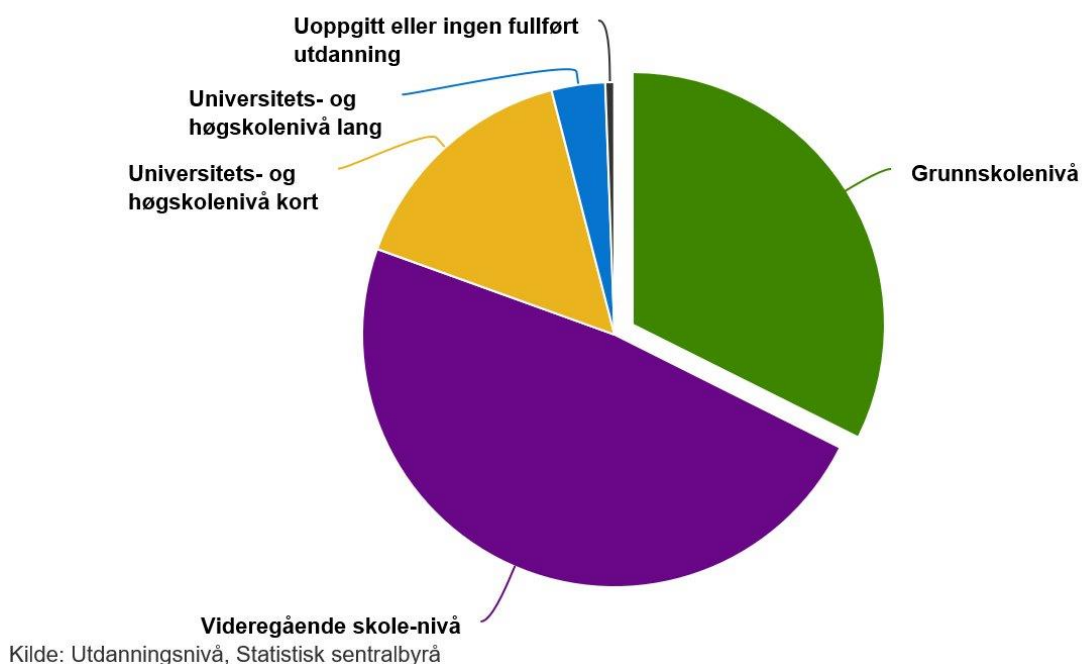
I overkant av en tredjedel, 35,2 prosent, av befolkningen bor på landbrukseiendom. Antallet landbrukseiendommer er 245, og antallet jordbruksbedrifter er 64. De innbyggerne som er sysselsatt innenfor primærnæringene jobber hovedsakelig med melkeproduksjon og skogsdrift (Kostratall 2017).

I over 100 år har jordbær dyrking vært en betydelig inntektskilde for mange gårdbrukere i kommunen. Næringen har vært lønnsom, men er meget sesongbetont. Jordbærplukking utføres i dag hovedsakelig av utenlandsk arbeidskraft. Det er liten innvandring. Den største gruppen er fra Litauen med nærmer 50 personer, for øvrig er det kun noen få innvandrere fra Sverige, Polen og Tyskland. Netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling i prosent av totale netto driftsutgifter var i 2018 1,2 prosent, sammenlignet med 0,5 prosent andre i kommunegruppe 4¹¹⁰ og 0,2 prosent i landet uten Oslo.

¹¹⁰ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/agdenes/landbruk>

I figuren under kan man se hvordan utdanningsnivået er fordelt for befolkningen.

Høyeste fullførte utdanningsnivå for personer 16 år og over

Figur 13: Høyeste fullførte utdanning. Agdenes. 2018 Kostra.

Grunnskolenivå	452
Videregående skole nivå	672
Universitets- og høghskolenivå kort	216
Universitets- og høghskolenivå lang	48
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	8

Arbeidsløsheten er meget lav i Agdenes kommune. Registrerte arbeidsledige i prosent av befolkningen i alderen 15-74 år var i desember 2017 på 0,9 prosent. Det er også lavere sammenlignet med andre kommuner i samme kommunegruppe 04, som ligger på 1,1 prosent. Dette kan igjen sammenlignes med 1,6 prosent landet for øvrig. Prosentandelen som er arbeidsledige har sunket fra 1,9 i 2015 til, som nevnt, 0,9

prosent i 2017¹¹¹. Oppdaterte tall viser at arbeidsledigheten har sunket ytterligere til 0,6 prosent i 2018.

Kommunen skriver i sitt høringssvar til Landbruks- og matdepartementets høringsrunde om avvikling av pelsdyrnæringen at «Kommunen har tilrettelagt et fellesområde på ca. 100 daa (Fjellsaunet fellesområde), der rundt halvparten av den lokale produksjonen befinner seg. Kommunen leier dette området av private på langsiktig kontrakter, og framleier parseller til de ulike oppdretterne. Men også 3 andre farmer ligger på leid grunn.

Av de 11 farmerne er det bare 5 stykker som har eget gårdsbruk i tillegg til farmen. Av disse 5 igjen er det bare en som driver tradisjonell landbruksproduksjon av betydning (jordbær), en selger grovfôr som rundballer og de 3 øvrige leier bort jorda til nabobruk på 10-årskontrakter. Det er bare to gårdbrukere som har pelsdyrfarmen på sin egen landbrukseiendom. Det er helt urealistisk at farmerne med gårdsbruk skal kunne erstatte pelsdyrholdet med tilsvarende lønnsom landbruksdrift, ettersom det vil kreve større investeringer i bygningsmassen på gårdsbrukene og det er i praksis ingen tilgang på leiejord. Videre strever det tradisjonelle jordbruket med overproduksjon i dag».¹¹²

Informanten¹¹³ fra kommunen forteller at det i dag er mange tomme bur. Pelsdyrfarmene ligger spredt i kommunen og ifølge informanten er det cirka ti kilometer skur med revebur til sammen i Agdenes, og flere av disse står tomme i dag. Ifølge intervju med Oppdal kommune hadde pelsdyroppdretterne i Agdenes, med bakgrunn i pels oppdretternes beregning av kostnadene i Oppdal, beregnet at det vil koste 26 millioner for å rive og rydde opp i Agdenes etter en avvikling¹¹⁴. Pelsoppdretterne er selv ansvarlig for å rydde og eventuelt rive burrekkene hvis det blir avvikling. Eventuelle stålhallar vil muligens kunne brukes til andre ting.

¹¹¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/agdenes/befolkningsprofil>

¹¹² Lenke høringssvar:

https://www.google.no/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwiB5PWAnpHhAhXPIIsKH WjDB8AQFjAAegQIBBAC&url=http%3A%2F%2Fwww.regjeringen.no%2Fno%2Fdokument%2Fdep%2Fimd%2Fhoringer%2Fhoringsdokumenter%2F2018%2Fhoring--forslag-til-lov-om-forbud-mot-hold-av-pelsdyr%2FDownload%2F%3FvedleggId%3D27f723a3-6c5c-4999-854c-a78a887d1cbf&usg=AOvVaw0tL5s9Kkl1-lz7Nz_npn3L

¹¹³ Telefonintervju i januar 2019

¹¹⁴ Usikkert hvem som har beregnet det, men man har antageligvis gått ut fra en takst for rivning av en revefarm i Oppdal.

Kommunen skriver videre i sitt høringssvar at «*langt de fleste farmerne i Agdenes har pelsdyroppdrett som sitt eneste yrke - ikke som tilleggsnæring. De vil få betydelige problemer med å omstille seg til alternativ sysselsetting i det lokale arbeidsmarkedet*».

Informanten forteller at en del av dem som drifter farmene har arbeid andre steder og har innleid hjelp til stell av dyrene fra blant annet Litauen eller andre land, eksempelvis Russland. Videre at de som kommer for å jobbe på farmen ofte har med seg en partner som for eksempel jobber i vaskeriet i kommunen, som er en stor arbeidsplass. Informanten opplyser at denne ikke kjenner til at noen som er ansatt på pelsfarmene er fra lokalsamfunnet, men det finnes avløserlag der personene kan være fra lokalsamfunnet.

I likhet med Oppdal er gjennomsnittsalderen blant oppdretterne høy og flere vil nærme seg pensjonsalder når avviklingen skal være gjennomført i 2025, det vil si at de vil ha en gjennomsnittsalder på 63 år ved det tidspunktet. Hvis de fortsetter frem til 2025 så er det stor sannsynlighet at det vil være utfordringer med å komme ut i et ordinært arbeidsmarked. Informanten forteller at de er bekymret for «de personlige tragedier i forbindelse med avviklingen» som vil oppstå. Det blir også pekt på at de har investert mye kapital og kunnskap i driften, og at de ofte har lav utdanning. Og siden de fleste ikke har egen jord er annet jordbruk ikke noe alternativ for oppdretterne, og ikke minst at det vil være fysisk utfordrende å jobbe med dette når de nærmer seg seksti.

Relatert til andre sysselsettingsmuligheter vurderer informanten at vedrørende jordbær dyrkingen har den vært litt på nedgang, men uansett vil det kun være behov for sesongarbeidere i den næringen. Innenfor en geografisk akseptabel pendleravstand vil sysselsetting innenfor fiskerinæringen kunne være en mulighet. Det er en del pendling mellom tettstedet Brekstad i Ørland kommune, og til Orkdal. Informanten ser en stor fordel i at det kun er 30 minutter med hurtigbåt til Trondheim. Arbeidsmarkedet der krever ofte mye kompetanse, men det kan også bidra til at det blir rom for dem med mindre kompetanse i Agdenes.

5.4 Nissedal

Nissedal er en kommune i Telemark, og strekker seg fra grensen mot Aust-Agder nordover på begge sider av innsjøen Nisser. Kommunen ligger i regionen Øvre Telemark, og den grenser i nord til Kviteseid, i øst til Drangedal og Gjerstad, i sør til Vegårshei og Åmli, og i vest til Fyresdal. Bygda har 1 750 større og mindre vann og innsjøer.

Det er kun Nissedal som har pelsdyroppdrett i Telemark fylke. Nissedal har tidligere vært en kommune med stor andel av mink, men flere av de som opprinnelig drev med pelsoppdrett har lagt ned sin drift. Det er fire oppdrettere som har søkt avløsertilskudd i Nissedal høsten 2018. To av disse driver oppdrett på egen grunn. I dag er det en

oppdretter som driver med pels som tilleggsnæring ved annen gårdsdrift i Nissedal. Begge disse oppdretterne er relativt unge. De andre farmene er sentrert til et fellesområde kalt Berlimoen. Dette området leier kommunen av grunneiere som igjen har kontrakt med oppdretterne. På Berlimoen er det ifølge informant¹¹⁵ i kommunen, via telefonintervju, tre eiere involvert. En familie som bor utenlands, en eier som bor i Rogaland og drifter en stor minkfarm der, og så er det en i Nissedal som har det daglige ansvaret for pelsdyrfarmen. I registeret står denne som søker av produksjonstilskudd på Berlimoen. Oppdretteren som bor i Rogaland eier 2/3 av all mink som er registrert i Nissedal, det vil si at han har søkt tilskudd for 8600 av 12870 minktisper i Nissedal. Det vil si at den største eieren som har 2/3 deler av minkbesetningen ikke bor i kommunen. Gjennomsnittsalder for de tre oppdretterne som bor i Nissedal er i dag på 41,6 år.

For Nissedal (og hele Telemark) er verdien av skinn cirka 12870 tisper x 5 skinn per tise x 247,2 kr = kr 15 907 320. Med en estimert kostnad per minktise på 1196,9 kr utgjør kostnadene kr 15 404 162. Dette gir et beregnet overskudd på kr 503 158 i Nissedal kommune i 2018. Oppdretterne mottok til sammen kr 517 768 i tilskudd i 2017. I tillegg mottok oppdretter Berlimo Pels tilskudd i Rogaland for sitt andre selskap Kverme Gard DA (Se mink i Rogaland).

Tidligere hadde Treungen egen fôrproduksjon, men i dag kjøper oppdretterne pelsdyrfôret fra Rogaland.¹¹⁶

I NIBIOs rapport om verdiskapingen i Telemark ble sysselsettingen i jordbruket for år 2017 beregnet til 963 årsverk. Forskerne fant at i 2015 sto birøkt og pelsdyr samlet for 3 prosent av verdiskapingen i jordbruket i fylket (2017: 28). Forskerne beregnet verdiskapingen fra pelsdyrholdet til om lag 7 millioner kroner i 2015, det vil si omtrent det samme som i 2011 (2017: 35). I januar 2016 var det registrert 6494 mink i Nissedal, og gjennomsnittsprisen for minkskinn i 2015 lå ifølge NIBIOs Totalkalkyle på 351,46. Det vil si at verdiskapingen av pelsdyr i kommunen har gått vesentlig ned siden 2015.

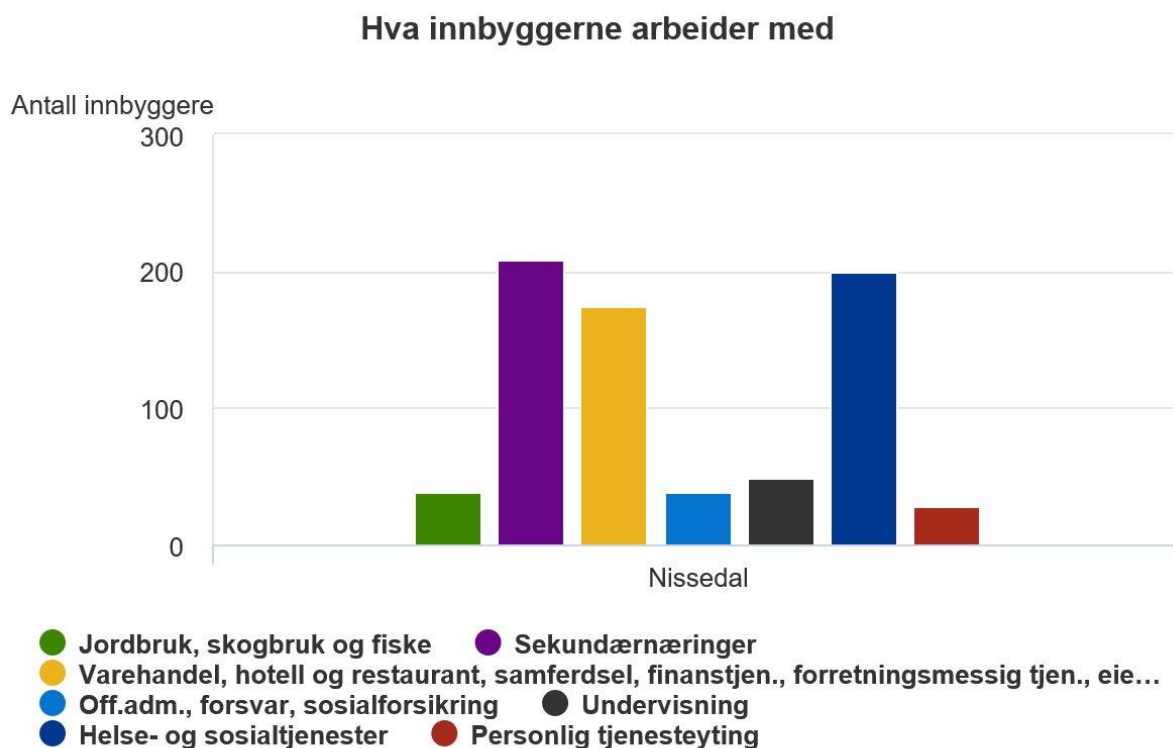
Nissedal har i dag 1 478 innbyggere. Kommunen har et stort antall hytter, som per 2018 teller 2 246 hytter. Dette er noe som gir grunnlag til en betydelig næringsvirksomhet innenfor flere felt. I kommunen har det vært en vekst i befolkningen, i 2015 var det 1 443, det vil si en økning på 35 personer i løpet av fire år. Prognosene viser fortsatt vekst og det er forventet at Nissedal vil ha 1 608 innbyggere per 2030 og 1 742 innbyggere per 2040¹¹⁷.

¹¹⁵ I januar 2019.

¹¹⁶ I følge informant fra kommunen. Januar 2019.

¹¹⁷ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/nissedal>

I figuren under kan man se hvordan sysselsettingen i kommunen fordeler seg:

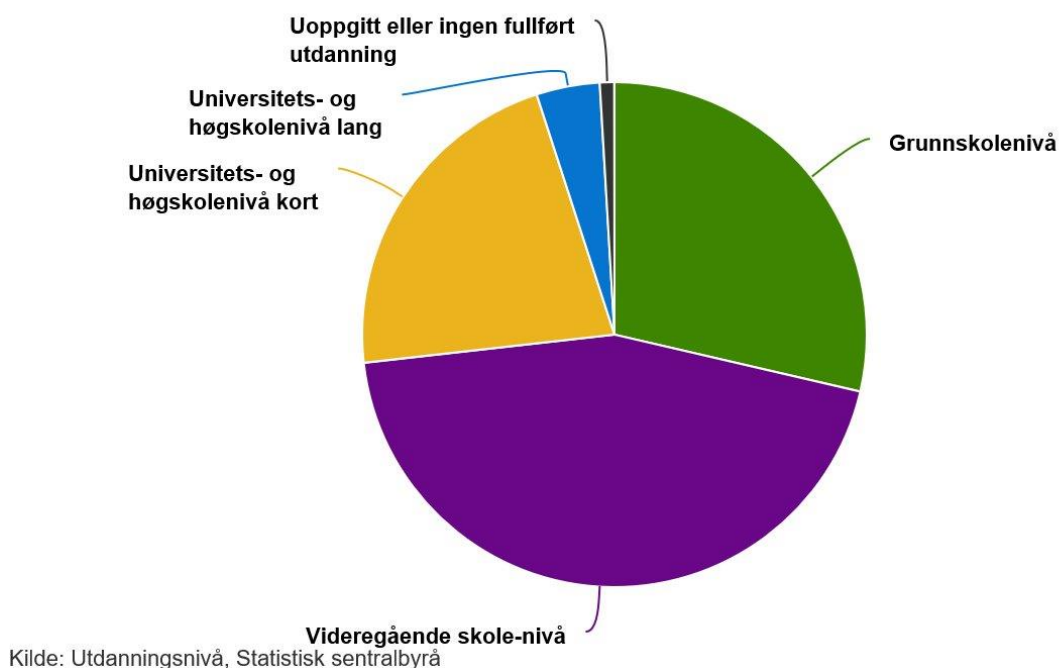
Kilde: Registerbasert sysselsetting, Statistisk sentralbyrå

Figur 14: Sysselsetting fordelt på bransje. Nissedal. 2018 Kostra.

Mange jobber innenfor sekundærnæringsen med 209 sysselsatte. Deretter følger helse og sosialtjenester med 200 sysselsatte, varehandel, hotell og restaurant, samferdsel, finanstjenester, forretningsmessig tjenester og eiendom med 174 sysselsatte, undervisning med 49 sysselsatte, jordbruk, skogbruk og fiske med 38 sysselsatte, off.adm., forsvar, sosialforsikring med 38 sysselsatte og personlig tjenesteyting med 28 sysselsatte.

Utdanningsnivået i Nissedal vises i figuren under.

Høyeste fullførte utdanningsnivå for personer 16 år og over

Figur 15: Høyeste utdanningsnivå. Nissedal. 2018 Kostra.

Grunnskolenivå	339
Videregående skole-nivå	528
Universitets- og høghskolenivå kort	258
Universitets- og høghskolenivå lang	48
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	11

Den registrerte arbeidsledigheten i prosent av befolkningen i alderen 15-74 år har sunket de siste tre årene. I 2015 var arbeidsledigheten på 1,6 og i 2018 var arbeidsledigheten på 1,3 kommunen. Sammenlignet med andre i kommunegruppe 5 er arbeidsløsheten på 0,9 prosent. Sammenlignet med hele landet uten Oslo ligger den på 1,6 for 2018 (nylig oppdaterte tall). Arbeidsledigheten har minsket i kommunen siden 2015, i samme tidsrom som antallet mink og minkfarmer har gått ned.

Andelen innvandrerbefolkning ligger på 11,9 prosent der flesteparten kommer fra Polen, Tyskland, Litauen og Sverige, pluss noen fra Filippinene. Det finnes 267 landbrukseiendommer og 25 jordbruksbedrifter i kommunen. Andelen av kommunens befolkning som bor på landbrukseiendom er 28,2 prosent per 2017.

Nissedal har skrevet et høringssvar om pelsdyravviklingen der de hevder at Nissedal er en av kommunene som rammes sterkest, dersom konklusjonen etter høringen blir at pelsdyrnæringen skal avvikles. I høringssvaret skriver de at *«Landbruket i Telemark består i stor grad av små gårdsbruk, og preges av lav produksjon. (...) Gårdstrukturen bærer også preg av kombinasjonsbruk, der for eksempel melkeproduksjon kombineres med pelsdyroppdrett. Denne typ kombinasjonsbruk gjør at flere kan leve av gårdens ressurser, uten å være avhengig av å eie store beitearealer eller måtte investere stort i en enkelt produksjon»*. Videre at *«pelsdyroppdrett er svært viktig i det totale distriktslandbruksbilde, blant annet fordi slakteavfall brukes til pelsdyrfôr. Dette er avfall fra landbruket som er vanskelig å utnytte på annen måte. Et forbud mot pelsdyroppdrett vil derfor påføre landbruket store ekstraavgifter, da dette avfallet må håndteres på annen måte, og mest sannsynlig destrueres. En avvikling av pelsdyrnæringen vil få store konsekvenser for distriktslandbruket og utkantkommuner. Som nevnt innledningsvis er vår erfaring at mange kombinerer annet landbruk med pelsdyroppdrett for å kunne leve av gården. Vi frykter at en nedleggelse av norsk pelsdyroppdrett vil føre til at nedbyggingen av norsk landbruk vil gå raskere, og at fraflyttingen vil øke fordi færre vil ha mulighet til å leve av landbruket. Dette vil igjen gå ut over annen matproduksjon, og svekke vår selvforsyningsgrad av mat. I verste fall kan det også true norsk samfunnsberedskap»*.¹¹⁸

Det er kun en i Nissedal / Telemark som driver pelsdyroppdrett i kombinasjon med annen gårdsdrift i dag. I følge informant fra kommunen benyttes det vanligvis ikke lokal arbeidskraft i driften av Berlimoen. Samdriften leier ut et hus til sesongarbeidere fra Polen, som også ansvarlig leder kommer fra. Det har tidligere vært flere ulike oppdrettere på Berlimoen, men det er ifølge informanten ingen fra lokalsamfunnet involvert der nå. I følge informanten fra kommunen har driften ved Berlimoen vært omdiskutert, og har ligget i konflikt med naboer som har klaget på lukt og et stort problem med fluer. Nabofeltet ligger cirka 500 meter bortenfor i luftlinje. Informanten forteller at naboene har hatt som mål å få lagt ned næringen i mange år, uavhengig av den politiske situasjonen nå. Dette har ikke vært hevdet overfor de andre to familiebrukene, men kun overfor Berlimoen næringspark.

¹¹⁸ Utdrag fra høringssvar relatert til avvikling av pelsdyrnæringen fra Nissedal kommune januar 2019

Informanten fra kommunen vurderer at kommunen vil ha få utgifter i forbindelse med en nedleggelse, og at det vil være få omkostninger relatert til omreguleringer og lignende. Men poengterer samtidig at det vil bli store personlige konsekvenser for oppdretterne som mister livsgrunnlaget sitt. Informanten poengterer også at markedet har svingt mye og at man i gode tider har hatt mulighet til å tjene opp mye penger i å være tålmodig, at det har vært dyrt for dem som har hoppet av og på. Det vil være eiernes ansvar å rydde farmområdene ved en eventuell avvikling. I Nissedal er det ifølge informanten ulike type bygninger, både lange smale burrekker skur og åpne haller. Informanten synes det er vanskelig å si noe om hvor mye av bygningene som vil kunne brukes til annen drift, men antar at det kun er en mindre andel.

Det er mange som jobber i kommunen som pendler, og det er vanlig med pendling mellom kommunene og til større byer. Den store hyttebefolkningen skaper en god del arbeidsplasser i kommunen.

6. Konklusjon

I dag er det 167 pelsdyrfarmer som er virksomme i Norge. Høsten 2018 ble det søkt om produksjonstilskudd for 129 783 minktisper og 25 701 revetisper. Noen få farmer har et langt større antall pelsdyr sammenlignet med de fleste andre oppdrettere. Pelsdyrnæringen er mest konsentrert til Rogaland og Trøndelag fylke, ellers er næringen svært spredt, med relativt få pelsfarmer i hvert fylke. Hvis man ser på lønnsomheten i dag vil en eventuell avvikling i mindre grad ramme lokalsamfunn utenom i Rogaland og Trøndelag. En eventuell avvikling vil først og fremst ramme de mest berørte oppdretterne, særlig de som har investert mye og har høy gjeld og noen eldre i næringen som kan ha vanskelig for å finne annet arbeid.

I analysene som er gjort i utredninger av pelsdyrnæringen varierer tallene meget. Det forekommer svært mange ulike tall i beregninger både rundt sysselsetting, årsverk, økonomisk lønnsomhet, verdiskaping og tap. Dette gjenspeiler seg blant annet i de ulike tallene i databasene fra landbruksdirektoratet / SSB og NIBIO. Derfor har det vært utfordrende å gjøre entydige beregninger av verdiskapingen i næringen. Dermed har det vært umulig å finne helt eksakte tall for hva en eventuell avvikling av næringen vil koste. Siden det ikke har vært mulig å få svar, innenfor rammene for prosjektet, fra berørte parter om hvorfor det er slik, har vi valgt å vise de ulike tallene og beregningene fra flere kilder. Lønnsomheten i pelsdyrnæringen har svingt mye gjennom tidene, men generelt har man de siste fem årene sett en nedadgående etterspørsel, og med relativt sterkt reduserte skinnpriser sammenlignet med toppårene. Vi har vurdert driftsresultatene for året 2018. Man kan kritisere at vi ikke har brukt gjennomsnittstall fra en viss tidsperiode siden prisene svinger. Men vi har forholdt oss til den nedadgående verdien på skinnene siden den lave verdien har vært forholdsvis konstant de siste fem årene, og vi ønsket helt reelle tall å forhold oss til siden tall i databasene spriker såpass mye.

Det er ingen tvil om at selv om næringen nå i seg selv er mindre lønnsom, og at mange av oppdretterne har avvirket på grunn av det, vil en avvikling ramme de som har investert meget hardt. Tidligere analyser av NIBIO og NILF viser imidlertid at det generelt sett går bra med de som avviker: få er trygdet, om lag 90 prosent bor på samme sted som de gjorde da avviklingen fant sted, og de har fått annen nærings- eller lønnsinntekt. Samtidig må man regne med at de 167 farmene som driftes i dag har investert betydelig mer i driften enn de som avvirket tidligere år. Det ble de blant annet nødt til på grunn av strengere krav til dyrevelferd, og noen har investert i nytt for å skape seg en fremtid i næringen. Med tanke på at det var en næring som man ble oppfordret til å satse innenfor, både av kommuner og instanser som Innovasjon Norge, bør de kompenseres ved en avvikling. Kommunene har i mange tilfeller selv jobbet aktivt for å stimulere til pelsdyrnæringsvirksomhet, blant annet har de hatt rekrutteringsmøter og leid arealer som de har omregulert til pelsdyrvirksomhet for så

å leie ut til oppdrettere. Videre har de stilt med lokaler og med infrastruktur. Norges Pelsdyrslag har også hatt flere kampanjer for å rekruttere til næringen.

Da type farm, materiale og størrelse skiller seg meget kan det være hensiktsmessig å gi individuelle kompensasjoner, og flere anbud for sanering og opprydding av farmer bør hentes inn.

Ved den fylkesvise gjennomgangen har det vært mulig å se hva pelsdyrnæringen har produsert av verdi i det enkelte fylke. Vi har ikke sett på sysselsettingen som spriker meget i de ulike analysene, og vi har heller ikke vurdert førkjøkkenenes driftsresultat. Også når det gjelder antall årsverk næringen generer spriker tallene meget. Presentasjonen av farmene kan synes noe detaljerte i denne rapporten, men vi anser det som viktig å vise så konkrete tall som mulig. Utenom Trøndelag og Rogaland er det få farmer i hvert fylke, og vi antar at en avvikling vil ha lite å si for verdiskapingen i disse fylkene. I Trøndelag og Rogaland har man om lag halvparten av pelsdyrfarmene, og en avvikling vil merkes der i betydelig større grad enn i øvrige fylker. For distriktene generelt viser våre tall at en eventuell avvikling vil ha liten økonomisk betydning. For noen av fylkene skaper pelsdyrnæringen noe inntekter, men det vil også alternative, og kanskje mer lønnsomme, næringer kunne gjøre. For eldre oppdrettere som nærmer seg pensjonsalder vil det antagelig påløpe en kostnad for trygd og arbeidsavklaringspenger ved avvikling.

Et annet viktig mål for utredningen har vært å gjøre en analyse av hva en avvikling vil bety for lokalsamfunn i de kommunene som berøres mest. I denne rapporten ble derfor kommunene Oppdal, Agdenes, Hå og Nissedal spesielt undersøkt med tanke på konsekvensene av en avvikling. Alle fire kommuner har opplevd en nedgang i antallet pelsdyrfarmer og produksjon av skinn de siste tre årene. Vår analyse viser at det samtidig i løpet av samme tidsperiode har vært en nedgang i arbeidsløsheten i disse kommunene. I intervjuer med representanter fra kommunene har det blitt pekt på, bortsett fra i Oppdal, at en avvikling sannsynligvis ikke vil ha så stor betydning for lokalsamfunnet eller sysselsettingen der. Det som blir pekt på av informantene er at det først og fremst er en tragedie og en særdeles utfordrende situasjon for de enkelte oppdretterne, særlig de som har stor gjeld og har gjort store investeringer. Innleid arbeidskraft er ofte arbeidsmigranter som jobber sesongbetont, foruten noen lokale avløsere.

Fôrproduksjonen har tidligere sysselsatt ganske mange, og en av argumentene for at pelsdyroppdrett er en viktig næring er at man på denne måten er en del av sirkulærøkonomien i og med at man omdanner avfall til en ressurs og skaper sysselsetting. Det har også blitt pekt på at pelsnæringen er viktig for at denne tar hånd om slakteriavfall som skulle være vanskelig å utnytte på annen måte, og at et forbud mot pelsdyroppdrett vil påføre landbruket store ekstraavgifter, da dette avfallet må håndteres på annen måte, og mest sannsynlig destrueres. Dette argumentet er stadig

mindre gyldig og er ikke noe holdbart argument i dag. Som vi har vist i rapporten har pris på slakteavfall økt kraftig de senere årene, konkurransen har økt i og med at det stadig kommer nye anvendelsesområder for slakteriavfall innenfor bioenergi og grønn økonomi. Økte priser på slakteavfall fører til utfordringer for fôrprodusentene i dag, som i tillegg leverer til langt færre oppdrettere med færre pelsdyr. Fôrprodusentene har slitt med negative driftsresultat i de siste årene.

Mange av pelsdyroppdretterne har i dag stor gjeld som de har investert i driften. Noen oppdrettere har investert et flertall millioner kroner i sin drift. Flere ble rekruttert til næringen i en tid da prisene på skinn lå høyere enn det vi ser i dag, og som nevnt er det rimelig å anta at de oppdretterne som driver i dag er blant dem som har investert mest i driften. Når lønnsomheten er såpass lav som den er i dag, og har vært det de siste fem årene, vil det si at det kan bli problematisk å betjene faste kostnader som avdrag og renter. Det er noe overraskende at bankene har lånt ut såpass mye til en næring, som man får referert til i avisene, har vært såpass usikker over lang tid. Næringen er vant med svingninger og har et felles fond til å takle dårlige tider. Men ved langvarige lave priser er det lett å forestille seg at det å betjene en gjeld opp mot 10 millioner kroner kan bli utfordrende når man skal betale renter og avdrag hver måned.

Gjennomsnittsalderen for oppdretterne varierer forholdsvis mye mellom kommunene, og dette er en faktor som vil ha betydning for omstilling til andre jobber og for drift. Det er nå minimalt med rekruttering til næringen, og særlig for dem som driver oppdrett i næringsparker er gjennomsnittsalderen flere steder høy. I Hå er gjennomsnittsalderen lav, mens i Agdenes er den høy og mange av oppdretterne der vil nærme seg pensjonsalder når næringen er tenkt avviklet i 2025. Høy alder vil antageligvis påvirke muligheten til å få nytt arbeid etter en eventuell avvikling. I Agdenes er gjennomsnittsalderen over 57 år, og i 2025 vil den være over 63 år.

En del av driftsbygningene kan brukes til andre formål, særlig de større stålhallene som har blitt bygget, men mye må saneres. I intervjuer med renovasjonsselskaper blir det gitt uttrykk for at de kostnadene for opprydding som figurerer i media, opp til 4,7 millioner kroner for et bruk, er meget høye. Det kan være en idé å få andre uavhengige takseringer på dette og at man går nærmere inn i beregningsgrunnlaget. Hvis man leverer inn uten å sortere materialet vil rivningen koste svært mye. Men hvis man sorterer vil det kunne bli langt billigere.

Ved siden av store konsekvenser for oppdretterne ved en avvikling, har et av hovedargumentene mot avvikling vært at det ville føre til store konsekvenser for distrikts-Norge og berørte kommuner. I høringsvar fra kommunene har det blant annet blitt trukket frem at *«en avvikling av pelsdyrnæringen vil få store konsekvenser for distriktslandbruket og utkantkommuner»*. Videre *«at man frykter at en nedleggelse av norsk pelsdyroppdrett vil føre til at nedbyggingen av norsk landbruk vil gå raskere»*,

og at «*fraflyttingen vil øke fordi færre vil ha mulighet til å leve av landbruket*». Som igjen «*vil gå ut over annen matproduksjon, og svekke vår selvforsyningsgrad av mat*». Og at dette «*i verste fall kan true norsk samfunnsberedskap*»¹¹⁹. Slike drastiske konsekvenser for distrikts-Norge har vi ikke kunnet finne belegg for ut fra analysene i denne utredningen.

¹¹⁹ Utdrag fra et høringssvar fra en kommune

Referanser

Asheim, L. J., Hovland, I. (2014). Perspektiver på pelsdyrnæringen i dagens og framtidens Norge. (En oppdatering av NILFs notat fra 2012) <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/lmd/vedlegg/div/rapport-perspektiverpaa-pelsdyrnaeringen-i-dagens-og-framtidensnorge.pdf>

Fjose, S. og Dombu, S.V. (2018) Samfunnsøkonomiske konsekvenser av et forbud mot pelsdyrhold. Oppdatering av en analyse fra 2016. Menon-publikasjon nr. 92/2018

Fjose, S., Seeberg, A., Holmen, R. B., Guldbrandsen, Aalen, P., Grünfeld, L. og Pettersen, I. (2016). Samfunnsøkonomiske konsekvenser og pelsdyroppdretternes tap av et forbud mot pelsdyroppdrett. Menon-publikasjon nr. 7/2016.

Gran, B., Steen, J. I., Røtnes, R. (2018). Ringvirkninger av pelsdyrnæringen. Samfunnsøkonomisk Analyse. Rapport 24-2018.

Hillestad, M.E. (2016) Verdiskaping fra pelsdyrnæringen. Notat 1-2016.

Hovland, I., Bøe, E. (2012). Pelsdyrhold i Norge – avvikling, arbeidsforbruk og selskapsform. NILF notat 2012-21. Oslo: Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF).

Knutsen, H. og Øvren, E. (2017) Verdiskaping fra tradisjonelt jordbruk og gårdsbasert tilleggsnæring i Telemark. Oppdaterte beregninger 2017, Nibio Rapport Vol. 3, nr. 59, 2017

Kårstad, S., Hovland, I. og I. F. Pettersen (2018) Verdsetting av eiendeler i norsk pelsdyrnæring NIBIO Rapport Vol 4, Nr 136

Landbruksdirektoratet 2018. Søknader om produksjonstilskudd

Lybæk, S. 2018. Biprodukter fra slakterier: Alternative bruksområder. Dyrevernalliansen, Fagnotat april 2018

Mattilsynet 2015. Høringssvar – NOU 2014 – Norsk pelsdyrhold – bærekraftig utvikling eller styrt avvikling? Gjennomgang av pelsdyrnæringen.

Meld. St. 8 (2016-2017). Pelsdyrnæringen. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20162017/id2518504/>

Menon 2016. Samfunnsøkonomiske konsekvenser og pelsdyroppdretternes tap av et forbud mot pelsdyroppdrett. Menon-publikasjon nr. 7/2016

NIBIO 2018. Totalkalkylen – statistikk. Tabellene 1002 Sum reveskinn, 1005 Sum minkskinn og 190T Pelsdyrfôr

NOU 2014:15. Norsk pelsdyrhold – bærekraftig utvikling eller styrt avvikling?

Regjeringen 2018. Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Statistikkbanken for totalkalkylen for jordbruket.

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Driftsgranskninger i årene 2010-2016.

NOU 2014:15. (2014). Norsk pelsdyrhold – bærekraftig utvikling eller styrt avvikling? Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou2014-15/id2353568/>

Oslo Economics (2018) Kompensasjonsordning ved avvikling av pelsdyrnæringen/29 (kontaktperson Rolf Sverre Asp)

Rustad, L. J. og Ring, P. H. 2018. Pelsdyrhold avviklet i perioden 2011 – 2016. Hvorfor skjedde det og hva er inntektskilde i dag? NIBIO rapport vol. 4, nr. 119, 2018

Rådet for dyreetikk 1994. Pelsdyroppdrett, uttalelse fra Landbruksdepartementets etikkutvalg, avgitt oktober 1994

Rådet for dyreetikk 2015. Høring – NOU 2014:15 Norsk pelsdyrhold – bærekraftig utvikling etter styrt avvikling? Høringssvar fra Rådet for dyreetikk til NOU 2014:15

SSB 2018. Utenrikshandel med varer, etter varenummer, import/eksport, statistikkvariabel og år; Konsumprisindeksen.

Steen, J. I, Røtnes, R., Gran, B. (2018) Tap av næringsinntekt og kapital ved avvikling av pelsdyrnæringen. Samfunnsøkonomisk analyse AS rapport 10-18.

Veterinærinstituttet 2015. Høringssvar – NOU 2014 – Norsk pelsdyrhold – bærekraftig utvikling eller styrt avvikling? Gjennomgang av pelsdyrnæringen. Høringssvar fra Veterinærinstituttet til NOU 2014:15

Pluss diverse nettsider, se fotnoter i dokumentet.

FORMÅL

RURALIS - Institutt for rural- og regionalforskning skal gjennom fremragende samfunnsvitenskapelig forskning og forskningsbasert utviklingsarbeid gi kunnskap og idéer for allmenheten, privat næringsliv, offentlig virksomhet og FoU-sektoren, og gjennom det bidra til å skape sosiokulturell, økonomisk og økologisk bærekraftig utvikling i og mellom bygd og by.

RURALIS skal være et nasjonalt senter for å utvikle og ta vare på en teoretisk og metodisk grunnleggende forskningskompetanse i flerfaglige bygdestudier, og fungere som et godt synlig knutepunkt for internasjonal ruralisosiologi.

Trondheim (hovedkontor):
Universitetssenteret Dragvoll
N-7491 Trondheim
73 82 01 60

Oslo:
Paleet, Karl Johans gate 41A (5 etg.)
N-0162 Oslo
913 32 277

post@ruralis.no
ruralis.no